

A

ADVOCATENBLAD

Herman Tjeenk
Willink over de
staat van de
rechtsstaat

Bedrijfsjuristen
worden machtiger.
Wat verwachten
zij van u?

Asieladvocaten
gaan straks
strategisch
procederen

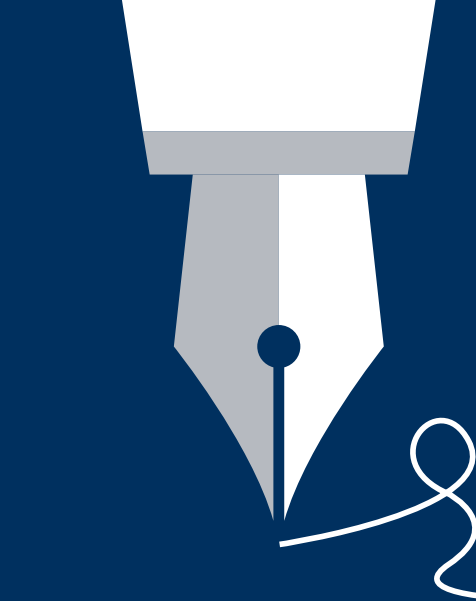
nr. 3 | maart 2014

WAAROM EXPERTS VINDEN DAT U EEN *T-SHAPED CLIENT LOVING LAWPRENEUR* MOET WORDEN

Sdu UITGEVERS

NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

“Voorkom onverwacht hoge kosten en word per 1 juli 2014 eigenrisicodrager ziekwet”

M-VERZEKERINGEN

Eigenrisicodragerschap ziekwet

- Grip op re-integratie
- Premiebesparing
- Vaste premie voor 3 jaar

Sinds 1 januari draagt u als werkgever de financiële lasten en re-integratieverplichtingen van het ziekteverzuim en arbeidsongeschiktheid voor al uw werknemers. Dus niet alleen voor de werknemers in vaste dienst, maar ook voor uw (ex)werknemers met een tijdelijk contract. Als u door de Belastingdienst als middelgrote of grote werkgever bent ingedeeld, dan kunt u te maken krijgen met onverwacht hoge premies en bijkomende administratieve lasten.

Met het unieke product van M, specifiek voor advocaten- en accountantskantoren, verloopt de uitvoering van de ziekwet via een verzekeraar en een uitvoeringsinstantie die voor u de re-integratie uit handen neemt. Deze private uitvoeringsinstantie blijkt aantoonbaar vijf keer sneller te re-integreren dan het UWV. Omdat uw premie mede afhankelijk is van de snelheid van deze re-integratie kan het unieke product van M u op termijn een forse premiebesparing en een flinke tijdsbesparing opleveren!

Met M krijgt u grip op het verzuim van uw (ex)-werknemers, zonder risico en met ondersteuning. Wij maken voor u de financiële en organisatorische consequenties inzichtelijk en begeleiden u in de transitie naar het eigenrisicodragerschap. Kijk voor meer informatie op m-verzekeringen.nl of neem contact op met één van onze specialisten.

M-VERZEKERINGEN.NL

Ringbaan West 240 • Tilburg • T 013 594 28 28 • m@mutsaerts.nl

REDACTIONEEL

Robert Stiphout

Nieuw

Welkom in het vernieuwde *Advocatenblad*. Uw lijfblad heeft zichzelf opnieuw uitgevonden. Het oude logo op de cover is vervangen door een nieuw beeldmerk. Oplettende lezers zullen het logo herkennen van het LinkedIn-profiel of het twitteraccount van het *Advocatenblad*. De Assommigen zien er een witte bef in – prijkt nu op alle uitingen van het *Advocatenblad*. Dat is wel zo duidelijk.

Verder is het formaat handzamer, zijn de nietjes verdwenen en is de glans van de omslag. Het *Advocatenblad* is per slot van rekening geen glossy, maar een no-nonsenseblad. Voor u ligt een, in de ogen van de redactie, modern magazine met een zakelijke uitstraling en een heldere structuur. Ook binnenin is het één en ander vernieuwd. Voortaan komt u het blad binnen via de pagina Interactie met een mailrubriek, tweets en een poll. Vervolgens wordt u bijgepraat over de laatste ontwikkelingen in de juridische wereld. Ook nieuw zijn rubrieken als ‘Gezien’ met recensies over apps, blogs, televisieprogramma’s, films, websites en natuurlijk boeken. In de rubriek Frisse neus vertelt een advocaat al wandelend over werk en leven. Voortaan is het *Advocatenblad* ook in de rechtszaal te vinden. Maandelijks schrijft journalist Lars Kuipers een op de rol van de advocaat toegespitst rechtbankverslag: Ter zitting.

De Nederlandse Orde van Advocaten heeft een eigen katern gekregen met daarin tuchttuitspraken, de geschillencommissie, transfers en Ordeberichten. Zo kan er geen verwarring meer bestaan over de oorsprong van de informatie: van de redactie of van de Orde. De deken heeft in zijn column op de laatste pagina het laatste woord.

Er is veel veranderd, maar er is nog meer hetzelfde gebleven. U vindt in uw blad nog steeds de rubriek Even opfrissen, de prikkelende columns van Matthijs Kaaks en Harry Veenendaal, de leerzame wenken van Dolph Stuyling de Lange, de Mediation-rubriek, de Opfrisser, de Canon van de advocatuur en natuurlijk de vele opinies, achtergronden, analyses, onderzoeken, interviews en andere artikelen die u gewend bent. Er is niets verdwenen, het magazine is juist wat uitgebreid.

Eigenlijk vindt u in dit nummer de vertrouwde inhoud in een, om een cliché te gebruiken, nieuw jasje. Als alle nieuwe jasjes zal ook dit exemplaar vast even wennen zijn, maar we zijn ervan overtuigd dat dit moderne magazine uiteindelijk beter bij u past dan het oude. Bent u het daarmee eens of juist niet, laat het ons dan vooral weten via redactie@advocatenorde.nl of via Twitter [@Advocatenblad](https://twitter.com/Advocatenblad). Of: vul de poll in op www.advocatenblad.nl.

Matthijs Kaaks

‘Advocatuur mag wat meer flipperen’

PAG. 5

Walter Hendriksen

‘Overheid moet oordoppen uitdoen’

PAG. 64

Dolph Stuyling de Lange

‘Beoordelen is cruciaal voor kwaliteit’

PAG. 57

18 ACHTERGROND

Bedrijfsjuristen

De rol van de General Counsel wordt steeds belangrijker maar advocaten spelen daar nog onvoldoende op in. Hoe advocaten hun werkwijze kunnen verbeteren.

52 ACHTERGROND

Juridische activisten

Bureau Brandeis bracht de positie van minister Plasterk aan het wankelen. Volgens de eisers een goed voorbeeld van hoe het recht het maatschappelijk debat losmaakt.

34 REPORTAGE

Rechteropleiding

De rechteropleiding is op de schop gegaan en heet nu RIO. Wat voor soort rechters kunnen we in de toekomst verwachten? 'Laat zien dat je met je poten in de klei hebt gestaan.'

INTERACTIE

3 Mail

ACTUEEL

4 Kort

4 Advocatenblad.nl

5 Column Matthijs Kaaks

7 Intussen op het Binnenhof

9 Gezien

11 Ter zitting

13 Lawyers for lawyers

FRISSE NEUS

14 'We zijn een league

of our own'

DOSSIER

16 De zaak-Demink

ACHTERGROND

18 Wat wil de bedrijfsjurist?

30 Strategisch procederen

52 Juridische activisten

INTERVIEW

24 'Het is tijd om tegenmacht te organiseren'

COVER

34 Lessen uit Amerika

STELLING

41 Creatief met pro Deo

ANALYSE

44 Klaag voor het te laat is

HISTORIE

47 Pleitbezorger van het gewone volk

MEDIATION

49 Bonje op kantoor

EVEN OPFRISSEN

51 Hoe zit het ook alweer met factureren en btw?

REPORTAGE

54 Rechter van de toekomst

PRAKTIJK

56 Door het lint

57 Column Dolph Stuyling de Lange

VAN DE ORDE

58 Thom de Graaf is voorzitter

TRANSFERS

59 Wie, wat, waar?

UITSPRAKEN

61 Van de geschillencommissie

62 Van de tuchtrechter

HET LAATSTE WOORD

64 Column algemeen deken Walter Hendriksen

COLOFON

94e jaargang

Het *Advocatenblad*, het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten, verschijnt 12 keer per jaar (elke laatste donderdag van de maand) en wordt uitgegeven door Sdu Uitgevers. De van de Orde onafhankelijke redactie stelt de inhoud samen.

Hoofredacteur

Robert Stiphout

Redactie

Sabine Droogleevers Fortuyn, Hedy Jak en Mark Maathuis

Advocaat-redactieleden:

Koert Boshouwers, Anneke Groenewoud, Martijn Maathuis, Robert Malewicz, Christiaan Oberman, Marc Padberg, Leonie Rammeloo, Theo van Schagen, Bart van Tongeren

Beeldredactie

Charlotte Helmer

Vormgeving

Dimdim, Den Haag

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Senefelder Misset, Doetinchem

Citeerwijze

Adv.bl. 2014-3, p.

Aan dit nummer werken mee

René van Asselt, Maarten Bakker, Erik Jan Bolsius, Paula Boshouwers, Ronald Brokke, Olga van Ditzhuijzen, Walter Hendriksen, Emilie Hudig, Jean-Pierre Jans, Matthijs Kaaks, Lars Kuipers, Peter Louwerse, Kim van der Meulen, Robert Sanders, Tatiana Scheltma, Trudeke Sillevis

Smitt, Peter Steeman, Dolph Stuyling de Lange en Marian Verburgh

Redactionele bijdragen

Bijdragen kunnen naar redactie@advocatenorde.nl. Per 500 woorden leveren deze 1 opleidingspunt op. De redactie heeft het recht bijdragen in te korten.

Sdu Uitgevers

Gert Jan Schinkel (uitgever)

Advertenties

Fenneke Rosier en Angela Bruins (media adviseurs) 070-378 05 62 www.sduadverteren.nl, advertentie.juridisch@sdu.nl, Inzendtermijn: nr. 4, 12 maart 2014 nr. 5, 9 april 2014

Abonnementen

Per jaar: 232,50 (incl. verzend- en administratiekosten). Studenten: 116 euro. Jaarbanden: 39,95 euro (excl. verzendkosten). Losse nummers: 30 euro (excl. verzendkosten). Alle bedragen zijn excl. btw.

Adreswijzigingen

Sdu Uitgevers klantenservice, 070-378 98 80, Postbus 20014, 2500 EA Den Haag, www.sdu.nl/service; adreswijzigingen van advocaten: adres@advocatenorde.nl

Bureau van de Orde

Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag Postbus 30851, 2500 GW Den Haag info@advocatenorde.nl 070-335 35 35 Helpdesk: helpdesk@advocatenorde.nl 070-335 35 54

ISSN 0165-1331

Behoudens door de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden veelevoudigd of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaarden de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden. Het al dan niet op verzoek van de redactie aanbieden van artikelen aan het *Advocatenblad* impliceert toestemming voor openbaarmaking en veelevoudiging t.b.v. de (elektronische) ontsluiting van (delen van) *Advocatenblad* in enige vorm.

Omslag:
Dimitry de BruinHOI
PRINT

Uitgeversverbond
Groep uitgevers voor
vak en wetenschap

MAIL

ALGEMENE RAAD TOCH

Op 6 februari schreef de landelijk deken namens de Algemene Raad een brief aan staatssecretaris Teeven over de voorgenoemen bezuinigingen van 85 miljoen euro op de gefinancierde rechtsbijstand. U kent de inhoud waarschijnlijk niet. Evenmin als wij totdat deze ons via via onder ogen kwam.

Dat is toch raar.

De brief van negen kantjes bevat namelijk meer dan dertig voorstellen, waarvan een groot deel nooit eerder in dit *Advocatenblad* of waar dan ook is besproken. Nog eigenaardiger is het om vervolgens de inhoud van de negen strafrechtelijke voorstellen te lezen. Zonder ruggespraak met u of mij en zonder al te veel overleg met specialistenverenigingen of afgevaardigden stelt de deken simpelweg voor: 'Voer een inkomenstoets in voor gehechte verdachten,' 'Schaf het gemotiveerde strafvonnis (Promisvonnis) af' en 'Pak meer geld af van veroordeelden door kosten bij een ontnemingsmaatregel buiten beschouwing te laten'. Bovendien: 'Voor een generieke verlaging van het uurtarief, als alternatief voor de bezuiniging op bepaalde strafzaken, bestaat binnen de balie geen steun.'

De vraag die meteen opkomt: waar haalt ons bestuur, met één economisch strafrechtadvocaat in zijn gelederen, het vandaan om de staatssecretaris te adviseren het strafrecht vergaand te veranderen ten nadele van verdachten/veroordeelden? Hoe komt het bestuur erbij om niet de gelederen te sluiten en zich expliciet te distantiëren van een voor de hand liggend voorstel van de strafrechtadvocaten?

Dat de betaalde advocatuur, die in de Orde zwaar oververtegenwoordigd is en al jarenlang landelijk dekens aflevert, ons voorstel van de pro-Deotaks onder het tapijt wil vegen, heeft niet erg verrast. Dat het bestuur echter op deze manier aan het hobbyen is geslagen, getuigt op z'n zachtst

gezegd van een groot democratisch tekort. En zou de gedachte achter art. 46 Advocatenwet niet gelden zodra een bestuursfunctie wordt vervuld?

Sander Arts en Rogier Hörchner, advocaten te Breda.

ADVOCAAJKOSTEN WERKNEMER

De heer Van Tongeren behandelt in zijn analyse 'advocaatkosten werknemer' de uitspraak van het Hof van Discipline van 2 december 2013. Als fiscalist ging mijn aandacht met name uit naar het (omzet)-belastingaspect.

Om aftrek van omzetbelasting mogelijk te maken, was de factuur voor de dienstverlening aan de werknemer op naam van de werkgever gesteld. Hoewel de tenaamstelling een vereiste is voor de aftrek van omzetbelasting, is dit niet doorslaggevend.

Bedrijven hebben te maken met het Besluit Uitsluiting Aftrek van voorbelasting (BUA). Hierin is onder meer geregeld dat de omzetbelasting niet aftrekbaar is indien het de 'persoonlijke bevoordeling van het personeel' betreft. Van bevoordeling is geen sprake indien er een overwegend zakelijk belang op de voorgrond staat.

Het is dus de vraag of sprake is van bevoordeling indien de werkgever de door de werknemer gemaakte advocaatkosten betaalt. Dat zal niet altijd zo zijn. Zo lijkt mij goed verdedigbaar dat een reorganisatie met gedwongen ontslagen niet kwalificeert als bevoordeling en de omzetbelasting op advocaatkosten voor aftrek in aanmerking komt. Vertrekt een werknemer op eigen initiatief, dan zal (eerder) van bevoordeling sprake zijn en komt de omzetbelasting niet voor aftrek in aanmerking. Het oordeel van de raad van discipline geeft naar mijn mening dan ook geen aanleiding tot een andere fiscale benadering van omzetbelasting op advocaatkosten.

Arjan de Birk, fiscaal jurist in Doorn.

@ADVOCATENBLAD

Leuk, @Advocatenblad is ook bij #ReInventLaw in NY. Goed dat hier over geschreven wordt!

*Christ'l Dullaert
@LeTableau*

Voorstel @Advocatenblad – Red de samenleving van juridisch jargon! Juristen op 'zo kan het ook'-cursus of zoiets?'

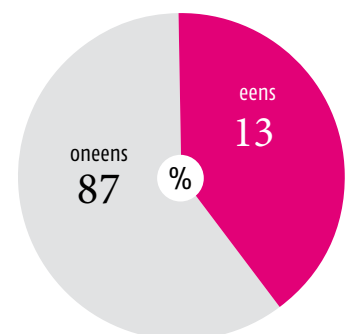
*De Advocatenwijzer
@Advocaatwijzer*

CORRECTIE

In *Advocatenblad* nr. 2 staat op pagina 25 dat Jeroen Recourt Kamerlid is voor de VVD en Ard van der Steur Kamerlid is voor de PvdA. Dat is natuurlijk andersom.

POLL

De vrije advocaatkeuze belemmert de toegang tot het recht, stelt rechtsbijstandsverzekeraar DAS.

Geef ook uw mening op
Advocatenblad.nl

Reacties mogen niet langer zijn dan 150 woorden en zijn voorzien van naam, functie en adres.

Afzenders verlenen toestemming voor redigeren en openbaar maken. Adres: redactie@advocatenorde.nl.

KORT

Orde: 85 miljoen moet van tafel

Maarten Bakker

Met alternatieve bezuinigingsmaatregelen wil staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Fred Teeven (VVD) toch 85 miljoen euro besparen op de gesubsidieerde rechtsbijstand. Teeven schrapt enkele omstreden bezuinigingen die vooral strafrechtadvocaten zouden treffen. In plaats daarvan komt hij met een uitbreiding van de 'law back'. Een rechtzoekende die een financieel geschil met rechtsbijstand wint, moet een nog groter deel van de opbrengst terugstorten in de staatskas.

Verder zal het financieel belang van een zaak hoger moeten zijn, wil een toevoeging verleend worden. Teeven handhaaft andere ingrijpende bezuini-

gingsvoorstellen, zoals het grotendeels uitsluiten van huurgeschillen en verbintenisrecht van rechtsbijstand.

Hij ziet wel af van een flinke verlaging van de vergoeding voor bewerkelijke zaken. In plaats daarvan gaat de generieke uurvergoeding voor de gehele advocatuur omlaag. Teeven schrijft de Kamer dat hij uitgaat van een minimale uurvergoeding voor advocaten van honderd euro.

Bert Fibbe zegt namens de Nederlandse Orde van Advocaten dat Teeven geen harde garantie geeft dat de uurvergoeding uiteindelijk toch niet onder de honderd euro komt. Het lid van de Algemene Raad verwacht dat zeker op de lange termijn kantoren die werken op toevoegingsbasis verdwijnen. De kwali-

Teeven komt met alternatieve bezuinigingen.

Foto: Jaco Klammer / HH

teit van de advocatuur komt daardoor in het geding. 'De Orde blijft erbij dat het bezuinigingsbedrag van 85 miljoen van tafel moet,' zegt Fibbe.

Bart Nooitgedagt van de Nederlandse Vereniging van Strafrechtadvocaten is blij dat de 'draconische bezuinigingen' in het strafrecht verzacht zijn. 'Maar de maatregelen zijn nog altijd een forse klap.'

OP ADVOCATENBLAD.NL

AFLUISTEREN Het af luisteren van advocaten door inlichtingendiensten moet vooraf worden getoetst, vindt strafpleiter **Geert-Jan Knoops**. Nu toetst een Commissie van Toezicht de onderzoeksmethoden van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst en de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst alleen achteraf.

BURGERINFILTRANT Een Kamermeerderheid is voor de terugkeer van de criminele burgerinfiltrant, maar dan onder **scherpe voorwaarden**. De infiltrant wordt alleen ingezet voor korte tijd en in gesloten organisaties die zich schuldig maken aan de zwaarste vormen van georganiseerde criminaliteit. Justitiewoordvoerder van de PvdA Jeroen Recourt gaat een motie indienen waarin hij randvoorwaarden formuleert.

VREEMDELINGENADVOCATUUR Bij de meeste advocaten in asiel- en vreemdelingenzaken gaat het goed. Een kleine groep levert **ondermaatse rechtshulp** en moet worden aangepakt. Dat blijkt uit onderzoek van de Nijmeegse rechts-

Geert-Jan Knoops

Foto: ANP

socioloog Ashley Terlouw in opdracht van het dekenberaad.

SANCTIES WD-minister Ivo Opstelten van Veiligheid en Justitie wil de sancties verscherpen tegen leden van de **rechterlijke macht** die zich misdragen. Dat blijkt uit een wetsvoorstel dat de minister begin februari naar de Tweede Kamer heeft gestuurd. Opstelten introduceert de mogelijkheid om rechterlijke ambtenaren na 'ongeoorloofd gedrag' disciplinair te schorsen door de Hoge Raad.

EUROPA Er komen meer mogelijkheden om eenvoudige **grensoverschrijdende**

procedures te voeren. Nu kunnen burgers en bedrijven zo'n laagdrempelig proces voeren bij vorderingen tot tweeduizend euro, maar de Europese Commissie wil die grens oprekken naar tienduizend euro.

ERFRECHT De advocatuur heeft er een **specialisatievereniging** bij: de Vereniging Erfrecht Advocaten Nederland (VEAN). Doel is het verbeteren van de kwaliteit van de beroepsuitoefening door advocaten op het gebied van erfrecht. Een rechtsgebied waarbinnen volgens voorzitter Katelijne van Barneveld-Peters steeds meer vraag naar gespecialiseerde advocaten is.

POLITIEVERHOOR Staatssecretaris Fred Teeven heeft een voorstel gedaan om advocaten toe te laten bij het politieverhoor. De advocaat mag dan de rechercheur erop wijzen dat de verdachte een vraag niet begrijpt, dat de rechercheur oneigenlijke druk uitoefent en dat de fysieke en psychische toestand van de verdachte van negatieve invloed is op het verhoor.

CITAAT

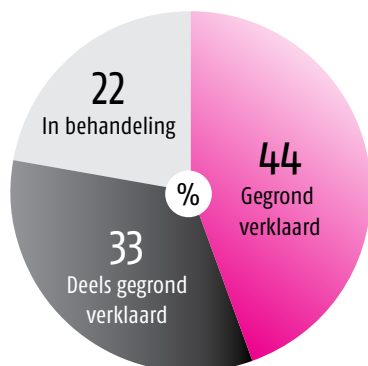
“ ‘Een volwassen democratie laat fundamentele zaken beslechten in het parlement en niet bij de rechter.’ ”

De Leidse rechtsfilosoof Bastiaan Rijpkema ziet niets in het GroenLinks-voorstel dat rechters (beperkte) mogelijkheid geeft tot constitutionele toetsing van democratisch tot stand gekomen wetten (*de Volkskrant*, 18 februari).

CIJFERS

Vaak gegrond

Wat gebeurde er met de negen tussen 2011 en 2013 ingediende klachten tegen asieladvocaten?

Bron: Klachtencommissie Rechtsbijstand Asiel en Vreemdelingenbewaring

COLUMN

Matthijs Kaaks

Advocaten van de romantische school

Op 14 februari was de deadline voor de CCV-aangifte 2013. In de week ervoor verloor de Amsterdamse balie twee markante advocaten: de tweepitter Enkelaar De Jong. Guido Enkelaar en Daan de Jong waren ruim tien jaar geleden mijn kantoorgenoten. Guido regelde de begrafenis van zijn compagnon Daan en stierf zelf aan een hartaanval de dag voor de uitvaart. Waar werd oprechter maatschap ooit gevonden?

Hun kantoor aan de Amstel is niet meer, en hun CCV-aangifte zullen ze niet meer hebben ingediend. Dit jaar moest dat voor het eerst met de advocatenpas 'veilig digitaal communiceren met de Orde'. Deze nieuwerwetse fratsen waren niet aan Guido en Daan besteed. Evenmin als de verplichte opleidingspunten die ze ten bewijze van hun vakbekwaamheid op hun zeventigste moesten verzamelen. Advocaten mochten vooral geen geoormerkte koeien worden. In hun ogen dreigde de verambtelijking van het vrije beroep.

Toen zij nog advocaat-stagiaire waren begin jaren zeventig kregen ze geen salaris van hun patroon, maar alleen de inkomsten uit piketdiensten. Andere tijden, zonder het Anglo-Amerikaanse jargon. Geen *leverage*, *fee-earners* of *one stop shopping*. Dossiers werden gewogen. En de Zuidas was nog een stuk niemandsland tussen Buitenveldert en Amsterdam-Zuid.

In de kelder van hun kantoor stond vroeger een flipperkast. Wie moeite had met de declaratie, werd door Daan wel eens uitgedaagd voor een wedstrijdje. Als de cliënt beter flipperde, kreeg hij korting. Maar wie geen geld had werd pro Deo geholpen. De dochter van Filipijnse vluchtelingen die door Guido aan een verblijfsvergunning waren geholpen werd twintig jaar later door hen aangenomen als secretaresse.

Oud-advocaat en rechter Willem van Bennekom sprak bij het afscheid van zijn beide vrienden en noemde hen advocaten van de romantische school. Het ging hen om het spel en niet om de knikkers.

We kunnen daar ook Van Bennekom toe rekenen, die in 1971 advocaat was van de eerste Amerikaanse Vietnam-deserteur en diens uitzetting belette (zou dat bij een Amerikaanse klokkenluider anno nu nog lukken?).

Ik vraag me af of de romantische school in de balie met uitsterven is bedreigd.

Op 14 februari vulde ik, veilig digitaal communicerend met de Orde, de vragen in.

Nee, ik had geen contante betalingen boven de vijftien mille aanvaard. Ja, ik was goed verzekerd.

En ik dacht aan Daan, die af en toe verzuchtte dat er best wat meer geflipperd mocht worden in de advocatuur.

Kleos. Ook tussen Alkmaar en Abcoude.

Uw kantoor- en dossieradministratie bijhouden kan elk softwarepakket. Met de Kleos iPad app kunt u ook tussen Alkmaar en Abcoude uw administratie bijwerken. Met Kleos kiest u voor een professionele oplossing tegen een scherpe prijs. U heeft uw administratie en dossiers overal en altijd bij de hand en bespaart tijd dankzij de handige iPad app. Probeer Kleos de eerste 3 maanden op proef!

- Overal en altijd online beschikbaar
- Direct toegang tot uw dossiers en administratie
- Simpel en snel uren schrijven en uw agenda beheren.

INTUSSEN OP HET BINNENHOF

Voor advocaten relevante Haagse voornemens en nieuwe wetten.

Marian Verburgh

RECHTSPOSITIE AMBTENAREN

STATUS Initiatiefwetsvoorstel 32 550 van de Kamerleden Van Weyenberg (D66) en Van Hijum (CDA) – Wet normalisering rechtspositie ambtenaren – is aangenomen door de Tweede Kamer en nu in behandeling bij de Eerste Kamer.

INHOUD Het voorstel wijzigt de Ambtenarenwet en een aantal andere wetten. Doel: een zo groot mogelijke eenvormigheid tussen de rechtspositie van ambtenaren en werknemers in de private sector. Ook ambtenaren krijgen een tweezijdige arbeidsovereenkomst en privaatrechtelijke rechtsbescherming. Het eigen karakter van het ambtenaarschap en de benaming ambtenaar blijven. De overheidsvakbonden waren boos: zij waren niet gehoord, terwijl dat volgens hen wettelijk verplicht is.

IN WERKING Beogd 1 januari 2015.

WMO 2015

STATUS Wetsvoorstel 33 841 houdende regels inzake de gemeentelijke ondersteuning op het gebied van zelfredzaamheid, participatie, beschermd wonen en opvang (Wet maatschappelijke ondersteuning 2015) is op 14 januari ingediend bij de Tweede Kamer. Diverse Kamerleden kwamen meteen met amendementen en moties.

INHOUD Gemeenten worden verantwoordelijk voor het ondersteunen van de zelfredzaamheid en participatie van mensen met een beperking, chronische psychische of psychosociale problemen. De bedoeling is dat men zo lang mogelijk in de eigen leefomgeving blijft. Voor mensen met psychische problemen of die bijvoorbeeld als gevolg van huiselijk geweld niet thuis wonen, voorzien gemeenten in beschermd wonen en opvang. Met de overheveling van taken uit de AWBZ naar de Wmo gaat een bezuiniging van 925 miljoen euro gepaard. Onder gemeenten bestaat grote zorg over de voorstellen.

IN WERKING Beogd 1 januari 2015.

WET HUIS VOOR KLOKKENLUIDERS

STATUS Initiatiefwetsvoorstel 33 258 van Kamerleden Van Raak (SP) en anderen (Wet Huis voor klokkenluiders) is aangenomen door de Tweede Kamer en nu in behandeling bij de Eerste Kamer.

INHOUD Het voorstel wil de voorwaarden voor het melden van maatschappelijke misstanden binnen organisaties verbeteren en klokkenluiders beter beschermen. Behalve een benadelingsverbod, introduceert het wetsvoorstel een nieuw opzegverbod. Het nieuw op te richten Huis voor klokkenluiders kan onderzoek doen naar maatschappelijke misstanden.

IN WERKING Beogd 1 januari 2015.

INTENSIEF TOEZICHT TERUGKERENDE GEWELDS- EN ZEDENDELINQUENTEN

STATUS Wetsvoorstel 33 816 (langdurig toezicht, gedragsbeïnvloeding en vrijheidsbeperking) is in behandeling bij de Tweede Kamer.

INHOUD Wijziging van het Wetboek van Strafrecht

en Wetboek van Strafvordering. De maximale duur van de voorwaardelijke beëindiging van de verpleging van overheidswegen vervalt, de proeftijden van de voorwaardelijke invrijheidstelling worden langer en de wet voert een langdurige (mogelijk levenslange) gedragsbeïnvloedende en vrijheidsbeperkende maatregel in voor tbs'ers en zeden- en geweldsdelinquenten. Doel is het voorkomen van recidive. Adviezen van onder meer de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming waren kritisch.

IN WERKING Beogd 1 juli 2014.

EIGEN BIJDRAGEN VEROORDEELDEN

STATUS Eenieder kan tot 10 maart 2014 via internetconsultatie.nl reageren op de twee concept-wetsvoorstellen: 1) Wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met de eigen bijdrage van veroordeelden aan de kosten van de strafvordering en de slachtofferzorg, en 2) Wijziging van de Penitentiaire beginselenwet, de Beginselenwet verpleging ter beschikking gestelden, de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen en enige andere wetten in verband met de eigen bijdrage voor verblijf in een justitiële inrichting.

INHOUD Een deel van de kosten die de overheid maakt voor de opsporing, vervolging en berechting van strafbare feiten en voor detentie wordt op de daders verhaald. Dit ter uitvoering van het Regeerakkoord. Een aantal Europese landen heeft al een soortgelijke regeling. Beoogde netto-opbrengst: 65 miljoen euro per jaar. Een deel van de opbrengst zal naar slachtofferzorg gaan.

IN WERKING Beogd 1 januari 2015.

The truth is rarely pure and never simple

Grant Thornton Forensic & Investigation Services B.V. is ervaren specialist in forensic accounting en forensic IT. Wij maken actief gebruik van de kennis en expertise van collega's uit ruim 120 landen van het Grant Thornton International-netwerk. Wilt u meer weten? Kijk op onze site: www.gt.nl/fis

Neem contact op met één van onze partners:

Peter Schimmel: T 020 - 547 57 57
Mark Hoekstra: T 010 - 270 51 51
E gtfis@gt.nl

Grant Thornton

An instinct for growth™

NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

ICTRecht is een gespecialiseerd adviesbureau voor ICT- en internetrecht. Complexe techniek en regelgeving vertalen wij naar praktische handvatten voor ondernemers, advocaten en juristen.

Wij verzorgen een scala aan juridische trainingen en webinars. Tegen een scherp tarief praten onze experts u bij over de ins en outs van het vak.

Bekijk ictrecht.nl/advocaten voor de complete trainingskalender.

Trainingen € 399,-

6

PUNTEN
PO
ADVOCATUUR

- 11 mrt **Open source licenties** door *Wouter Dammers en Mathieu Paapst*
- 13 mei **Security en Continuïteit in de Cloud** door *Matthijs van Bergen en Itte Overing*
- 24 jun **Actualiteiten ICT en Recht** door *Arnoud Engelfriet*
- 14 okt **De Wet voor Webwinkels** door *Maarten Braun en Peter Kager*
- 4 nov **Masterclass ICT-contracten in de praktijk** door *Arnoud Engelfriet en Steven Ras*

Webinars € 99,-

1

PUNTEN
PO
ADVOCATUUR

- 11 of 13 mrt **Sociale media juridisch bekeken**
- 18 of 20 mrt **Privacy 2.0: de aankomende privacyverordening**
- 25 of 27 mrt **Impact van het nieuwe consumentenrecht**
- 1 of 3 apr **Privacy 2.0: de aankomende privacyverordening**
- 8 of 10 apr **Sociale media juridisch bekeken**
- 17 apr **Uitingsvrijheid op internet**
- 24 apr **Impact van het nieuwe consumentenrecht**
- 24 apr **Softwarebescherming**

Schakenraad Advocaten

Van oudsher staat Schakenraad Advocaten te Eindhoven op een unieke wijze slachtoffers bij in letselschadezaken. Wij zijn in het bezit van het keurmerk Met Recht Tevreden van Stichting Viadictie en van de Stichting Keurmerk Letselschade.

Voor onze letselschadesectie – met op dit moment drie LSA-advocaten – zijn wij met spoed op zoek naar een

ervaren letselschade-advocaat, bij voorkeur LSA-lid.

Schriftelijke reacties kunt u richten aan:
Schakenraad Advocaten
t.a.v. mw. H. van Gog
Postbus 2350
5600 CJ Eindhoven
of via e-mail hvg@schakenraad.nl

U kunt ook bellen naar Hanita van Gog: 040-244 76 08

ALT KAM BOER ADVOCATEN

CIVIELE CASSATIE ?

- prijsafspraken mogelijk
- ook op basis van toevoeging
- zie onze website voor voorbeeldzaken

Info: mr H.J.W. Alt, Pb. 82228, 2508 EE Den Haag
Tel.: 070 - 358 94 79, fax: 070 - 358 51 97
alt@altkamboer.com, www.altkamboer.com

TOGA
atelier
S c h o u t

Kwaliteit met oog voor detail

Voering in vele kleuren leverbaar

www.toga-atelierschout.nl

info@toga-atelierschout.nl

Industrieweg 51
3044 AS Rotterdam
Tel.: 010 245 07 66
di t/m vr 9:00 - 17:30
zaterdag op afspraak

GEZIEN

Rechtvaardig of vaardig recht?

Het Vonnis (België, 2013) is de openingsfilm van het Movies that Matter Festival dat plaatsheeft van 20 tot 26 maart in Theater 't Spui en Filmhuis Den Haag. In alle vertoonde films op dit festival staan rechtspraak en mensenrechten centraal.

Stel: je vrouw en dochtertje komen door een zinloos misdrijf om het leven. Je wereld stort in, maar als schrale troost wordt de dader gelukkig gauw opgepakt. Maar helaas: door een futiele procedurefout komt hij weer op vrije voeten. Dat overkomt de keurige, succesvolle en gelukkig getrouwde Luc Segers in *Het Vonnis*, de openingsfilm van filmfestival Movies that Matter.

Ondanks Segers' rotsvaste vertrouwen in de rechtsstaat, moet hij constateren dat de boosdoener vrijuit gaat. In de opmaat van de Vlaamse speelfilm *Het Vonnis* laveert hoofdpersoon Segers tussen woede, verdriet en radeloosheid tot ten slotte de wanhoop wint. Segers neemt het recht in eigen hand en ziet zich gesteund door de publieke opinie: de media springen gulzig op de 'goede moordenaar' die zegt het systeem te willen straffen om de vele vormfouten.

Wat volgt is een rechtbankthriller waarin niet alleen Segers maar het hele Belgische rechtssysteem in de beklaagdenbank lijkt aangeschoven. De lekenjury van het Hof van Assisen ziet zich gesteld voor een keuze tussen het wettelijk verbod op eigenrichting en de psychische overmacht waarop Segers' advocaat zich beroept.

Regisseur Jan Verheyen maakte de film uit frustratie over het Belgische justitieel apparaat dat vijf jaar geleden een bende mensenhandelaars moest vrijspreken om een procedurefout. Het publieke proces in deze film onttaardt nog net niet in een *trial by media*, inclusief woede om de stoïcijns reagerende minister van Justitie. De toeschouwer beseft eens te meer dat droge wetsbepalingen bij emotionele gebeurtenissen ook tekort kunnen schieten.

Olga van Ditzhuijzen

Het *Advocatenblad* verloot in samenwerking met het Movies that Matter Festival tien gratis kaarten voor een voorstelling naar keuze. Meer informatie op www.advocatenblad.nl.

Juridisch bloggen

Met posts als *Why your lawblog sucks (and what to do about it)* geeft www.lawyerist.com juristen en marketeers tips over juridisch bloggen.

Juridisch-inhoudelijke content staat er niet op het door Sam Glover gemaakte [lawyerist.com](http://www.lawyerist.com), maar toch of misschien wel juist daarom is het een lezenswaardig blog voor juristen die online aandacht van cliënten zoeken. Een uurtje surfen langs de posts levert een goed inzicht in de manier waarop de juridische marketing in de Verenigde Staten zich ontwikkelt. Glover wisselt verwijzingen naar platte commercials van advocaten, handige tips voor het maken van notities in een pdf op de iPad en dringende adviezen voor (beginnende) juridische bloggers af. Allemaal even toegankelijk en overtuigend geschreven. Een aanrader voor kantoren die over een nieuwe site nadenken: een post over de top 10 beste law firm websites van 2014.

Erik Jan Bolsius

Zijn waarheid

Oscar Hammerstein schrijft autobiografie 'Ik heb de tijd' (Meulenhoff, 2014).

Oscar Hammerstein zegt het zelf al: hij is geen schrijver. Er staan foutjes in zijn autobiografie en in de inleiding raakt de lezer gemakkelijk de draad kwijt. Toch lezen de 370 pagina's over zijn turbulente leven lekker weg. Hammerstein herstelt zich, weet zijn levensverhaal te brengen en zoomt in op drie momenten: wanneer hij te horen krijgt dat hij besmet is met hiv, wanneer hij achter de tralies komt wegens vermeende betrokkenheid bij witwassen en wanneer hij als advocaat optreedt voor Pim Fortuyn. Het resultaat is een boek over een kleurrijk leven binnen de op winsten jagende advocatuur. De auteur vergeet niet om nog even na te pleiten. Maar ook daarbij waarschuwt hij zelf al: 'Het is mijn waarheid.'

Robert Stiphout

Rechtsorde: Dé zoekmachine voor juridische informatie

Rechtsorde biedt u als professional:

- Uitgeef- en openbare bronnen geïntegreerd in één krachtige zoekmachine
- Een unieke interface waarbij ook interne know-how inzichtelijk wordt gemaakt
- De mogelijkheid tot het inrichten van cliëntportalen

Gratis pilot?
Kijk op
rechtsorde.nl

Maart
2014

TER ZITTING

Recht doen

De advocaat van de modelverdachte zoekt de grens op.

Lars Kuipers

Er zijn van die momenten dat je als advocaat je punt heel duidelijk wilt maken, dat je de grens opzoekt, tegen het aanmatigende aan gaat zitten, en vandaag is zo'n moment.

Meneer H. moet voorkomen omdat hij negen jaar lang geld achterover drukte van zijn werkgever, in totaal meer dan 1,3 miljoen euro. Dat geld ging op aan gokken; eerst in kleine gokhallen, later in het Holland Casino.

Toen H. tegen de lamp liep, draaide dat uit op een echtscheiding. In een civiele procedure is inmiddels bepaald dat H. het hele bedrag aan zijn vroegere werkgever moet terugbetalen. Dat doet hij zo goed mogelijk, zo'n duizend euro per maand. Zelf leeft hij onder het bijstandsniveau, en dat zal zo blijven tot zijn dood. Tegenwoordig begeleidt hij andere verslaafden en geeft hij voorlichting op scholen om te waarschuwen tegen de risico's van gokken.

Een modelverdachte, kortom.

En dan nu een strafzitting. Daar had H. helemaal niet meer op gerekend, nadat hij tot vijf keer toe van het Openbaar Ministerie te horen had gekregen dat hij niet zou worden vervolgd wegens capaciteitsproblemen en de lopende civiele procedure. Maar het liep anders. Zijn vroegere baas diende een artikel 12-klacht in bij het hof, en nu zit hij alsnog tegenover de rechter.

De officier van justitie eist negen maanden cel, waarvan drie voorwaardelijk.

De advocaat haalt adem en steekt van wal. 'Mijn cliënt heeft meteen het boetekleed aangetrokken en werkt tot de dag van vandaag aan zichzelf. Hij is snel gaan terugbetalen. Mijn cliënt

heeft nu weer een baan, die raakt hij kwijt als hij het gevang in moet. De straf van mijn cliënt is dat hij levenslang moet betalen. Een gevangenisstraf werkt averechts. Ook de maatschappij is er niet bij gebaat. Dan heeft mijn cliënt de afgelopen jaren alles voor niks gedaan. En ik herinner u nog aan ene Cees van der Hoeven van Ahold. Die heeft ook nooit vastgezeten. Het precieze bedrag waar dat om ging ken ik niet, maar het was veel geld. Als u mijn cliënt veroordeelt tot een celstraf, gaat zijn dochtertje vragen waar papa nu is.'

Hij richt zich nadrukkelijk tot de rechter. 'Dat kunt u mijn cliënt niet aandoen, dat kunt u zijn ex-vrouw niet aandoen en dat kunt u ook zijn dochtertje niet aandoen.'

'Ik heb een verdachte voor me die een gigantische bedrag heeft verduisterd', zegt de rechter. 'De eis van de officier is niet excessief te noemen. Aan de andere kant zult u tot in lengte van jaren financieel krom moeten liggen en hebt u een blanco strafblad. Mijn adagium is dat ik, als het even kan, moet voorkomen dat mensen zonder strafblad de gevangenis in gaan. En als ik u naar de gevangenis stuur, breng ik uw vroegere werkgever in problemen, dan breng ik u in problemen, uw ex-vrouw en ook uw dochtertje. Dat wil ik niet op mijn geweten hebben', zegt de rechter. 'Ik houd rekening met uw blanco strafblad en met de manier waarop u zich heeft gedragen. Ik veroordeel u tot een celstraf van zes maanden voorwaardelijk en tot de maximale werkstraf van 240 uur.'

De verdachte hoort het snikkend aan.

De officier van justitie doet meteen afstand, net als de advocaat. Als de verdachte de zaal uitloopt, mompelt de rechter nauwelijks hoorbaar: 'Zet hem op.'

Meer weten? Lees een langere versie van dit rechtbankverslag op www.advocatenblad.nl.

AGENDA

SEMINAR (CONTRA)- EXPERTISE BIJ GEDRAGSKUNDIG ONDERZOEK

Het standaardwerk *'Gedragskundige rapportage in het strafrecht'* is herzien en dat is aanleiding voor een seminar over (contra)expertise bij gedragskundig onderzoek in strafzaken. Vier auteurs lichten actuele ontwikkelingen toe met betrekking tot het juridisch perspectief, het gedragskundig perspectief, het perspectief van de tenuitvoerlegging, tbs en de tenuitvoerlegging van de (voorwaardelijke) gevangenisstraf. Het seminar op 14 maart begint om 12.45 uur in het Manhattan Hotel Rotterdam op Weena 686. Voor meer informatie kunt u een e-mail sturen naar info@de-brink.com.

AMSTERDAMLEZINGEN 2014: KENNISSTAD

In februari is de nieuwe serie Amsterdamlezingen begonnen met als thema Amsterdam Kennisstad. Verschillende hoogleraren vertellen over hun vakgebied en de rol die de stad daarin speelt. Op 17 maart is het de beurt aan Ernst Hirsch Ballin. De hoogleraar Rechten van de mens aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit van Amsterdam vertelt over Amsterdam als kennisstad van het recht. De lezing, georganiseerd in samenwerking met de Wibautleerstoel, heeft plaats bij cultureel studentencentrum CREA, Nieuwe Achtergracht 170 in Amsterdam en duurt van 20.00 tot 21.30 uur.

SYMPOSIUM GRONDWET: BAKEN OF BALLAST?

Is de Grondwet een bakken voor de Nederlandse samenleving? Of juist een ballast die noodzakelijke vernieuwing in de weg staat? Deze en andere vragen komen aan de orde tijdens dit symposium georganiseerd door het Montesquieu Instituut en het Nationaal Comité 200 jaar Koninkrijk der Nederlanden. Het symposium heeft plaats op 28 maart en begint om 13.15 uur in de Oude Zaal van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, Binnenhof 1a in Den Haag. Aanmelden is verplicht en kan via telefoonnummer 070-363 01 05.

GESPECIALISEERD IN GEZONDHEIDSRECHT

NIUW

ONDERNEMERSCHAP
ZORGVERLENING
GEDWONGEN ZORG
VERZEKERING EN VOORZIENING
MARKTORDENING
FARMACIE

Blijf op de hoogte van de laatste ontwikkelingen binnen het gezondheidsrecht met het nieuwe tijdschrift **Zorg & recht in Praktijk (ZIP)**. Lees alles over actualiteiten, jurisprudentie, nieuws over wet- en regelgeving en casusbesprekingen op het gebied van:

- ✓ Zorgverlening
- ✓ Gedwongen zorg
- ✓ Ondernemerschap
- ✓ Verzekering en voorziening
- ✓ Marktordening
- ✓ Farmacie

Leden van VGR
ontvangen
15% korting!

LAWYERS FOR LAWYERS

‘Oekraïne is de facto een dictatuur’

President Janoekovitsj vestigde een persoonlijke dictatuur. Daarom kan de crisis in Oekraïne niet worden opgelost zonder zijn vertrek, zegt advocate Valentyna Telychenko. 'Niet iedereen is zo uitgesproken als ik.'

Tatiana Scheltema

Op 29 januari had de Oekraïense advocate Valentyna Telychenko een soort ‘openbaring.’ Die dag stemde het Oekraïense parlement over de nieuwe amnestiewet die de vrijlating moest regelen van tijdens protesten gearresteerde demonstranten.

De demonstranten noemen deze wet ook wel de ‘gijzelingswet’, zegt Telychenko. ‘De wet bevestigt de persoonlijke machtsgreep van Viktor Janoekovitsj en zijn status als dictator. Het begon ermee dat er verschillende versies van het wetsvoorstel in omloop waren. De minst gunstige bevatte een clause die bepaalt dat de demonstranten die vastzitten pas vrijkwamen als de straatprotesten uiterlijk 16 februari werden gestaakt. De beslissing daarover werd genomen door de hoofdofficier van justitie, een vertrouweling van Janoekovitsj die ook door hem werd benoemd.’

Aanvankelijk leek het erop dat de wet het niet zou halen. Verschillende parlementsleden van Janoekovitsj’ eigen partij, de Partij van de Regio’s, hadden aangekondigd tegen deze versie van de wet te zullen stemmen. Telychenko: ‘Die ochtend bezocht Janoekovitsj deze parlementariërs en wist ze ertoe te bewegen toch vóór deze versie van het wetsvoorstel te stemmen. De wet, met de “gijzelingsclause”, werd vervolgens zonder debat in het parlement aangenomen.’

Foto: Met dank aan U4.

Advocate Valentyna Telychenko.

De demonstraties tegen de regering van de zittende president Janoekovitsj begonnen op 21 november uit protest tegen de weigering van de president om, onder druk van Rusland, een Associatieverdrag met de Europese Unie te ondertekenen.

In de afgelopen maanden veranderde het karakter van de protesten, zegt Telychenko. ‘Eerst ging het om meer samenwerking met Europa, maar nu is het protest vooral gericht tegen de persoon van de president. Het is nu een gevecht tussen het volk en de staat. Verschillen tussen het (Europees georiënteerde) westen en het op Rusland georiënteerde oosten spelen geen rol meer. Janoekovitsj’ machtsbasis ligt in het oosten, maar mensen komen vandaar naar Kiev om te demonstreren. De meeste oligarchen wendden zich ook van hem af. Een recente peiling wees uit dat als er nu presidentsverkiezingen gehouden zouden worden, iederéén die zich op dit moment kan-

didat zou stellen het van Janoekovitsj zou winnen.’

Dat is dan ook het enige lucht-puntje op dit moment volgens Telychenko. ‘De sfeer in Oekraïne is heel deprimerend, heel anders dan tijdens de Oranjerevolutie in 2004 toen iedereen lachte en danste op straat. Nu is de sfeer grimmig: er vallen doden, gewonden worden naar detentiecentra gestuurd terwijl ze medische hulp nodig hebben. Maar de demonstraties zullen doorgaan, want er is geen weg terug: als ze naar huis gaan zonder dat Janoekovitsj is afgetreden, zullen ze worden gearresteerd. Dus ze hebben niets te verliezen.’

Telychenko demonstreerde vanaf het begin mee op het ‘Euromaidan’ (het ‘Europaplein’). Ze trad ook op in verschillende tv-shows om de juridische aspecten van Janoekovitsj’ machtsgreep toe te lichten. Persoonlijk gevaar loopt ze niet, denkt ze. Wonderbaarlijk genoeg bleef ze tot nu toe ‘buiten het epicentrum’ van de gevechten tussen demonstranten en politie.

Ze weet zich gesteund door het overgrote deel van de Oekraïense juridische gemeenschap. ‘Niet iedereen is zo uitgesproken als ik, veel advocaten vinden dat ze zich neutraal moeten opstellen, voor zichzelf of ten opzichte van hun cliënten. Maar vrijwel iedereen sympathiseert met de demonstranten. En de meesten zeggen: in een land waar de wet niets betekent, is het eigenlijk zinloos om advocaat te zijn.’

‘We zijn een league of our own’

Bart de Man werd op 1 januari managing partner van Kennedy Van der Laan. Vernieuwen is er het credo.

Erik Jan Bolsius

Foto: Emilie Hudig

De tocht voert langs avonturen- speeltuin Het Woeste Westen, een buurtboerderij, de Gashouder waar *De Wereld Draait Door University* wordt opgenomen en het dorpje Sloterdijk, pal aan de ringweg A10. Bart de Man praat al die tijd over leven en werk, maar vooral over Kennedy Van der Laan. Hij is er sinds 1 januari de baas, al ziet hij dat zelf anders. ‘Of ik in mijn eentje iets kan beslissen? Dat denk je toch niet echt, hè? Er werken hier honderd intelligente, zelfdenkende advocaten.’

De Man: ‘De opdracht die ik mijzelf heb gegeven, is dat ik dit kantoor klaarmaak voor de veranderingen in het vak. Gelukkig zit de vernieuwingsdrang hier diep, dus als je ideeën goed onderbouwt, doen ze graag mee. Ik werk sinds 2001 bij Kennedy Van der Laan, maar herinner me nog goed de eerste kennismaking. De aankleding van het kantoor was anders, ze gingen informeel met elkaar om, ze vertelden een prachtig verhaal over hoe zij het vak zagen, hoe ze zich gingen ontwikkelen. De website was toen al heel apart. Ze waren continu aan het vernieuwen. Die instelling is nog steeds de basis.’

Een advocaat noemde Kennedy Van der Laan eens de Apple van de Nederlandse advocatuur. Fanatiek Mac-

Wie is Bart de Man?

Maandelijks haalt het *Advocatenblad* een frisse neus met een advocaat om al wandelend te praten over werk en leven. Dit keer:

Bart de Man (1970)

- 1996: Afgestudeerd in Nijmegen, insolventierecht
- 1996-2001: Advocaat bij MannaertsAppels in Breda
- 2001-2007: Advocaat bij Kennedy Van der Laan, gespecialiseerd in financiering en zekerheden en insolventierecht.
- 2007-2014: Partner bij Kennedy Van der Laan
- 2014: Managing partner Kennedy Van der Laan
- Getrouwd, drie kinderen, Haarlem

gebruiker De Man kan wel iets met die vergelijking. ‘Apple heeft een fantastische interface, heel intuïtief, je werkt er graag mee. Eigenlijk is dat bij ons ook zo,’ vertelt hij ter hoogte van de buurtboerderij.

‘Onze cliënten werken graag met ons, onze mensen werken graag bij ons en dat stralen ze ook uit. Dankzij de informele omgang kan een klant op een goede manier zijn eigen verhaal vertellen. We zijn pragmatisch in onze advisering, schrijven geen nodeloze memo’s en durven eerlijk te zeggen wat we van een zaak vinden. Je mag tegen een klant zeggen: “Als ik in jouw stoel zat, zou ik het zo doen.” Dat kun je best als je wat meer ervaring hebt.

We onderzoeken regelmatig of onze manier werkt. De klanttevredenheid kwam recent uit op 93 procent tevreden of zeer tevreden klanten. Maar misschien nog belangrijker is de hoge net promotor score, het antwoord op de vraag of klanten je zouden aanbevelen bij anderen. Dat bleek uit een actie van Nike, een van onze grootste cliënten. Nike had behoefte aan centraal aangestuurde juridische dienstverlening in Europa. Dus hebben we een flexibele alliantie om hen heen gesmeed van onafhankelijke advocatenkantoren. Die alliantie wordt door een projectmanager bij ons internationaal aangestuurd. Nike is zo tevreden dat ze ons nu koppelen aan bedrijven waar we ook zoiets voor kunnen ontwikkelen. Mooi hè?’

Bart de Man: 'Wij staan op het punt een kennis- en innovatiemanager aan te nemen.'

Op het dijkje bij het oude Sloterdijk praat hij over zijn nieuwe rol als managing partner, een functie voor minimaal drie jaar. De Man denkt het ongeveer vijf jaar te doen. Verder vooruitkijken heeft geen zin, de wereld verandert te snel. Dat ervoer hij toen hij op zijn 23ste voor het eerst vader werd. Het was ongepland 'maar heel welkom'. Opvoeden leerde hij al doende. 'Mijn vrouw en ik studeerden nog, maar we waren er klaar voor en zijn ook allebei nog afgestudeerd. Je moet gewoon snel omschakelen. Eigenlijk heb ik zo ook leren managen, als sectiemanager bij Kennedy Van der Laan. Goed

kijken, goed luisteren, een eigen idee vormen en dat communiceren.'

Via een modderpaadje loopt De Man achter de Gashouder langs. Hij kan het gebouw vanuit zijn kantoor zien. Hij vertelt dat Kennedy Van der Laan bewust niet tussen de andere Amsterdamse kantoren op de Zuidas zit. Ook daarin wil het kantoor anders zijn dan anderen. Al wil hij niet vergelijken, 'we zijn een *league of our own*'.

De ontwikkelingen in de advocatuur volgt hij goed, Richard Susskinds theorieën over het vak kent hij. Zo snel als de Engelse trendwatcher voorspelt, zal

het niet gaan, denkt De Man. Maar toch. 'Susskinds voorspellingen lijken soms een *selffulfilling prophecy*. Dat is niet erg, daar moet je op inspelen. Wij gaan nog meer inzetten op innovatie, staan op het punt een kennis- en innovatiemanager aan te nemen. We denken na over dienstverlening, andere technologie, de manier waarop we service aanbieden, samenwerking met de klant, dit alles in de plaats van het idee "u vraagt, wij draaien". De klant huurt je in voor je expertise. Als je hem niet kunt overtuigen van je toegevoegde waarde, moet je dit vak niet uitoefenen.'

De zaak-Demmink

Op 4 maart begint bij de Rechtbank Utrecht de eerste openbare rechtszitting over Joris Demmink. De voormalig secretaris-generaal van Justitie wordt in verband gebracht met seksueel misbruik van minderjarige jongens. De zaak-Demmink in een notendop.

Peter Louwerse

DE ADVOCATEN

Beide partijen willen de onderste steen bovenhalen.

Dat Joris Demmink, ondanks beschuldigingen van kindermisbruik, werd gehandhaafd als secretaris-generaal van het ministerie van Justitie, duidt volgens advocaat Matthijs Kaaks op een doofpotcultuur bij het ministerie. 'De mogelijkheid dat een zedendelinquent de hoogste ambtenaar van Justitie was, is dermate schokkend dat het maar beter niet waar kan zijn,' zegt Kaaks. 'Ondanks opstapelende aanwijzingen hebben drie ministers hun topambtenaar verdedigd, zonder gedegen onderzoek te doen.' Hij wijst erop dat het gerechtshof vervolging heeft gelast op basis van dezelfde aanwijzingen die

minister van Veiligheid en Justitie Ivo Opstelten (VVD) behoorde te kennen toen hij het voor Demmink opnam.

Kaaks verdedigt de belangen van De Roestige Spijker, een stichting die strijdt voor waarheidsvinding en tegen doofpotcultuur. Op dit moment houdt de stichting zich alleen met de zaak-Demmink bezig. 'Ook Demminks advocaat Harro Knijff heeft na de publicatie in dagblad *AD* eind 2012 verklaard dat de onderste steen boven moet komen,' zegt Kaaks. 'Door getuigenverhoor bij de rechtbank wil de stichting uitzoeken wat er klopt van de beschuldigingen.' De Roestige Spijker heeft daar belang bij, omdat ze in Nederland aandacht wil vragen voor de film *Dutch Injustice: When Child Traffickers Rule A Nation*. In deze film wordt Demmink beschuldigd van seks met minderjarige jongens.

Kaaks zegt dat rond het onderwerp Demmink jarenlang een sfeer van intimidatie en zelfcensuur heeft gehangen. In 2013 eiste Demmink van het *AD* een schadevergoeding van honderdduizend euro na een publicatie over zijn contacten met een criminele jongenspooier in Den Haag. De Roestige Spijker wil de journalistieke censuur doorbreken en beroept zich op persvrijheid.

De uitkomsten van de rechtszaken rondom Demmink kunnen verstrekkende gevolgen hebben voor de Nederlandse rechtsstaat, meent Kaaks. 'Als vast komt te staan dat een hoge ambtenaar van Justitie zedenmisdriven heeft gepleegd, en dit jarenlang is toegedekt door het ministerie, is dat een enorm schandaal. Dat zal politieke gevolgen moeten hebben, bijvoorbeeld een parlementaire enquête.'

DE VOORGESCHIEDENIS

Op 4 maart begint bij de Rechtbank Utrecht het verhoor in de zaak die stichting De Roestige Spijker heeft aangespannen tegen Joris Demmink. Na deze zaak zal advocaat Martin de Witte een eigen getuigenverhoor aanvragen. In mei 2014 behandelt de Rotterdamse rechtbank de smaadzaak van Demmink tegen het *AD*. In februari 2015 hoopt het Openbaar Ministerie het strafrechtelijk onderzoek te hebben afgerond. Wat ging hieraan vooraf?

1986

Joris Demmink is naar eigen zeggen voor het laatst in Turkije.

1988

Demmink zou de minderjarige jongensprostituée Bart X. hebben opgepikt in Amsterdam.

1998

Openbaar Ministerie in Amsterdam start het Rolodex-onderzoek naar pooiers van minderjarige jongensprostitueés. Hierbij komen onder meer 'hoge vertegenwoordigers uit het overheidsapparaat' in beeld. De huidige staatssecretaris Fred Teeven (VD) is als officier van justitie betrokken bij deze zaak. In de jaren negentig zou Demmink in Turkije twee jongens hebben misbruikt. Hij ontkent.

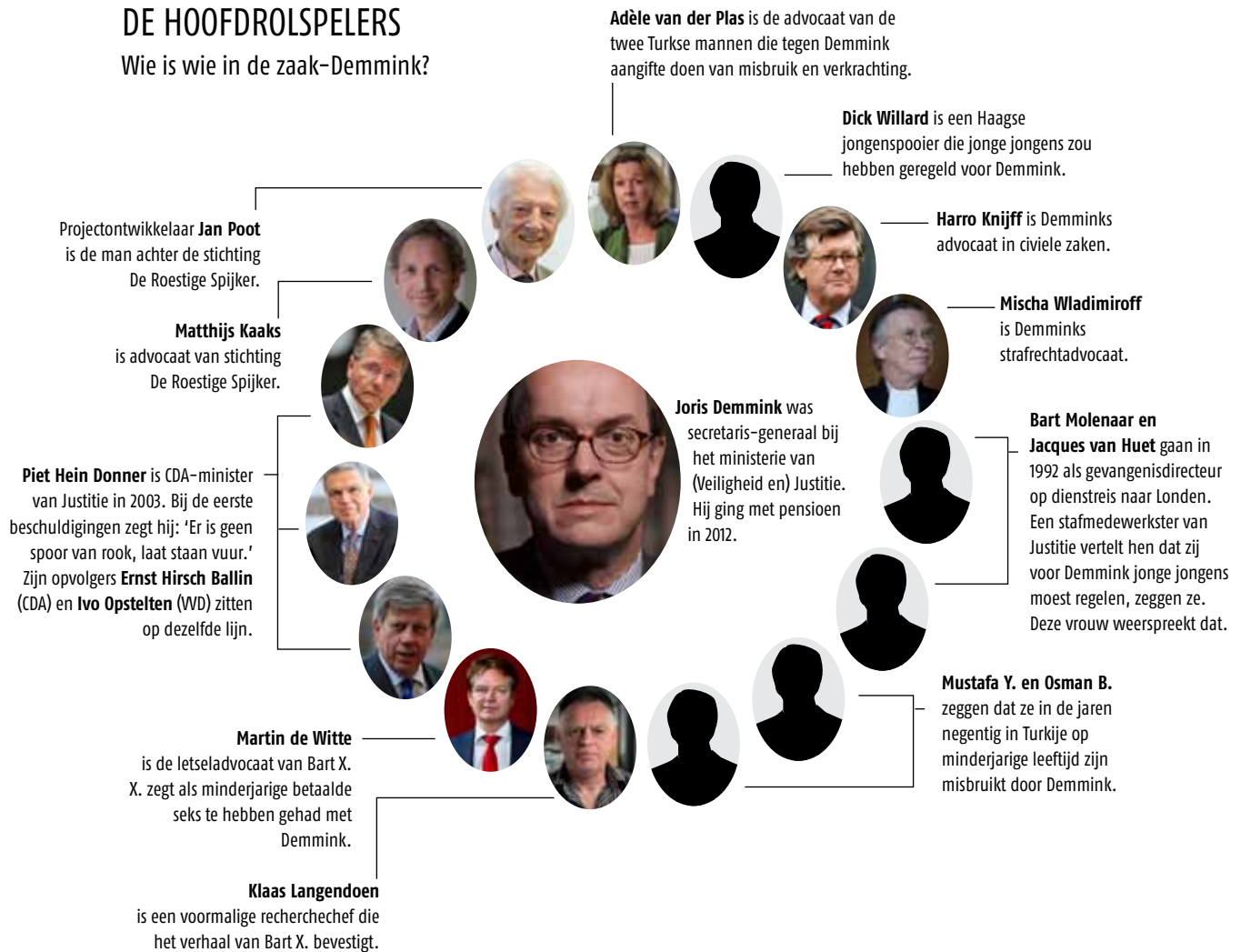
2003

8 oktober *Panorama* en *Gay Krant* beschuldigen een Haagse topambtenaar van pedofiele praktijken in Eindhoven. Onder dreiging van een rechtszaak rectificeren de media. **5 november** *NOS Journaal* brengt item over de zaak. Het journaal meldt: 'In de gesprekken met *Panorama* en *Gay Krant* achter gesloten deuren heeft hij toegegeven dat hij seks heeft gehad met jonge mannen en dat hij niet altijd vroeg hoe oud ze waren'. Demmink wint hierover later een zaak bij de Raad voor de Journalistiek.

DE HOOFDROLSPELERS

Wie is wie in de zaak-Demmink?

2008

2012

2013

2014

Turkse jongens Mustafa Y. en Osman B. doen aangifte van seksueel misbruik door Demmink in de jaren negentig. In 2010 doen ze opnieuw aangifte.

12 februari OM maakt bekend dat Demmink niet wordt vervolgd. Advocaat Adèle van der Plas spant later een artikel 12-procedure aan.

6 oktober Journalist Koen Voskuil publiceert in het AD een artikel over de Haagse jongenspooier Dick Willard. Drie mannen verklaren dat Willard en Demmink elkaar begin jaren tachtig ontmoetten. Demmink haalde minderjarige jongens op of liet deze thuisbrengen, zeggen de drie getuigen. Demmink start een procedure wegens smaad.

22 april Document duikt op waaruit blijkt dat Demmink in 1996 in Turkije is geweest.

24 april Luca Volontè eist in de Raad van Europa een onderzoek naar de kwestie-Demmink.
13 november Stichting De Roestige Spijker krijgt van de Rechtbank Utrecht toestemming om getuigen onder ede te horen.

21 januari Het Gerechtshof in Arnhem bepaalt dat het Openbaar Ministerie Demmink moet vervolgen.
22 januari Minister Opstelten besluit Demmink's advocaatkosten niet langer te vergoeden.
5 februari Openbaar Ministerie maakt bekend dat het twee officieren van justitie op de zaak heeft gezet. Een rechter-commissaris bij de Rechtbank Den Haag opent een onderzoek.

Wat wil de bedrijfsjurist?

Het binnenhalen van opdrachten uit het bedrijfsleven verloopt via de steeds machtiger General Counsels. Maar volgens hen lopen er nog te veel advocaten rond die geen sjoerge hebben van wat bedrijfsjuristen verwachten. Hoe kunnen advocaten hun werkwijze verbeteren?

Erik Jan Bolsius
Beeld: René van Asselt

Er zijn heus advocaten die de doelstellingen van hun cliënten halen. Er zijn ook echt advocaten die niet alleen sturen op omzet en *billable hours*. En natuurlijk zijn veel advocaten bekend met het fenomeen KPI oftewel Key Performance Indicator. Maar de advocaten die aan ál deze criteria voldoen, die zijn met een lampje te zoeken. Wie dat zeggen? Zij die dit het best kunnen weten: de bedrijfsjuristen. Die stellen dat zelfs op de Amsterdamse Zuidas zeer weinig advocaten rondlopen die aan alle eisen voldoen. Dat terwijl de kantoren op de Zuidas het juist goeddeels moeten hebben van bedrijfsjuristen.

De vraag is dus gerechtvaardigd wat de bedrijfsjurist verwacht van de advocatuur. Wat wil de bedrijfsjurist? Of liever: wat wil de General Counsel? Per slot van rekening tooit de bedrijfsjurist zich tegenwoordig met een Engelstalige

titel die beter bij zijn statuus past. De bedrijfsjurist van weleer heeft zich ontwikkeld tot volwaardige businesspartner van zijn eigen directie, al hebben de General Counsels niet de indruk dat alle advocaten zich daarvan bewust zijn.

Het *Advocatenblad* maakte een rondgang langs General Counsels. Hoeveel die uit te besteden hebben is (en blijft) een goed bewaard geheim. Zeker is wel dat het bedrag dat zij over hebben voor advocaten daalt en dat advocaten voor dit geld harder en meer moeten werken. Geen van de General Counsels die meewerkten aan dit verhaal ziet zijn budget voor uitbesteding van juridische diensten groeien.

Advocaten kunnen het beter doen, stellen bedrijfsjuristen, en wel door zich te verdiepen in de klant, diens kopzorgen, diens positie in het bedrijf en de context waarin hij zijn werk doet. Door alles te weten van de positie in de

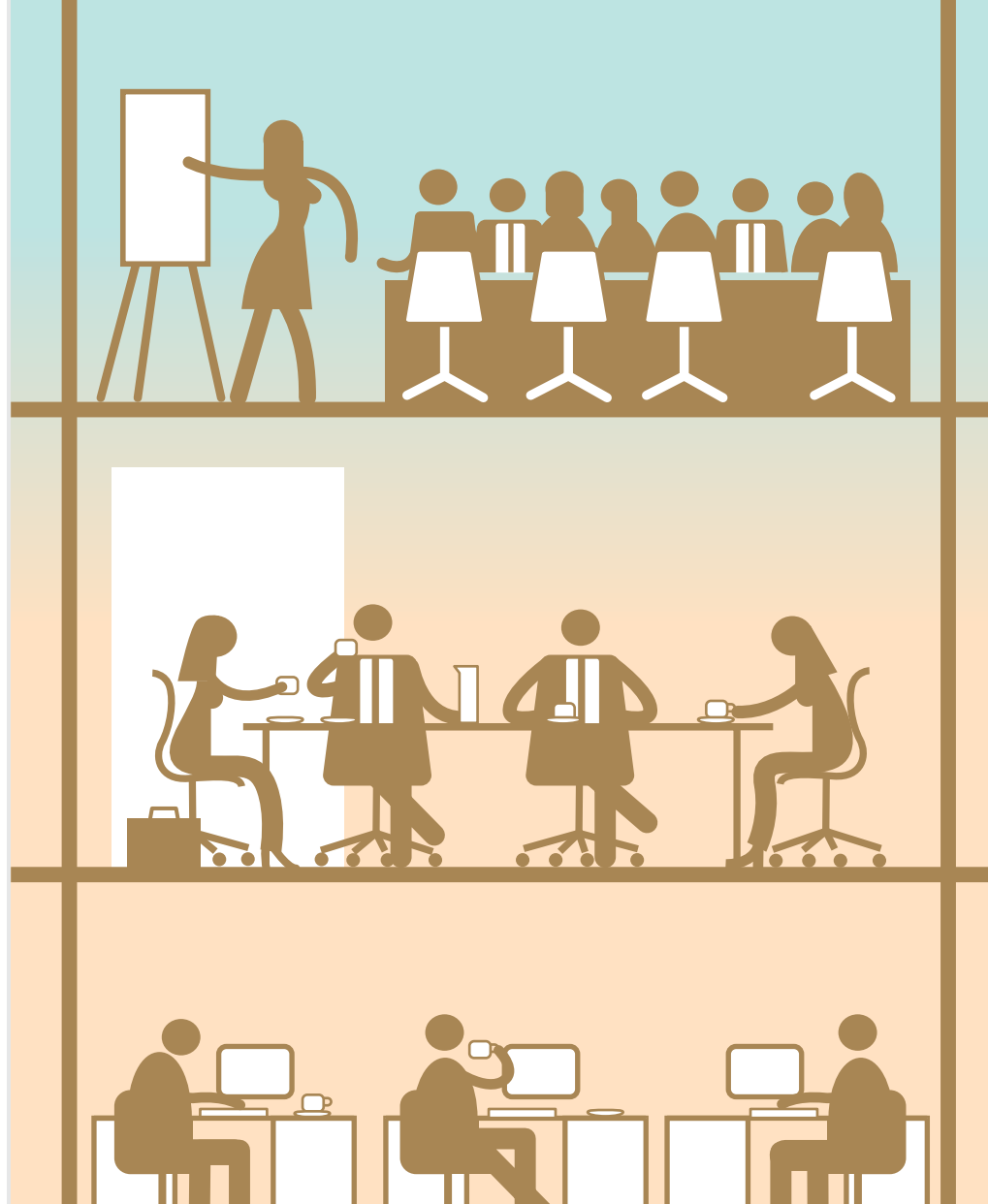
markt en de wensen van de klant. ‘Er was echt een *wake-upcall* nodig. Ik ben nu een jaar aan het mopperen geweest en de meeste kantoren pakken dat wel op. Maar wat mij betreft nog niet snel genoeg,’ zegt Head Legal Wholesale Floris Carlier. Namens de Rabobank is hij verantwoordelijk voor de contacten met de grote advocatenkantoren. Carlier: ‘Die kantoren merken ook dat de telefoon niet meer zomaar rinkelt met mooie opdrachten. De complexiteit van ons werk en onze veranderende rol als *inhouse* jurist vraagt om meer verdieping en samenwerking aan de kant van de advocaat.’

Die *wake-upcall* is overigens al vaker gegeven, bijvoorbeeld in 2011, toen Rob van Otterlo en anderen een onderzoek uitbrachten naar de relatie tussen de bedrijfsjurist en het advocatenkantoor. De auteurs schetsten de veranderende rol van de bedrijfsjurist en gaven aan hoe de advocaat daarin mee moet bewegen.

Van Otterlo en Ivar Timmer (Hogeschool van Amsterdam) ontwikkelden de nieuwe master Legal Management. Die opleiding levert straks jaarlijks tussen de tien en twintig gespecialiseerde professionals af die aan de opdrachtgeverskant de zaak nog beter kunnen organiseren. En betere opdrachtgevers zullen nog hogere eisen stellen aan hun advocaten.

Partnership

Bedrijfsjuristen worden dus steeds kritischer op de dienstverlening door hun advocatenkantoor. En het moet gezegd, kantoren zitten niet stil. Ze werken aan de relatie met General Counsels. Houthoff Buruma ontwikkelt niet voor niets jaarlijks de bedrijfsjuristenmonitor. Bij NautaDutilh hebben de partners standaard accountmanagement in hun pakket. Kennisdelen is ook geen vies woord meer bij de meeste kantoren; de bedrijfsjurist die het goed plant, kan een paar keer per week ergens in het land

een seminar bijwonen van een juridisch expert.

Advocatenkantoor Stibbe bijvoorbeeld huurde een hoogleraar van de Harvard Business School in die twee dagen lang partners van Stibbe en General Counsels van klanten doceerde. Onderwerpen die te maken hadden met de rol van de General Counsel kwamen aan bod. Toenmalig Managing Partner Heleen Kersten: ‘Als wij beter begrijpen waar de General Counsel voor staat, kunnen we hem of haar ook beter bijstaan. We hebben veel gepraat over de vraag hoe er een partnership kan ontstaan. Het feit dat we daarmee bezig waren, heel open, leidt al tot meer begrip. Het belangrijkste inzicht na die twee dagen? Verdiep je in elkaar. Zorg dat je als advo-

caat weet wat de interne dynamiek is, dat je de context kent waarin de General Counsel werkt. Dat is nodig om ook inhoudelijk beter te kunnen adviseren.’

Toch moeten advocatenkantoren niet denken dat relatiemanagement de heilige graal is, meent Max Hübner. Voor deze General Counsel van pensioenfonds PGGM heeft het opbouwen en onderhouden van een relatie geen prioriteit. Hübner: ‘Ik ben hier in 2010 binnengekomen met een duidelijke missie. Elke euro die ik bespaar, gaat naar een pensioen van iemand die er heel zijn leven hard voor heeft gewerkt. Overal waar ik binnenkom, leg ik mijn stukgelezen versies van *Tomorrow's Lawyers* en *The End of Lawyers* van Richard Susskind op tafel, met alle aantekeningen erin.

Criteria voor advocaten

Kwalitatieve Prestatie Indicatoren (KPI's) zijn niet alleen doelen voor de General Counsel in zijn eigen bedrijf, maar kunnen ook worden toegepast op de dienstverlening van de advocaat. Max Hübner van PGGM hanteert KPI's bij de selectie van advocaten, waarbij aantoonbare ervaring met innovatie een belangrijke is. Floris Carlier van de Rabobank

stelt drie criteria: 'Kwaliteit is een aanname, want die moet echt altijd kloppen. Verder wil ik een reële prijs, ook omdat de klant bij het structureren van grote financieringen zelf de advocaat betaalt. En als derde verwacht ik creativiteit. Kantoren moeten zo creatief zijn dat ze mee kunnen denken en gevraagd en ongevraagd advies en ondersteuning geven.' Mariëlle van de Weijenberg van Heijmans op haar beurt beoordeelt advocaten op de volgende prestatie-indicatoren:

1. Juridische kennis.
2. Projectmanagement.
  - a. Het vooraf met de bedrijfsjurist bepalen van het plan van aanpak (de bedrijfsjurist maakt gebruik van een intern Heijmans-document, het 'Beslisdocument Procederen').
  - b. De verdeling van de werkzaamheden tussen de verantwoordelijke advocaat en de bedrijfsjurist.
  - c. Het zo efficiënt mogelijk en kostentechnisch bewust inzetten door de verantwoordelijke advocaat van kantoorgenoten.
  - d. Het aansturen door de verantwoordelijke advocaat van kantoorgenoten.
  - e. De coördinatie van de werkzaamheden van de verschillende advocaten die aan een dossier werken.
3. Begrijpt ons belang.
4. Gevoel voor de branche.
5. Goede prijs-kwaliteitsverhouding.
6. Klopt de factuur (is deze in overeenstemming met de afspraken)?

Ik ben op een advocatencongres al eens aangekondigd als "The cliënt from hell". Daar zit wel iets in, ja. Ik droom ervan om halverwege 2015 met veel minder advocaten te werken.'

Hübner bespaarde tussen 2010 en 2013 al zo'n veertig procent op inkoop bij advocatenkantoren door trainees aan te nemen en veel minder uit te besteden. 'De koek die we verdelen, wordt de komende jaren nog kleiner. We nemen afscheid van kantoren op basis van KPI's.' En de theorieën van advocaten-goeroe Richard Susskind over automatisering test Hübner al in de praktijk. 'Ik zeg tegen advocaten altijd dat ik hun ADA wil ontmoeten, het systeem voor Automatische Document Aanmaak.'

Als Hübner een keer heeft betaald voor een goede raamovereenkomst, wil hij dat niet nog een keer hoeven doen. Dat geldt ook voor andere onderdelen van contracten of bepalingen over garanties of vrijwaringen. 'Daarover ben ik in gesprek met andere General Counsels, zodat we die gezamenlijk kunnen laten ontwikkelen. Ook al is de business heel verschillend, die bepalingen lijken voor tachtig procent op elkaar, vijftien procent is semantiek en de overige vijf procent is echt maatwerk.'

Voor goed juridisch maatwerk willen General Counsels altijd betalen, stelt

Hübner. Voor een proactieve, meedenkende advocaat die zich verdiept in zijn positie ook. Maar confectie zullen ze volgens hem of zelf ontwikkelen, online opzoeken of via een tender dan wel veiling aan de laagste bieder vergeven.

Een veelgehoorde klacht over de advocaat is niet alleen de hoogte van het uurtarief, maar vooral het gebrek aan de transparantie van de prijs. Toen Paul de Jonge werkte als General Counsel, merkte hij dat advocaten een hogere rekening of offerte sturen naar een bedrijf met een wereldwijde goede reputatie, puur vanwege de naam van het bedrijf. 'Als ik de inkomens van sommige partners bij advocatenkantoren zie, denk ik dat er nog veel te verbeteren is in de inkoop. Ik maakte mee dat een huisadvocaat voor een opdracht acht miljoen euro offereerde, terwijl de advocaat die de tender won het voor 2,3 miljoen deed.'

Tegenwoordig is De Jonge directeur van Legal Benchmark dat tenders voor grote bedrijven organiseert. Hij krijgt een percentage van de besparing. De winnaar van de tender is volgens hem lang niet altijd de goedkoopste. Selectie heeft plaats aan de hand van een vragenlijst, waar prijs er eentje van is. 'Hoe meer ervaren de bidders zijn, hoe lager ze bieden. Zij kunnen namelijk heel goed inschatten wat ze

moeten doen voor een zaak, hebben de beste mensen en kunnen het snel doen.'

Mariëlle van de Weijenberg, ooit advocate en sinds zeven jaar General Counsel bij bouwbedrijf Heijmans dwingt transparantie bij advocaten af: 'Het afgesproken uurtarief geldt voor alle zaken. Facturen die later dan een maand na afsluiting van de zaak binnenkomen, worden niet betaald en er mogen geen kantoorkosten in rekening worden gebracht. Deze worden geacht in het uurtarief te zitten. Ook moeten advocaten declaraties voorzien van een specificatie waarin voor de bedrijfsjurist eenvoudig is af te leiden op welke activiteit de declaratie betrekking heeft. Zolang de specificatie ontbreekt, nemen we de factuur niet in behandeling.' Als de bedrijfsjurist volgens haar iets wil dan is het wel *value for money*.

Kop koffie

Michiel van Straaten en Petra van Hilst weten wat de kritische opdrachtgever verwacht van zijn advocaat. De oprichters van General Counsel Netherlands (GCN), de club waarvan de meeste bazen van juridische afdelingen lid zijn, hebben ervaring in de verschillende rollen. Van Straaten was zoals zoveel bedrijfsjuristen ooit zowel advocaat als bedrijfs-

jurist. Van Hilst heeft veel ervaring als eindverantwoordelijk bedrijfsjurist in binnen- en buitenland.

De leden van GCN wisselen informatie uit, leren van elkaar, praten over gezamenlijk inkopen en worden zo steeds sterker in hun positie van opdrachtgever van advocaten. Wat wil de counsel volgens hen? Van Straaten: 'Kwaliteit natuurlijk, een goed advies dat tijdig wordt geleverd tegen een van tevoren afgesproken prijs. Ze willen graag een kantoor dat aan legal projectmanagement doet. Opdrachtgevers willen best een hoge prijs betalen, maar verwachten dan ook optimale klantenservice. Ga vooral spontaan een kop koffie bij klanten drinken en declareer dat nooit!'

Petra van Hilst: 'General Counsels werken met *preferred suppliers*, een panel van kantoren waaruit men kan kiezen in het dagelijks werk. Maar als je daaraan bent toegevoegd, begint de concurrentiestrijd pas echt. In het panel zitten twee of drie kantoren voor hetzelfde werk. Het leven van de advocaat is ingewikkelder geworden. Je moet zichtbaarder zijn, de boer op en klantenservice bieden, wellicht een keer gratis diensten leveren.'

De cultuur in veel advocatenkantoren nodigt niet uit om naar buiten te gaan. De strenge urennorm laat het vaak niet toe, er staat geen beloning op *crossselling* en lange tijd was het voldoende om de vragen van klanten goed te beantwoorden. Daarvoor was het beter om dicht bij de telefoon te zitten. Van Straaten: 'Het huwelijk is slechts geworden. Tijd dus voor groot onderhoud. Kom uit die comfortzone, onderken dat je te weinig weet van de werkelijke problemen van de klant. De klantloyaliteit zakt in, dus als je opdrachtgever je te weinig ziet, of zich zorgen maakt over je betrokkenheid, is hij weg. De counsel wordt daar steeds professioneler in.'

GCN heeft geen idee hoeveel haar leden exact uitbesteden aan juridische diensten, maar meer dan een miljard per jaar is 'geen rare schatting'. Wellicht

vloeit het antwoord voort uit het eerste benchmarkonderzoek dat ze later dit jaar gaan uitvoeren met ondersteuning van KPMG. Deze consultants met juridische ambities brachten in 2012 al een wereldwijd onderzoek uit naar de veranderende rol van de General Counsel.

De conclusie? Deze wordt meer een strategisch adviseur van de board, levert een bijdrage aan strategische beslissingen of zit zelf in de board. Hij ontwikkelt zich van 'noodzakelijk kwaad', zoals ze vaak gezien werden, naar nuttige adviseur. Kan de advocaat zich ook zo ontwikkelen?

Handjes

'Een advocaat kan echt meer business maken als hij zich beter verdiept in zijn klant. De kwaliteit van de dienstverlening is goed, maar de instelling niet', stelt Van de Weijenberg van Heijmans. 'Met de kennis van nu zou ik een heel andere advocaat zijn. Dat de klant niet geïnteresseerd is in jouw vak, had ik nooit bedacht. Ik ging helemaal los op de processtukken. Als goede opdrachtgever gun ik een advocaat iets, maar ik wil er ook het maximale uit halen. Wat het me waard is, ligt aan de aard van de zaak. Als ik handjes nodig heb, zoek ik geen *highbrow* professional, en wil ik geen *highbrow* prijs betalen.'

Toen Van de Weijenberg aantrad, zette ze een flinke besparing in. 'Ik heb gesneden in het aantal kantoren. Ook ben ik de tarieven gaan differentiëren en heb ik de samenwerkingsprincipes uitgeschreven. We hebben drie tarieven ingevoerd: laag, middel en hoog en zijn onze juridische vragen daarop aan het indelen. Daarbij helpt de inkoper me. Uiteindelijk bepaal ik zelf met wie ik zakendoe, maar als hij laat zien dat we ergens weinig wegzetten, kan ik ook makkelijker afscheid nemen. Laatst wilde een kantoor me tegemoetkomen in de prijs en boden ze een stagiaire aan voor 185 euro per uur. Dat vind ik nog steeds een hoop geld voor iemand die nog niet droog is achter de oren.'

Net als Van Straaten van GCN ziet Van de Weijenberg weinig *outgoing* advocaten. 'Ik nodig ze regelmatig uit om een dagje bij ons te komen werken. Ook al doe je gewoon je eigen werk, je pikt altijd iets op, na zo'n dag snap je beter hoe het er hier aan toegaat.'

'De realiteit in het bedrijf wijkt vaak erg af van die in het advocatenkantoor. De advocaat is te lang puur adviseur gebleven en te weinig ondernemer,' zegt ook Koen van Holten. Sinds kort is hij in dienst van het Zuid-Nederlandse advocatenkantoor Boels Zanders. Daarvoor werkte hij als bedrijfsjurist. Met zijn ervaring als Vice-President Legal bij halfgeleidersfabrikant NXP gaat hij voor zijn nieuwe werkgever nieuwe businessmodellen ontwikkelen.

Van Holten ziet het niet somber in voor advocaten. Wel zullen ze volgens hem moeten wennen aan bijvoorbeeld andere verdienmodellen. 'Ik sprak laatst een opdrachtgever die geen advocatenkantoren meer inhuurt die op uurtarief werken. De goede tijden van voor de crisis komen niet meer terug. Dus pas je de werkwijze aan de doelstellingen van je klant aan. Daardoor werk je goedkoper en sneller en blijft je winstmarge overeind. Een advocaat moet een ondernemer helpen te ondernemen. De klant zoekt een advocaat die hem helpt de risico's goed in te schatten en soms ook een stukje van de risico's te accepteren. Normaal gesproken lijdt een jurist nooit verlies op een transactie. General Counsels zien dat ook. Wij ontwikkelen alternatieve beloningsvormen die gebaseerd zijn op de KPI's binnen een bedrijf en die een echte risicovermindering voor dat bedrijf opleveren. Om met Suskind te spreken: *Clients prefer a fence at the cliff to an ambulance at the bottom.*'

Dit artikel is mede tot stand gekomen op basis van gesprekken met, naast de in de tekst genoemde personen, Christ'l Dullaert (Le Tableau), Bernadette van Leeuwen (Jurist van de Zaak) en Edith Haffmans (General Counsel Capgemini).

WANNEER VERTROUWEN SPECIALISTENWERK WORDT

Zekerheid door ervaring. Dat is escrow services anno nu.

In de beslissende fase van een transactie mogen onzekerheden geen rol spelen. Daarom staan onze specialisten van Escrow & Settlement altijd op scherp om alle partijen met onafhankelijk advies duidelijkheid en oplossingen te bieden. Steeds weer blijkt hoe waardevol toewijding en internationale ervaring zijn om complexe transacties via eenvoudige overeenkomsten succesvol te laten verlopen. Razendsnel handelen, weten waar je het over hebt en oog hebben voor ieders belangen. Dat maakte ons in tien jaar tijd tot een belangrijke wereldwijde speler op het gebied van escrow services. Lees op abnamro.nl/escrow hoe we snel en op maat escrow-overeenkomsten opstellen en uitvoeren. Of neem rechtstreeks contact op met een van onze kantoren:

Rotterdam +31 10 401 58 56

Londen +44 20 3192 94 19

Hongkong +852 3763 31 01

DE BANK ANNO NU ABN·AMRO

Herman Tjeenk Willink

- Geboren:** 23 januari 1942 in Amsterdam
- Studie:** Nederlands Recht in Leiden, staatsrecht in Parijs
- 1968–1970** Wetenschappelijk medewerker bestuurskunde
Rijksuniversiteit Leiden
- 1970–1971** Adjunct–secretaris Commissie Interdepartementale
Taakverdeling en Coördinatie
- 1972–1982** Raadadviseur ministerie Algemene Zaken
- 1982–1986** Regeringscommissaris reorganisatie rijksdienst
- 1983–1987** Buitengewoon hoogleraar politieke en
bureaucratische besluitvorming Katholieke
Universiteit Brabant
- 1987–1997** Lid Eerste Kamer voor de Partij van de Arbeid
- 1991–1997** Voorzitter Eerste Kamer
- 1997–2012** Vicepresident Raad van State

In 1994, 1999 en 2010 was Herman Tjeenk Willink informateur. Een selectie uit zijn toespraken en publicaties werd bijeengebracht in de bundel *Niet de beperking, maar de ruimte* (Boom, 2012).

‘Het is tijd om tegenmacht te organiseren’

Op 11 maart debatteert de Eerste Kamer over de staat van de rechtsstaat. Een eminent gezelschap van rechtskundigen sprak al op uitnodiging van de Eerste Kamer over de staat van de democratische rechtsstaat. De sprekers waren het eens: er is heel wat mis. Onder de experts Herman Tjeenk Willink, oud-vicevoorzitter van de Raad van State. Volgens hem zijn de problemen een gevolg van een gebrek aan inhoudelijke reflectie op ieders rol in het bestel, en vooral op die van de rechter.

Tatiana Scheltema
Foto's: Jean-Pierre Jans

Om de man die jarenlang de ‘onderkoning van Nederland’ werd genoemd met ‘je’ aan te spreken, is nog niet zo gemakkelijk. Herman Tjeenk Willink was tot twee jaar geleden vicevoorzitter van de Raad van State, daarvoor jarenlang senaatsvoorzitter en zijn adresboekje leest nog altijd als een *who's who* in bestuurlijk en juridisch Nederland. Toch stáát hij erop te worden getutoyeerd. Het is gewoon een kwestie van trainen, zegt hij. Tjeenk Willink is blij dat voorzitter Ankie Broekers-Knol (VVD) in de Eerste Kamer het initiatief heeft genomen tot een debat over de rechtsstaat (op 11 maart). De ‘politiek’ – dus Kamerleden, senatoren, politieke functionarissen en

‘Bij het denken over de rechtsstaat gaat het altijd om de combinatie tussen democratie én rechtsstaat’

bestuurders – neigt ernaar de democratische rechtsstaat als een gegeven te aanvaarden en gaat daar naar de smaak van Tjeenk Willink te nonchalant mee om. Het is volgens hem te zien aan de voorstellen die worden ingediend, met als dieptepunt het wetsvoorstel kosten-

dekkende griffierechten. Zorgwekkend was ook het recente voorstel van Joost Taverne (VVD) om de rechter te beperken in de toetsing van wetten aan internationale verdragen. Tjeenk Willink: ‘Beide voorstellen miskennen het rechtsstatelijk element dat in het geding is. Bij de kostendekkende griffierechten zag je dat heel sterk. De gedachte was: rechters zijn dienstverleners, uitspraken zijn producten, er zijn klanten die die producten vragen, nou: dan moeten die er maar voor betalen ook. Het is het bedrijfsmatige en bestuurlijke denken dat ook de rechterlijke macht is binnengedrongen. De politiek geeft te weinig aandacht aan de vraag: waarom is de overheid nu juist geen bedrijf?’

Tjeenk Willink geeft zelf het antwoord: 'De overheid moet behalve aan eisen van effectiviteit en efficiency ook voldoen aan de eisen van de rechtsstaat, dus rechtmatigheid en rechtszekerheid, en daarnaast aan de eisen van de democratie: democratische legitimatie en publieke verantwoording. Arthur Docters van Leeuwen stelde ooit de zeer relevante vraag: waarin verschilt een ambtenaar in een democratische rechtsstaat van een ambtenaar onder Pinochet? Het verschil zit hem niet in het feit dat hij effectief en efficiënt werkt, dat deden de ambtenaren onder Pinochet óók. Het zit hem in het feit dat die ambtenaar besef heeft van rechtsstatelijkheid en van de eisen die een democratie stelt. Het is het verschil tussen een autoritaire staat, en een democratische rechtsstaat.'

Marktdenken

Voorlopig is Nederland nog niet afgezaakt naar het niveau van Chili onder Pinochet, maar Tjeenk Willink hamert er al jaren op: het markt- en bedrijfsmatig denken dat sinds de jaren tachtig opgeld deed, heeft de werking van de democratische rechtsstaat sterk geërodeerd. Door het afstoten of verzelfstandigen van overheidstaken is de inhoudelijke kennis die nodig is voor een goed functionerend bestuur volgens hem weggevloeid. 'We dachten: dat huren we wel weer in. Maar wat men zich niet heeft gerealiseerd is dat, om een goed opdrachgever te zijn, je kennis moet hebben van de materie. Anders kun je je opdracht niet goed formuleren, laat staan controleren of die wel goed is uitgevoerd. Voor private uitvoerders is bovendien het overleven van het bedrijf de belangrijkste doelstelling, en niet, zoals bij de overheid, het algemeen belang. De invalshoek waarmee naar hetzelfde werk wordt gekeken is dus veranderd, en als dan het opdrachtgeverschap ook nog faalt doordat de inhoudelijke kennis niet meer bij de departementen

zelf aanwezig is, faalt ook het systeem.' Dat is ook een van de conclusies van de Evaluatiecommissie Nationalisatie SNS.

Door de bedrijfsmatige benadering van het overheidsfunctioneren met een sterke nadruk op financieel beheer zijn de wezenlijke kenmerken van de democratische rechtsstaat verwaarloosd, vindt Tjeenk Willink. Dat is terug te zien in de al jaren moeizame verhouding tussen politiek, rechterlijke macht en bestuur. Politici verwijten de rechter onvoorspelbaar en soms maatschappelijk 'onaangepast' gedrag. Bestuurders voelen zich door de rechter voor de voeten gelopen, rechters klagen over de 'verbestuurlijke' Het besef van wederzijdse afhankelijkheid ontbreekt volgens Tjeenk Willink.

'Bij het denken over de rechtsstaat gaat het altijd om de combinatie tussen democratie én rechtsstaat. Democratie en rechtsstaat zijn niet los verkrijgbaar, om oud-minister Ernst Hirsch Ballin te citeren. Bij democratie gaat het om verscheidenheid, bij rechtsstaat om eenheid, en het is de taak van politici om die verscheidenheid en die eenheid te combineren en het evenwicht daartussen te bewaken. Maar die notie is in de huidige politiek verwaterd, omdat politici zich steeds meer als entrepreneurs op een vlottende kiezersmarkt moeten bewegen. Dat zie je ook aan de wijze waarop ze met wetgeving omgaan. Wetgeving is ook altijd rechtsvorming. Maar wetgeving wordt toch vooral gezien als beleidsinstrument om iets te bereiken.'

Veel van de huidige wetten zijn beleidsinstrumenten om de financiën op orde te krijgen, en dat is ook nodig, zegt Tjeenk Willink. 'Maar je moet ontzettend uitkijken dat je daarmee de toegang tot de rechter niet in gevaar brengt. Een bezuiniging zoals die op rechtshulp aan asielzoekers treft alleen de mensen die zelf geen rechtshulp kunnen betalen. Mensen met geld kun-

nen nog wél in beroep.' Overigens is deze maatregel net teruggedraaid.

Juist in het bestuursrecht is de crisis tussen overheid en burger volop zichtbaar, signaleert hij. 'Je moet dus kijken: kan die oorzaak van de ontevredenheid van de burger worden weggenomen? Hoe voorkom je dat burgers steeds meer, terecht of ten onrechte, het gevoel krijgen dat ze niet gehoord worden door het bestuur, of de politiek, en dat vervolgens ook de toegang tot de rechter wordt beperkt, wat zeker geldt voor burgers aan de onderkant van de samenleving.' Aan het feit dat burgers het gevoel krijgen niet meer mee te doen, zie je volgens Tjeenk Willink dat de problemen in de rechtsstaat niet los kunnen worden gezien van het probleem van het functioneren van de democratie. Het is niet zo dat de overheid aan alles schuldig is of dat alleen meer verantwoordelijkheid voor de burger dé oplossing vormt. Maar op het moment dat burgers zich thuis voelen in eigen wijk, stad en land door de wijze waarop ze worden ingeschakeld door bijvoorbeeld inspraak en toegang tot de rechter, op het moment dat ze het gevoel hebben dat ze gehoord worden, zal de behoefte om bij de (bestuurs)rechter je gelijk te halen navenant kunnen afnemen.'

Maar de burger voelt zich niet gehoord, hij stapt juist steeds vaker naar de rechter- die onder de werklust dreigt te bezwijken. En de individuele rechter voelt zich door politiek en bestuur niet gehoord. Erger nog: ook niet door het eigen bestuur. Dat cumuleerde ruim een jaar geleden in het Leeuwarder Manifest, waarin zeven rechters klaagden over de te hoge werkdruk en de verbestuurlijke van de rechtspraak waar de kwaliteit van hun werk onder leed. Het manifest sloeg in als een bom. Terecht, vindt Tjeenk Willink.

'De rechter zit klem. Het aantal beroepen stijgt, ook door het feit dat burgers niet langer de sociale spelregels

‘Wetten bevatten vaak niet meer zelf de norm, als in “dit mag wel, en dit niet”’

weinig rekening gehouden, vindt Tjeenk Willink. ‘De verbestuurlijking zal doorgaan tot er tegenwicht wordt geboden, en dat kan alleen maar als je nadenkt over: wat is nu eigenlijk de inhoudelijke taak van de rechter? Ik zeg niet dat er de afgelopen dertig jaar door niemand over de inhoud van de rechterlijke functie is nagedacht. Maar je moet constateren dat geen van de reorganisaties van de rechterlijke macht in die jaren gebaseerd is geweest op het opnieuw doordenken van de rechterlijke functie. Het ging steeds over organisatie-modellen en (be)sturen. Dat is heel merkwaardig. Ik denk dat men er vanuit is gegaan dat het wel duidelijk was wat de rechter deed. Ook is het totaalbeeld uit het zicht geraakt; het besef dat de rechter, het bestuur en de wetgever, om de trias maar even te noemen, wederzijds van elkaar afhankelijk zijn. De één kan niet zonder de ander.’

Een voorbeeld van hoe het bestuurlijk denken het zicht op de verschillende functies heeft vertroebeld is volgens Tjeenk Willink de huidige positie van het Openbaar Ministerie, waarvoor oud-minister Winnie Sorgdrager van D66 onlangs aandacht vroeg. ‘Je ziet dat men allerlei functies is gaan combineren. De kerntaak van het OM is de opsporing van strafbare feiten, en het onderhouden van de relatie tussen de politie en justitie. Maar daarnaast heeft het OM een belangrijke vinger in de pap bij het openbare-ordebeleid. Terwijl de laatste jaren ook een aantal rechterlijke taken aan het OM zijn toebedeeld zoals de strafrechtelijke afdoening. Al die ver-

volgen maar onmiddellijk zeggen: ik stap naar de rechter. De maatschappelijke opvattingen zijn drastisch gewijzigd, verhoudingen zijn ingewikkelder geworden. Denk aan de huisvesting van een pedofiel die zijn straf heeft uitgezeten. Vroeger werd dat zonder veel problemen opgelost.

De normerende, en dus rechtsvormende taak van de rechter is de afgelopen jaren gegroeid omdat de rechtsvormende taak van de wetgever is verzwakt. Wetten bevatten vaak niet meer zelf de norm, als in “dit mag wel, en dit niet.” De invulling wordt aan het bestuur overgelaten en dat betekent dat

daarmee de ruimte van de rechter om te beoordelen wat wel en niet “recht” is groter is geworden. Ook heeft de rechter te maken met de meerlagigheid van het recht: hij moet kijken of wat hij zegt compatibel is met het Europese recht. En ten slotte houdt wetgeving vaak weinig rekening met de werkelijkheid waarin burgers leven, hun opvattingen en zorgen. Het is de rechter die dan moet bepalen wat de wetgever bedoeld kan hebben.’

Vertroebeld

Met veranderingen in de inhoudelijke taak van de rechter is de laatste jaren te

‘Over de hybride positie van het OM hoor je nooit iemand, maar wel over een non-probleem als organisatie van de bestuursrechtspraak’

schillende functies stellen andere eisen aan die ene verantwoordelijke minister, de minister van Veiligheid en Justitie. Ten aanzien van de rechterlijke macht heeft de minister de verantwoordelijkheid dat het goed functioneert. Maar hij kan geen aanwijzingen geven of iets dergelijks. Dat roept de vraag op: hoe onafhankelijk is het OM van de minister bij die OM-afdoening? En wat is de aanwijzingsbevoegdheid van de minister bij strafvervolgning? En wat is de invloed van de minister op het openbare-ordebeleid? Over die hybride positie van het OM, hoor je nooit iemand, maar wel over een non-probleem als, opnieuw, de organisatie van de bestuursrechtspraak.’

In tijden van crises is het alle hens aan dek, juist dan moet iedereen weten wat zijn eigen functie inhoudt om kwaliteit te kunnen leveren, zegt Tjeenk Willink. ‘Het begrip kwaliteit is op zichzelf een leeg begrip, het is altijd gerelateerd aan een functie. En dus moet je kijken naar de inhoud van de functie. Wat zijn de problemen? Zijn die onvermijdelijk? Kunnen ze door de rechter worden opgelost? Of zijn ze het gevolg van het niet goed functioneren van de andere staatsmachten? Die vragen moet je beantwoorden om een antwoord te kunnen geven op de vraag: is de kwaliteit die geleverd wordt goed genoeg? Zolang we dat niet doen, houdt de verbestuurlijking van de rechterlijke

Kritisch geluid van de Orde

Raffi van den Berg¹

De Orde besteedt, daartoe uitgedaagd door het huidige politieke klimaat, veel aandacht aan het thema rechtsstatelijkheid. In september 2012 zijn de verkiezingsprogramma's doorgelicht en voorzien van een globaal rapportcijfer. Die doorlichting heeft een permanent vervolg gekregen met het instellen van een nieuwe commissie Rechtsstatelijkheid binnen de Orde. De leden van deze commissie worden binnenkort bekendgemaakt. Deze commissie zal gevraagd en ongevraagd adviezen uitbrengen over ontwikkelingen die het rechtsstatelijk gehalte van Nederland raken. In nauwe samenwerking met de adviescommissies wetgeving van de Orde zal geselecteerde voorgenomen wetgeving worden onderworpen aan een rechtsstatelijkheidstoets. Ook beleidsvoornemens zullen

¹ Raffi van den Berg is secretaris van de Nederlandse Orde van Advocaten.

macht aan. De bestuurlijke rationaliteit is te dwingend. Enige conclusie die je eruit kunt trekken is: we moeten iets doen voor het nadenken over de inhoud van de functie van de rechter – daartoe heeft de NVvR een initiatief genomen – zoals we dat overigens ook moeten doen over de inhoud van de functie van het bestuur en de wetgever. En dat moet gebeuren vanuit de praktijk van het rechterlijk functioneren. Anders krijgen we een commissie van geleerden en mensen die misschien ooit weleens rechter zijn geweest, benoemd door de minister, die zal redeneren vanuit de bestuurlijke rationaliteit. En daar schieten we niets mee op.’

Dat de crisis van onze democratische rechtsstaat diep is, en is toe te schrijven aan een falend systeem, daarover was zowel Tjeenk Willink, als voormalig ombudsman Alex Brenninkmeijer, als de president van de Hoge Raad Geert

zo nodig onder de loep worden genomen. Als gevolg van delegatiebepalingen in wetten in formele zin kunnen belangrijke zaken immers op een zodanig niveau van regelgeving (Algemene Maatregel van Bestuur, ministeriële regeling) worden bepaald dat de gewenste parlementaire betrokkenheid niet altijd vanzelfsprekend is.

De politieke controleerbaarheid van de staat is daardoor niet altijd optimaal geborgd. Tegelijkertijd lijkt de staat zich minder te willen onderwerpen aan rechterlijke toetsing, zie bijvoorbeeld de inperking van de toegang tot de rechter als gevolg van de bezuinigingen op het terrein van de gefinancierde rechtsbijstand. Hierdoor komt de democratische rechtsstaat onder druk te staan.

De Orde heeft niet de illusie dat met de instelling van een commissie Rechtsstatelijkheid de controleerbaarheid van de staat wordt vergroot. De Orde heeft wel de mogelijkheid om, door haar onafhankelijke positie en de aanwezigheid van gedegen juridische kennis binnen de advocatuur, zo nodig een goed gefundeerd, kritisch geluid te laten horen.

Corstens het roerend eens. Maar wat er moet gebeuren om dat hele systeem weer op de rails te krijgen, bleef in de Eerste Kamer onderbelicht. Hoe leg je de noodzaak daartoe uit aan de burger?

Tjeenk Willink: ‘Het is geen kwestie van uitleggen. Er zijn al te veel communicatieadviseurs. Het gaat om het organiseren van tegenmacht tegen een stelsel dat naar binnen gekeerd is geraakt, “verbestuurlijkt” is. “Je moet de revolutie maken voordat hij uitbreekt,” zoals Hans van Mierlo zei. Die tegenmacht moet, onder veel meer, komen van de rechters die weten wat hun functie inhoudt en die zich met argumenten ontleend aan de inhoud van hun functie teweeststellen tegen de “verbestuurlijking” van hun ambt. Het is niet een gebrek aan uitleg, maar het zijn de bestaande, ook maatschappelijke, machtsverhoudingen die aan veranderingen in de weg staan.’ <<

“We kunnen ons absoluut geen fouten permitteren en daar helpt Fidura ons bij.”

S. C. SASSEN

Korvinus Van Roy & Zandt & Fidura

AMSTERDAM

Het vak van advocaat is uniek. Fidura begrijpt dat. Daarom is dit softwarepakket compleet en volledig afgestemd op uw organisatie. Met de service die u van ons mag verwachten. Heeft u al een geïntegreerd softwarepakket voor uw complete bedrijfsadministratie?

Fidura. Voor grip op de zaak.

Strategisch procederen

Asieladvocaten, wetenschappers en VluchtelingenWerk gaan strategisch procederen om principezaken voor de Europese rechter te krijgen. Ze zetten alles op alles om helderheid te krijgen in langlopende kwesties.

Trudeke Sillevius Smitt

Foto: Jean-Pierre Jans

Vreemdelingenadvocaten hebben de naam onnodig procedures te stapelen. Maar zelf kijken ze daar heel anders tegenaan. Ze moeten doorprocederen om het gelijk van hun cliënten te halen, stellen ze. Over de Nederlandse uitleg van Europese regelgeving en verdragen in vreemdelingenkwesties valt regelmatig te twisten. Dat betekent dat in veel zaken moet worden doorgeprocedeerd totdat een Europese rechter zich erover heeft uitgesproken. Tot die tijd is het pappen en nathouden, of zien hoe een cliënt op het vliegtuig wordt gezet naar Mogadishu waar Al-Shabaab de scepter zwaait, naar China waar ze met gevluchte Oeigoeren wel raad weten, naar Oeganda waar ze homo's rauw lusten.

Een negental gespecialiseerde asieljuristen werkt nu aan een alternatieve benadering. Op uitnodiging van VluchtelingenWerk Nederland hebben ze de

krachten gebundeld in de Commissie Strategisch Procederen. Die commissie gaat actief op zoek naar zaken met een principiële karakter die geschikt zijn om voor de Europese rechter te brengen: voor het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg als het gaat om het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens, en voor het Europees Hof van Justitie in Luxemburg als het gaat om EU-regelgeving. Zo willen ze een beslissing uitlokken die voor grote groepen asielzoekers van belang kan zijn.

Een van de commissieleden is advocaat Jakob Wedemeijer. 'Voor het asielrecht is dit echt een nieuw pad. Zo krijgen we hopelijk sneller helderheid over kwesties die anders veel te lang blijven hangen. Neem bijvoorbeeld de zaken van asielzoekers die door Nederland dreigden te worden teruggestuurd naar Griekenland als land van binnenkomst in de Europese Unie. Ondanks de

erbarmelijk slechte opvang daar bleef de Staat tot het bittere einde volhouden dat dat wel kon. Het ging om honderden zaken, die allemaal opstoomden naar Straatsburg. Dan zitten we allemaal dubbel werk te doen, ook de Immigratie- en Naturalisatiedienst schrijft pagina's vol met hetzelfde verhaal. Heel inefficiënt. Ik vind het een uitstekend idee van VluchtelingenWerk om in zulke gevallen pilot cases te kiezen en daar alle aandacht en inzet op te richten.'

Grote impact

Voor VluchtelingenWerk vormt strategisch procederen een belangrijke aanvulling op de politieke lobby, vertelt senior consulent en projectleider Sathia Rafi. 'Steeds meer regelgeving komt uit Brussel, en Nederland legt die regelgeving zo restrictief mogelijk uit. Wij betogen bijvoorbeeld al jaren dat

Projectleider strategisch procederen Sadhia Rafi: 'De impact van een Europese uitspraak is groot.'

Nederland een te zware bewijslast legt op de asielzoeker, maar in het huidige politieke klimaat is het moeilijk om de politiek daarvan te overtuigen. De echt stevige manier om de rechten van vluchtelingen en asielzoekers te effectueren is dan om de kwestie voor te leggen aan de Europese rechter. En de impact van een Europese uitspraak is groot, die moet worden nageleefd in alle lid- of verdragsstaten.'

Inspiratie voor het initiatief vormde de zaak X, Y en Z tegen Nederland, over het zogeheten discretie-vereiste. De Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) vond dat je van homo's en lesbiennes kon verwachten dat ze zich terughoudend opstelden bij het uiten

van hun geaardheid als ze daarmee in hun land van herkomst vervolging konden voorkomen. De Nederlandse rechter stelde daarover prejudiciële vragen aan het Europees Hof van Justitie. Belangenvereniging voor homo's COC, VluchtelingenWerk en hoogleraar migratierecht aan de Vrije Universiteit Thomas Spijkerboer verleenden gezamenlijk ondersteuning. Op 18 december 2013 oordeelde het hof dat het eisen van discretie in strijd is met de Definitierichtlijn. De samenwerking tussen wetenschap, advocatuur en belangenorganisaties had haar nut bewezen.

Rafi van VluchtelingenWerk: 'Met de oprichting van de Commissie Strategisch Procederen willen we op een

structurele manier het Nederlandse beleid via rechtspraak beïnvloeden. Op dit moment liggen er drie zaken bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens over medisch steunbewijs. Dan gaat het om asielzoekers die gemarteld zijn en die daarvan littekens dragen. Dat wordt een van de eerste onderwerpen waar de commissie mee aan de slag gaat. Tot nu toe stelt Nederland zich op het standpunt dat aan die littekens maar heel beperkt bewijskracht toekomt. Bovendien zullen de autoriteiten geen onderzoek naar de oorzaak initiëren, het is aan de asielzoeker om te bewijzen dat de littekens door marteling veroorzaakt zijn.' Advocaat Wedemeijer: 'Dat past in de *lean-back* houding van de IND:

kom maar met de feiten en de bewijzen, dan beoordelen we die wel. Maar als je van de asielzoeker vraagt om alles met deskundigenrapporten te bewijzen dan hangt daar voor de asielzoeker vaak een te hoog prijskaartje aan. Niet alles wordt door de overheid vergoed.'

Emeritus hoogleraar rechtssociologie Kees Groenendijk, die regelmatig optreedt als adviseur in reguliere vreemdelingenzaken bij het Europese Hof van Justitie, juicht het strategisch procederen toe. 'De Staat laat zich in zo'n zaak vertegenwoordigen door een gespecialiseerde afdeling bij het ministerie van Buitenlandse Zaken, terwijl de gemiddelde vreemdelingenadvocaat misschien maar één keer in zijn carrière in Straatsburg of Luxemburg komt. Voor een eerlijke rechtsstrijd met gelijke kansen moet je een beroep kunnen doen op specifieke expertise en ervaring.'

Maar welke zaken zijn geschikt? Projectleider Rafi: 'We hebben in de commissie vier gespecialiseerde asieladvocaten en vier wetenschappers op dit terrein. Samen beoordelen we welke zaken zich ervoor lenen. Het moet gaan om kansrijke zaken, waarin we menen dat Nederland echt mensenrechtelijke of Europeesrechtelijke normen schendt. Voor VluchtelingenWerk is het verder van belang dat het past binnen onze missie, en dat het een zaak is waarmee we voor een grote groep iets kunnen bereiken.'

Overtuigen

Ook in geschikte zaken is het niet vanzelfsprekend dat je in 'Europa' je recht kunt halen. Als het gaat om schending van mensenrechten kun je – na uitputting van de nationale rechtsmiddelen – in beginsel altijd terecht bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg. Maar als het gaat om de uitleg van Europese regelgeving kun je niet zomaar in Luxemburg aankloppen. Alleen de nationale rechter kan immers prejudiciële vragen stellen. En juist in het Europees recht liggen de nieuwe

kansen in asielzaken. De Definitierichtlijn, de Terugkeerrichtlijn, de Gezinsherenigingsrichtlijn: ze werden een jaar of tien geleden ingevoerd en trekken steeds diepere sporen in het asielrecht. Hoe zorg je dat de Nederlandse rechter in Luxemburg om uitleg vraagt? Rafi: 'Je moet de rechter overtuigen dat er onduidelijkheid is over de juiste uitleg van het Unierecht. Dan is de rechter die in laatste instantie recht spreekt verplicht die uitleg te gaan vragen. Overigens mag de lagere rechter ook prejudiciële vragen stellen, dat gebeurt eigenlijk nog te weinig.'

Duidelijkheid in Europa verkrijgen vereist een lange adem, een goede selectie en deskundigheid, zegt emeritus hoogleraar Kees Groenendijk. 'En als puntje bij paaltje komt, geeft het ministerie vaak liever een verblijfsvergunning dan te riskeren dat er een ongunstige Europese uitspraak komt. Dat zagen we in de zaak van de Afghaanse vrouw die zich niet bij haar rechtmatig in Nederland verblijvende man en acht kinderen mocht voegen omdat ze het inburgeringsexamen in het buitenland niet haalde. De Europese Commissie stelde in haar memorie bij het Europees Hof van Justitie dat de Nederlandse wet in strijd was met de Gezinsherenigingsrichtlijn. Toen gaf de Staat de vrouw gauw een verblijfsvergunning. Maar daarmee is de vraag of het mag natuurlijk niet van de baan. Het standpunt van de commissie blijft rondzingen. Er ligt nu een zaak over de Duitse taaltest in Luxemburg; de uitkomst daarvan is ook van belang voor Nederland. Het lijkt er nu op dat de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State bepaalde zaken op dit moment aanhoudt in afwachting van dat oordeel. Dat zegt iets over het gezag van de Europese rechter.'

Het mooiste zou zijn als je met alle betrokkenen kon afspreken zaken aan te houden tot een pilot case is uitgeprocedeerd, vindt asieladvocaat Jakob Wedemeijer. 'In Engeland is men daar

Commissie Strategisch Procederen

De Commissie Strategisch Procederen is een initiatief van VluchtelingenWerk Nederland. De commissie bestaat uit Sadhia Rafi (projectleider), wetenschappers Marcelle Reneman, Hemme Battjes, Karin Zwaan en Stefan Kok en asieladvocaten Jakob Wedemeijer, Flip Schüller, Annelies Hoftijzer en Igna Oomen. In april zal een openingsconferentie plaatshebben.

heel ver mee, dat is voor mij echt een voorbeeld. Maar zo'n afspraak vereist vertrouwen en samenwerking tussen advocatuur, IND en rechterlijke macht. Ik vrees dat de politieke ruimte voor zo'n experiment er niet is. De PVV moet dan accepteren dat mensen gedurende langere tijd niet teruggestuurd worden, en linkse partijen dat mensen lange tijd in onzekerheid blijven. Dus moeten we maar uitgaan van onze eigen kracht en op basis van kwaliteit resultaten boeken.'

De Commissie Strategisch Procederen is razend interessant, vindt Wedemeijer. 'Het is intellectueel uitdagend, en het zou mooi zijn als we een verschil kunnen maken voor grote groepen. En uiteindelijk pas je het ook in je eigen zaken toe.' Makkelijk is het volgens hem niet. 'Wetenschappers en advocaten: het is een moeilijke maar vruchtbare combinatie. Advocaten zijn uit de aard der zaak met een bepaald standpunt bezig. Het is goed om daar een helikopterblik over te laten gaan, los van de strijdende partijen. Soms zeggen de wetenschappers: hier heeft de Staat gelijk, en jullie niet, punt.' Hij lacht. 'We blijven doordiscussiëren, tegengas is leuk. Hoe meer je je ingeleefd hebt in de andere kant hoe beter je stuk.'

Loyens & Loeff is een gerenommeerd kantoor waar onze specialisten adviseren op zowel civiel als fiscaal gebied. Tot onze cliënten behoren grote ondernemingen, financiële instellingen en overheden. Het unieke van ons kantoor is de intensieve samenwerking tussen advocaten, belastingadviseurs en notarissen. Onze thuismarkt is de Benelux. Daarnaast is Loyens & Loeff vertegenwoordigd in de belangrijkste financiële centra van Europa, Azië en de Verenigde Staten. Wereldwijd werken 1600 medewerkers bij Loyens & Loeff, waaronder ruim 850 advocaten, notarissen en fiscalisten.

Voor onze praktijkgroep Bank- en Effectenrecht in Amsterdam zijn wij op zoek naar een Professional Support Lawyer met 4 tot 7 jaar werkervaring.

Je bent verantwoordelijk voor het ontwikkelen en het beheren van alle know-how van de praktijkgroep. Je ziet het als een uitdaging om voortdurend up-to-date te blijven en wordt graag de kennis-expert van de groep. Het nauw samenwerken met onze advocaten en het structureren, bijhouden en het inzichtelijk maken van de know-how behoren tot je werkzaamheden. Eveneens leid je vergaderingen om nieuwe en beschikbare kennis te delen. Daarnaast zorg je ervoor dat onze cliënten regelmatig een update krijgen van de laatste ontwikkelingen op het gebied van Bank- en Effectenrecht.

Je bent analytisch, accuraat en gewend proactief op te treden. Ook ben je in staat om zowel zelfstandig als in teamverband te werken. Je dringt snel door tot de juridische kern en kunt heldere samenvattingen maken van complexe juridische materie. Een uitstekende beheersing van de Engelse taal en bovengemiddelde IT-vaardigheden zijn van groot belang.

De praktijkgroep Banking & Finance opereert Benelux-breed en heeft ongeveer 70 fee-earners. De praktijkgroep is verdeeld over de teams secured lending, financial markets regulatory & supervision, project finance en securitisations, swaps and solvency. Toonbare werkervaring binnen deze disciplines strekt tot aanbeveling.

Heb jij een master Nederlands recht, 4 tot 7 jaar werkervaring bij een toonaangevend advocatenkantoor en heb je interesse in de functie van Professional Support Lawyer voor onze praktijkgroep Bank- en Effectenrecht? Dan zijn wij op zoek naar jou!

Voor meer informatie, neem contact op met Eva Bol: 020 578 5318 of via eva.bol@loyensloeff.com.

Amerikaanse en Nederlandse advocaten worstelen met dezelfde dilemma's. In Nederland lijken advocaten te hopen dat de problemen overwaaien. In de Verenigde Staten denken ze in oplossingen. Dat bleek in februari tijdens het LegalTech en ReInvent Law Congress in New York. Het *Advocatenblad* bezocht beide evenementen en zette zes lessen voor Nederlandse advocaten op een rij.

Mark Maathuis

Beeld: Dimitry de Bruin

LES 1

GEEF JE OOK ONLINE BLOOT

Toegegeven, zichzelf presenteren en verkopen kunnen Amerikanen als geen ander. Maar in een tijd van globalisering waarin bovendien online zoeken naar van alles en nog wat steeds gebruikelijker wordt, kunnen Nederlandse advocaten het zich niet langer permitteren stil te zitten. Waarom de kantoorssite beperken tot een vermelding van naam, telefoonnummer en mailadres?

Wie wil uitbreiden, moet wel de boodschap op de doelgroep afstemmen. Of zoals spreker Jeffrey Carr, General Counsel bij FMC Technology, op het ReInvent Law Congress zei: 'Als ik op de sites van sommige advocaten kijk, zie ik dingen als lid van die en die vereniging of verwijzingen naar artikelen die hij of zij geschreven heeft. En dat terwijl ik vooral wil weten of deze advocaat mijn business kent. Verder wil ik weten hoeveel jaar ervaring hij heeft. Andere vragen: als ik bel, word ik dan snel geholpen en wat gaat het me kosten? Te vaak krijgen cliënten informatie die ze helemaal niet willen horen.'

Het adagium volgens de experts? Stem alles zoveel mogelijk af op de rechtzoekende leek. Volsta niet met een algemene term als 'arbeidsrecht', maar specificeer: 'gevallen op de werkvloer', 'asbestklachten' of 'gediscrimineerd door een leidinggevende'. Zo kan een cliënt tot op zekere hoogte zelf al een

diagnose stellen – een ontwikkeling waar de medische beroepsgroepen al sinds jaar en dag mee te maken hebben en die binnen afzienbare tijd ook de juridische wereld zal gaan beheersen. Afstemmen van de informatie op de doelgroep heeft voor de advocaat het voordeel dat hij door de juiste mensen wordt gevonden.

Nog een laatste tip: vertrouw niet te veel op zoekmachines en vergelijkings-sites. Afgezet tegen sites als lawyer.com en bestattorneysonline.com geven Nederlandse specialistische zoekmachines en advocaat-vergelijkings-sites slechts een fractie van de informatie waar cliënten op zitten te wachten en die je als advocaat zou kunnen geven.

LES 2

VERKRIJG INZICHT IN DE
BEDRIJFSVOERING

'Als advocaten ergens van houden dan is het wel van het ingewikkeld voorstellen van zaken. Maar dat is vanuit de klant – en uiteindelijk dus ook vanuit het advocatenkantoor gezien – niet logisch.' Dat stelt Paul Lippe, advocaat en CEO van het besloten advocaten- en bedrijfsjuristen online netwerk Legal OnRamp. Zijn oplossing: 'Maak juridisch werk meer meetbaar. Dat komt zowel de kwaliteit van het werk als de uitkomst van zaken

'It's the
client, stupid'

Susan Hackett, oprichter Legal
Executive Leadership

en de opleiding ten goede. Als je niet definieert wat je wilt en nalaat dat te meten, is de kans op positieve feedback laag.'

Een systeem dat daarbij kan helpen, is bijvoorbeeld TyMetrix Legal Analytics. In één oogopslag krijgen gebruikers inzicht in hun eigen data zoals gemaakte uren, prestaties, en kosten afgezet tegen sectie, kantoor, regionale of landelijke gemiddelden, historische trends en toekomstverwachtingen. Dat is niet alleen handig voor de eenpitter die zich afvraagt hoe hij of zij ten opzichte van de concurrentie presteert, het maakt ook het managen van een sectie handiger.

Alleen zo komt immers boven tafel of de gespendeerde tijd – en dus geld – aan het binnenhalen van een klant of het schrijven van een artikel ook het gewenste resultaat heeft opgeleverd. Ook wordt dan pas echt duidelijk of iemand behoefte heeft aan specifieke bijscholing: waarom de hele sectie naar een acquisitietraining sturen als blijkt dat sommigen al in staat zijn cliënten te werven in de rij bij de supermarkt? En voor wie denkt dat het meer in detail bijhouden van uren en bezigheden met veel extra gedoe komt, is er ook goed nieuws: stel dat er een apparaat is dat automatisch registreert wanneer men wisselt tussen het beantwoorden van een mail van cliënt A en een document van cliënt B. Nu inderdaad nog toekomstmuziek, maar dat duurt niet lang meer als het aan advocaat Andy Ninh

ligt. Hij probeert als Google Glass *explorer* alvast het nieuwste snufje van deze hightech-gigant uit. 'Zo kunnen daadwerkelijk alleen die uren in rekening gebracht worden die een advocaat ook echt aan een zaak besteed heeft. Kijkt iemand uit het raam of staat hij bij het koffieautomaat te praten, dan stopt de teller vanzelf.'

LES 3

INVESTEER IN LEGAL START-UPS

Vooroplopen als advocatenkantoor door als eerste een innovatieve technologie of een nieuw businessmodel te implementeren? Dat kan, maar waarom niet nog een stadium eerder instappen? Waarom zou je wachten tot iemand anders een app ontwikkelt die het opstellen en afsluiten van contracten stukken eenvoudiger maakt als je zelf ook actief kunt meewerken om zo'n innovatie op de markt te brengen?

In Amerika is het al een trend, zegt Joshua Kubicki, voormalig advocaat en oprichter van het Legal Transformation Institute tijdens zijn presentatie op het ReInvent Law Congress. 'We zien een enorme stijging in de investeringen in *legal start-ups*, van zowel advocaten – de zogenaemde *lawpreneurs* – als van niet-advocaten. Ging het in 2012 om 48

miljoen euro, vorig jaar was dat al bijna vertienvoudigd.'

Het einde is nog lang niet in zicht, aldus Kubicki. 'De vraag naar Amerikaanse advocatendiensten is vorig jaar met vijf procent gedaald, terwijl de wereldwijde juridische markt juist in omvang toeneemt. En hoewel de traditionele partijen nu nog steeds belangrijk zijn, is de manier waarop en door wie die juridische diensten worden verleend drastisch aan het veranderen. Dat zien ondernemers, maar ook steeds meer investeerders die maar wat graag een hap willen nemen van deze markt waar jaarlijks zo'n 220 miljard euro in omgaat.'

Natuurlijk wordt ondernemen Amerikanen met de paplepel ingegoten, maar waarom zou een Nederlands advocatenkantoor niet de handen ineenslaan met een paar whizzkids met een goed idee? Zeker als aannemelijk is dat die werken aan een plan dat (een deel van) hun dienstverlening kan wegsnoepen of een totaal nieuwe markt gaat aanboren. In een vroeg stadium advocatenexpertise combineren met technologische onbevangenheid kan dan leiden tot zoiets als Shake Law, een app gericht op freelancers en zzp'ers die ingewikkelde juridische documenten omzet in voor iedereen begrijpelijke taal en die via een iPhone of een iPad verstuurd en digitaal ondertekend kan worden. 'Op dit moment bieden we via onze app zes verschillende overeenkomsten,' zegt Shake Law CEO Abe Geiger. 'En in iets meer dan een jaar tijd is de hoeveelheid geld die met deze contracten is gemoeid boven het miljoen uitgestegen.' Misschien is dat voor de gemiddelde advocaat geen bedrag om van achterover te vallen, maar vroegtijdig ervaring opdoen om bestaande dienstverlening toekomstbestendig te maken zal zich op den duur dubbel en dwars terugbetalen.

LES 4

FOCUS OP DE CLIËNT

Het uiteenspatten van de internetbubble was achteraf gezien het beste wat zijn bedrijf had kunnen overkomen, zegt General Counsel Mark Chandler van Cisco, de internationaal opererende telecom- en netwerk-gigant, tijdens een interview op het ReInvent Law Congress. 'Ons budget werd van de ene op de andere dag gehalveerd. Dat dwong ons zaken heel anders aan te pakken. Zo hebben we de beloningsstructuur aangepast zodat de advocaten die we inhuurden gestimuleerd werden zo efficiënt mogelijk te werken. Ook bracht de bezuiniging het automatiseren van bepaalde processen en de inzet van technologie in een stroomversnelling.' Dat die aanpak in die tijd weleens als vreemd werd ervaren, nam hij op de koop toe, aldus Chandler. 'Mensen veranderen hun gedrag nou eenmaal niet snel. Maar voor ons bleek maar weer eens dat noodzaak de moeder van innovatie is.'

Dat ditzelfde spreekwoord een crisis later zeker ook voor de advocatuur opgaat, onderstreept de presentatie van voormalig General Counsel en oprichter van Legal Executive Leadership Susan Hackett. 'Om glashelder te maken waar het in de presidentsverkiezingen van 1992 om draaide, hing er in Bill Clin-

Professor Richard Susskind heeft het laatste woord tijdens het ReInvent Law Congress.

‘Te vaak krijgen cliënten informatie die ze helemaal niet willen horen’

Jeffrey Carr, General Counsel FMC Technology

tons campagnehoofdkwartier een bord met daarop groot geschreven: “*It’s the economy, stupid*”. Voor advocaten die zich afvragen waar zij hun focus nu op moeten leggen, heb ik de simpele boodschap: “*It’s the client, stupid*”. Wie dat niet doet, loopt het risico dat zijn cliënten advocatenwerk gaan *insourcen*.

Wat die focus vooral inhoudt – en dat zal de meeste Nederlandse advocaten bekend in de oren klinken – is meer inzage in de kosten, aldus Josh King, General Counsel bij Avvo, een online intermediair tussen advocaten en rechtzoekenden. ‘Als het op de prijs aankomt, houden mensen van duidelijkheid. Dat is in elke winkel zo, dus waarom niet op de advocatenmarktplaats? Uit onderzoek naar afnemers van advocatendiensten blijkt dat 65 procent van de ondervraagden vooraf helderheid over de kosten wil, maar slechts vier procent van alle advocatenkantoren werkt tegen vaste prijzen.’ Zijn advies: ‘Niet alles hoeft uniek te zijn, dus bied slechts die diensten voor vaste prijzen aan waar dat kan. En wees helder dat je voor die prijs ook niet meer doet. *No more black boxes*.’

LES 5

OMARM AUTOMATISERING

Een koopcontract dat zelf aangeeft wanneer het moet worden aangepast? Een huurovereenkomst dat je een mailtje stuurt als er termijnen dreigen te verstrijken? Of algemene voorwaarden die kunnen praten? Dat dat nog onwaarschijnlijk klinkt, aldus professor Harry Surden van de juridische faculteit van de Universiteit van Colorado, ligt niet aan de techniek. ‘Die is er al. Kijk maar naar de geautomatiseerde handel op Wall Street. Voor contracten is op dit moment de grootste uitdaging dat ze geschreven

zijn in Juridinees. Maar dat is te onder-
vangen door *data oriented contracting*,
oftewel door een contract om te zetten
in data, een taal die computers begrij-
pen. Het interpreteren van bepaalde
termen zal altijd mensenwerk blijven
– denk aan “eerlijk”, “redelijk” en “bil-
lijk” – maar mijn voorspelling is dat
waar contracten geautomatiseerd kun-
nen worden, dat ook gaat gebeuren.’

Hoewel deze techniek nog maar op
kleine schaal wordt toegepast en zeker
nog niet perfect is, is het belangrijk dat
advocaten van dergelijke initiatieven
weet hebben. ‘Maar nog beter,’ zegt
Basha Rubin, ‘maak het onderdeel van
je werk, want als jij het niet doet, gaat
iemand anders het doen en dan heb je
de strijd sowieso verloren.’ Ook is het
belangrijk volgens deze CEO van Priori
Legal, een uitzendbureau voor advoca-
ten, dat advocaten beseffen dat ze nog
steeds toegevoegde waarde hebben. ‘Het
is waar dat cliënten een zekere mate van
doe-het-zelf opties willen hebben en dat
gratis online contracten en standaard-
overeenkomsten *here to stay* zijn. Maar
laten we vooral niet gaan doen of het
eerste resultaat dat in een *Googlesearch*
opduikt per definitie het beste is.’

En om die toegevoegde waarde in dat
nieuwe advocatenlandschap te creëren,
is er geen betere medestander dan de
wetenschap, zegt Daniel Linna, partner
bij advocatenkantoor Honigman. ‘Dat
is misschien geen leuke boodschap voor
hen die de advocatuur als een kunst

‘We moeten ons nu richten op de *T-shaped lawyer*’

Rachel Amani Smathers,
Michigan State University

beschouwen. Maar het is wel een feit.
Hoe uiteenlopend en verschillend zaken
ook zijn, er zijn overlappende en steeds
terugkerende onderdelen. Die informa-
tie kun je gebruiken om bijvoorbeeld
een uitkomstenmodel te maken. Dan
kun je al in een heel vroeg stadium
uitspraken doen over de tijdsduur, de
waarschijnlijkheid dat je cliënt in het
gelijk wordt gesteld en natuurlijk de
kosten.’

LES 6

VERANDER IN EEN *T-SHAPED CLIENT* *LOVING LAWPRENEUR*

Wellicht de belangrijkste les uit New
York is dat de advocaat zelf moet ver-
anderen om van voornoemde ideeën
een succes te maken. En daar kan niet
vroeg genoeg mee begonnen worden:
zo gaan er stemmen op om de nu
driejarige Amerikaanse advocatenop-
leiding tot twee terug te brengen. Dat
extra jaar theorie is leuk, maar niet
waar op dit moment de meeste vraag
naar is. De grootste behoefte op dit
moment concentreert zich namelijk op
de dagelijkse gang van zaken op een
kantoor: het verlenen van juridische
diensten en dus op de cliënt. En hoe-
wel die zich primair tot de advocaat
wendt voor zijn juridische vragen,
verwacht die in steeds grotere mate een
man of vrouw die ook op andere terrei-
nen meedenkt.

‘De tijd dat je er met alleen grondige
juridische kennis wel kwam, is voorbij,’
zegt Rachel Amani Smathers, verbonden
aan de rechtenfaculteit van Michigan
State University. ‘Analoog aan de door
IBM vormgegeven *T-shaped professional
lawyer*. Die heeft – net als de I-advocaat
veel expertise op zijn of haar vakgebied
– maar brengt in het liggende streepje
extra vaardigheden met zich mee. Denk
daarbij aan kennis van *business tools*,
design, leiderschap, teamwork, onder-
nemersgeest en projectmanagement.
Alleen die jonge advocaten die hierover
beschikken worden de *21st century legal
knowledge engineer* waar straks behoefte
aan is. En voor advocatenkantoren geldt
dat zij hun aannamebeleid hier snel op
moeten afstemmen.’ Aanleiding voor
Amerikaanse jonge of aankomende
advocaten om zich al vroeg te onder-
scheidt is er voldoende: volgens cijfers
van de Amerikaanse advocatenorde is
er in de periode 2012-2022 vraag naar
zo’n 74.000 advocaten. Probleem is dat
er alleen al in 2012 zo’n 35.000 afge-
studeerden een baan in de advocatuur
zochten.

Toch zijn dit cijfers en ontwikkelin-
gen waar ook de Nederlandse advoca-
tuur kritisch naar moet kijken; zeker in
combinatie met de uitspraak van profes-
sor Richard Susskind, auteur van onder
andere *The End of Lawyers* en slotspreker
tijdens het ReInvent Law Congress, dat
real time machine translation ook nog maar
een kwestie van tijd is. Doorgaan met
mensen louter uitrusten met vaardig-
heden waarmee zij zich nauwelijks kan
onderscheiden en ze ondertussen niet
klearstomen voor een veranderende
markt waarin technologie, ondernemer-
schap en klantenwensen centraal staan,
zou de deur naar de Nederlandse advoca-
tenmarkt wel eens wagenwijd open
kunnen zetten voor de Amerikaanse
T-shaped client loving lawpreneur. <<

Het wordt anders!

Onze cursussen worden gemiddeld gewaardeerd met een 8 of hoger. Datzelfde cijfer willen we graag ook van u voor onze communicatie...

In maart ontvangt u de eerste editie van onze catalogus. Hiermee heeft u alle cursussen in één overzichtelijke gids. U krijgt vanaf nu dus minder post van ons.

Waarom de meeste advocaten kiezen voor Sdu Juridische Opleidingen?

- Onze cursussen krijgen gemiddeld een 8+
- Wij kiezen alleen voor topsprekers
- Onze cursussen gaan altijd door
- Snelle beslissers worden beloond
- Sdu biedt u het meest complete aanbod

Weet u nu al dat u de catalogus wilt ontvangen? Neem dan contact met ons op. Bel (070) 378 98 96 of mail uw gegevens naar opleidingen@sdu.nl.

U kunt uiteraard altijd terecht op www.sdujuridischeopleidingen.nl voor het meest actuele cursusaanbod.

Sdu

Juridische Opleidingen
maak(t) het persoonlijk

Ausma De Jong Advocaten heeft in haar prachtige pand aan de Maliesingel 2 te Utrecht ruimte beschikbaar voor

ZELFSTANDIGE EN AMBITIEUZE ADVOCATEN

met de voordelen van een brede samenwerking. Dit kan onder onze vlag maar ook onder eigen naam.

Wij bieden een prettige werkomgeving met een prima sfeer. Toegang tot jurisprudentie en wetten, kantoorcursussen, jurisprudentiebespreking en overleg, waarneming, volledige automatisering en vrijdagmiddagborrel.

Secretariële ondersteuning behoort ook tot de mogelijkheden.

Naast genoemde zaken is ook arbeidsvreugde een belangrijk deel van het werk.

Uw reactie kunt u richten aan mr. W.J. Ausma, Maliesingel 2, 3581 BA Utrecht of per e-mail: ausma@ausmadejong.nl.

V i n k V e l d m a n & S w i e r
a d v o c a t e n

Wij zijn op zoek naar een **advocaat** die zich bij ons kantoor wil aansluiten.

Wij zijn gespecialiseerd in het strafrecht en in het bestuursrecht en zoeken – ter uitbreiding van ons kantoor – op korte termijn een advocaat die op basis van kostendeling wil participeren.

Ervaren advocaten met een goed lopende eigen praktijk in het straf- en/of bestuursrecht worden verzocht te reageren.

Schriftelijke reacties kunt u binnen 4 weken richten aan:

Vink, Veldman & Swier Advocaten

T.a.v. de heer J.W.P. Beijen

Plantage Middenlaan 10

1018 DD Amsterdam

Tel.: 020 - 535 33 33

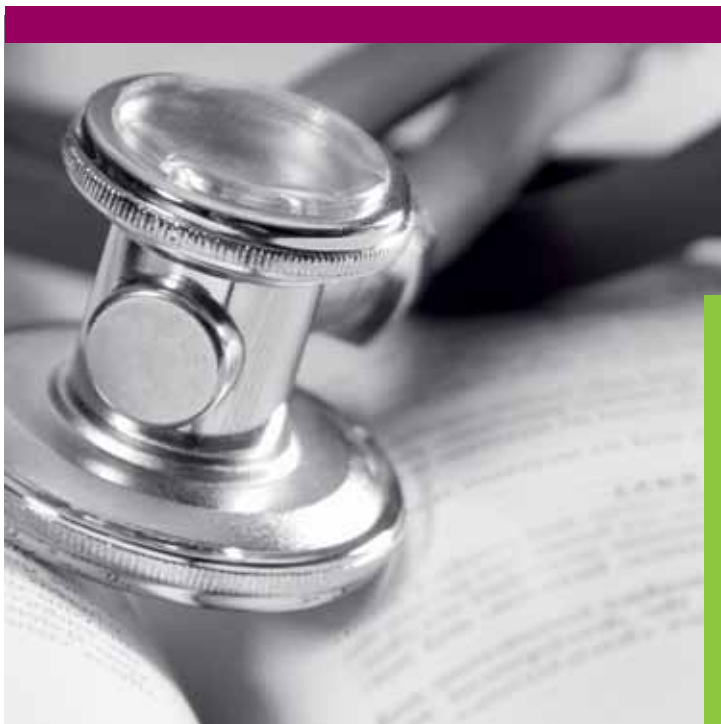
beijen@vvsadvocaten.nl

www.vvsadvocaten.nl

ACADEMIE VOOR GEZONDHEIDSRECHT

- ✓ Dé opleider in gezondheidsrecht
- ✓ Topdocenten met ruime ervaring in rechtspraktijk en wetenschap
- ✓ Speciaal voor advocaten en academische juristen

Voor meer informatie en de cursusagenda: www.avgr.nl

Creatief met pro Deo

Bezuiniging op rechtshulp inspireerde advocaten tot vele pro-Deo-initiatieven. Alle ideeën op een rij; van verplichte toevoegingen tot pro-Deotaks. En: wat vindt de Orde?

Peter Louwerse

'Taks is beter'

Sander Arts is advocaat bij Singel Advocaten in Breda.

Door de kortingen op de rechtsbijstand worden kantoren die veel gesubsidieerde zaken doen onevenredig hard getroffen. Ik ben tegen die maatregelen, maar als ze toch van kracht worden, moet je daarvoor niet alleen de pro-Deoadvocaten laten opdraaien.

De vorige algemeen deken Jan Loozbach, werkzaam bij een groot kantoor, zei dat zijn kantoor geen verstand heeft van toegevoegde zaken. Onzin! Het mooie van pro Deo is dat het een wijd gebied bestrijkt: ondernemingsrecht, strafrecht, arbeidsrecht, insolventierecht.

Laten we dan solidair zijn en allemaal wat bijdragen. Kantoren die geen toevoegingen doen, kunnen een pro-Deotaks betalen waarvan de pro-Deo-kantoren deels kunnen worden betaald. Of dat inkomensherverdeling is vanuit solidariteit met de onderkant van de rechtsbijstandssector? Oké, nivelleren is geen feestje, maar het is wel nodig. Het is beter om een taks te heffen dan een verplichting op te leggen. Als kantoren met tegenzin pro-Deozaken gaan

doen, waar komen die dan terecht? Inderdaad, bij de advocaat-stagiaires. Hoezo kwaliteit?

'Ministerie: bezuinig niet'

Frans van Schaik is advocaat bij Van Schaik c.s. advocaten in Bleiswijk.

We hebben als advocaten het procesmonopolie, en dat moeten we waarmaken. Dat betekent voor mij dat wij de pro-Deozaken beter moeten verdelen. Als we allemaal een steentje bijdragen, vallen de klanten aan de onderkant van de markt niet buiten de boot.

Mijn praktijk bestaat voor twintig procent uit pro-Deo-zaken. Ze slokken dertig procent van mijn tijd op. Ik ben tegen een pro-Deotaks omdat gesubsidieerde rechtshulp in de eerste plaats een overheidstaak is. Wij betalen al belasting, en een taks daar bovenop is te veel van het goede. Bovendien zou een taks ontmoedigend kunnen werken bij pro-Deoadvocaten. Als ze én slecht betalende toevoegingen moeten doen én belasting moeten betalen, zullen ze de

pro-Deozaken helemaal niet meer willen doen.

Ik denk dat er onder de oudere collega's en in middelgrote kantoren wel draagvlak is. Onder de jongeren zal dat minder zijn. Die zien de advocatuur eerder als een bedrijf dan als een beroep. Wat mij betreft is de Orde samen met het ministerie aan zet. Het ministerie mag de inzet van advocaten niet aangrijpen om nog meer te bezuinigen op rechtshulp.

'Verplicht pro Deo'

Frank Franssen is advocaat bij LenaertsVoorvaart Advocaten in Breda.

In België doen alle advocaat-stagiaires een minimum aantal pro-Deozaken. Zo'n systeem zou in Nederland het overwegen waard zijn. Zelf ben ik als advocaat begonnen bij een kantoor in Zwolle. We waren met acht stagiaires en we deden ieder één zaak per week. Meer dan vierhonderd pro-Deozaken dus per jaar. Het heeft me gevormd als advocaat en als mens. Je krijgt er een breder mensbeeld van. Zelf doen we hier geregeld pro-Deowerk, bijvoorbeeld strafpiketten.

Nederland heeft verdragen ondertekend waarin een eerlijk proces gegarandeerd wordt. Dan moet je dat ook

waarmaken als staat. Wie procedeert tegen de overheid, staat tegenover een enorm apparaat en heeft alleen kans als hij wordt bijgestaan door een advocaat.

Pro-Deowerk verplichten heeft mijn voorkeur boven een pro-Deotaks. Als je iedereen een taks vraagt, is het voor sommige kantoren een schijntje. Dat zal de maatschappelijke betrokkenheid van advocaten niet ten goede komen. Als de bijdrage naar rato wordt betaald, heb je omzettegegevens van kantoren nodig, en die geven ze niet zo makkelijk.'

'Richt pro-Deofonds op'

Roland Mans is advocaat bij De Clercq Advocaten in Leiden.

Mans riep in 2008 in een artikel in het *Advocatenblad* op tot de oprichting van een pro-Deofonds. Hoofddlijn: alle advocaten betalen mee en uit het fonds worden 'rechtvaardige zaken' bekostigd. Die worden gedaan door advocaat-stagiaires. Ze werken tegen een laag uurtarief, waardoor het fonds zo veel mogelijk zaken kan financieren. Zo slaat de advocatuur twee vliegen in één klap, meende Mans toen: rechtzoekenden helpen en het eigen imago opvijzelen.

'Wij doen hier op kantoor zogeheten Robin Hood-zaken. We helpen mensen die een rechtvaardige zaak hebben, maar die geen advocaat kunnen betalen en ook geen recht hebben op gesubsidieerde rechtsbijstand. Dat was voor mij in 2008 de aanleiding om het artikel in het *Advocatenblad* te schrijven. Ik dacht: kunnen we niet meer van dergelijke zaken doen?'

Zijn artikel met als titel 'Van geldwolf naar poortwachter' lokte talloze reacties uit, maar het fonds kwam niet van de grond. 'Er zaten een aantal zwakke

punten in dat artikel. De naam van het pro-Deofonds was verkeerd gekozen, omdat de advocaten die de zaken moeten gaan doen uiteindelijk niet pro Deo werken. Ze worden immers betaald door het fonds. Stagiaires met toegevoegde zaken belasten was achteraf ook niet handig. Daar zou de kwaliteit van de rechtshulp onder kunnen lijden. Dat fonds zou de zaken altijd aan specialisten moeten toewijzen. Die kunnen intern een stagiaire inschakelen om de kosten te drukken, maar voor de buitenwereld (klant, rechterlijke macht en balie) moet de specialist verantwoordelijk zijn.

Ik wilde de discussie een nieuwe impuls te geven, ik hoopte dat mensen met nieuwe ideeën voor een systeem zouden komen. Het zou fijn zijn als de Orde deze gedachte zou omarmen.'

'Voer procesplicht in en pas Ordebijdrage aan'

Matthijs Kaaks is advocaat bij Boekx Advocaten in Amsterdam en columnist van het *Advocatenblad*.

In zijn column in het *Advocatenblad* van januari introduceerde Kaaks de Advocaat NP. Deze niet-procederende advocaat moet volgens Kaaks, net als de advocaat-stagiaire, een aantal proceshandelingen in bij voorkeur pro-Deozaken verrichten om zijn advocatentitel te behouden. Zo snijdt het mes aan twee kanten: de pro-Deoklant ziet zijn zaak behandeld, en de advocaat houdt zijn procesconditie op peil.

'In de Advocatenwet staat dat de advocaat zijn cliënt in rechte vertegenwoordigt, maar veel advocaten procederen niet. Het is eigenlijk misleidend dat

ze toch de titel van advocaat voeren. Ze willen die titel niet verliezen omdat het verschoningsrecht daaraan gekoppeld is.

Met een procesplicht helpt de advocatuur de grote groep particulieren en kleine ondernemers die te veel verdienen om in aanmerking te komen voor gesubsidieerde rechtshulp, maar ook te weinig geld hebben om commerciële tarieven te betalen. Ik denk dat het draagvlak voor mijn idee groot is. Het is een sluimerende gedachte bij veel advocaten.

Een pro-Deotaks is niet nodig. Aanpassing van het stelsel van de Ordebijdragen kan al veel schelen. Nu begint en eindigt de hoogste schijf waarop de bijdrage is gebaseerd bij 115.000 euro. Een advocaat met een bruto praktijkinkomen van 115.000 euro betaalt dus evenveel als zijn vakgenoot die 600.000 euro binnenhaalt. Een paar schijven erbij, en je hebt al een aardig potje voor pro-Deozaken.'

Pro-Deopilots

Nederlandse Orde van Advocaten werkt mee aan pilots.

De Orde gaat niet rechtstreeks in op de ideeën voor pro Deo. De Orde verwijst wel naar een brief van Bernard de Leest, portefeuillehouder Toegang tot het Recht binnen de Algemene Raad, aan staatssecretaris van Veiligheid en Justitie Fred Teeven (VVD). De Leest schrijft dat de Orde haar medewerking hervat aan drie pilots ter versterking van de eerstelijns rechtsbijstand. Uitgangspunt van deze proefprojecten is selectie aan de poort: iemand kan pas gaan procederen als hij groen licht krijgt van een advocaat (pilot één) of een andere jurist, bijvoorbeeld van het Juridisch Loket (pilot twee). Een derde pilot onderzoekt of, als advocaten de selectie doen, het efficiënt is om ze eenvoudige zaken verder te laten afhandelen.

De Orde verbindt haar medewerking aan een aantal voorwaarden, waarvan de belangrijkste is dat elke rechtzoekende goede rechtsbijstand krijgt. De pilots moeten in 2014 van start gaan. <<

Voor elke advocaat een eigen Collectie

Collecties Advocatuur

Elke Collectie bevat complete need-to-know informatie, gebundeld per rechtsgebied, voor advocaten, bedrijfsjuristen en notarissen. Met Kluwer Navigator krijgt u snel en gemakkelijk online toegang tot de informatie die u voor uw werk nodig heeft. De inhoud is actueel en van de hoogste kwaliteit, daar staan onze topauteurs garant voor. Voor de advocatuur hebben wij ook Expert Collecties beschikbaar. Deze bieden verdieping op onderwerpsniveau.

De volgende Collecties zijn beschikbaar:

- Arbeidsrecht
- Banking & Finance
- Contracten- en aansprakelijkheidsrecht & Burgerlijk procesrecht
- IE- en ICT-recht
- Insolventierecht
- Omgevingsrecht
- Ondernemingsrecht
- Personen-, familie- en erfrecht
- Sociale zekerheidsrecht
- Staats- en bestuursrecht
- Strafrecht
- Vastgoedrecht

Meer informatie
of direct een
proefabonnement
afsluiten?

kluwernavigator.nl

Kluwer Navigator. Sneller tot essentie.

Kluwer Navigator is de online content portal (zoekmachine) die u toegang geeft tot een omvangrijke database met vakinformatie. Eenvoudig en gericht zoeken met de Kluwer Navigator zorgt ervoor dat u alle relevante en praktische informatie direct beschikbaar krijgt.

Klaag voor het te laat is

Over gebrekkige prestatie moet men tijdig klagen, anders kan men zich daar niet meer op beroepen. Deze wettelijke regel heeft de Hoge Raad in zijn drie arresten van 8 februari 2013 verduidelijkt én gerelativeerd.

Leonie Rammeloo¹

In ons verbintenissenrecht is bepaald dat iedere schuldeiser 'binnen bekwame tijd' bij de schuldenaar moet 'klagen over een gebrek in de aan hem geleverde prestatie. Deze klachttermijn start op het moment dat de schuldeiser het gebrek ontdekt of redelijkerwijze zou moeten ontdekken. Hoewel de wet (art. 6:89 BW) van 'protesteren' spreekt, wordt deze bepaling als 'de klachtplicht' aangeduid. De gevolgen van niet-tijdig klagen zijn groot: verval van rechten van de schuldeiser. Dit terwijl de termijn om te klagen korter is dan de meeste verjaringstermijnen en het toepassingsbereik van de klachtplicht in de rechtspraak steeds groter lijkt te worden. Na een vijftal arresten van de Hoge Raad in 2007 leefden in de praktijk nog veel vragen. Op 8 februari 2013 heeft de Hoge Raad in drie uitspraken ('de februari-arresten') nadere kaders gegeven. Tijd voor een schets van de stand van zaken: wanneer is een beroep op schending van de klachtplicht

De schuldeiser moet kunnen aantonen dát hij geklaagd heeft

terecht? En aan welke maatstaven moet de rechter toetsen?

Prestaties

Klassiek geval van verval van rechten wegens te laat klagen betreft het Peking-eendenarrest: een afnemer klaagde bij zijn leverancier over de slechte kwaliteit van de geleverde eenden, maar had de eenden op dat moment al verwerkt in andere producten. Omdat de afnemer niet-tijdig had geprotesteerd, kon de leverancier de klachten niet verifiëren of herstellen. Daardoor verloor de afnemer zijn recht om de leverancier aan te spreken. Aan de klachtplicht ligt immers de gedachte ten grondslag dat de schuldenaar dient te worden beschermd tegen late en daardoor moeilijk te betwisten klachten.

De 'prestatie' in de zin van art. 6:89 BW hoeft echter geen tastbaar product te zijn. Vele soorten prestaties vallen onder het bereik van de klachtplicht: van de schilderbeurt van een huis tot de betaling van een geldsom, de akte van een notaris en, zo blijkt uit de februari-arresten, de beleggingsadviezen van een bank. Zelfs uit de redelijkheid en billijkheid voortvloeiende zorgplichten en aanvullende verbintenissen ex art. 6:2 BW en art. 6:248 lid 1 BW kunnen onder het toepassingsbereik vallen. Hetzelfde geldt voor verplichtingen van bestuurders jegens de vennootschap (of, na faillissement, de curator daarvan) uit hoofde van Boek 2 BW. Een vordering op grond van onrechtmatige daad (immers: een verbintenis op grond van de wet) valt eveneens binnen het bereik van de klachtplicht, maar alleen als de vordering feitelijk is gegrond op een niet-beantwoorden van de prestatie aan een overeenkomst. Op zuiver onrechtmatig handelen zonder enige vorm van onderliggende rechtsverhouding ziet de klachtplicht niet. Overigens is art. 6:89 BW niet aan de orde indien in het geheel niet is gepresteerd. Ten slotte: bij koop

¹ Leonie Rammeloo is advocaat bij Van Doorne in Amsterdam en redactielid van het *Advocatenblad*.

(van gebrekkige producten) prevaleert de klachtplicht van art. 7:23 BW boven de 'algemene' klachtplicht van art. 6:89 BW.

Klachttermijn

De klachttermijn start met het ontdekken of redelijkerwijs behoren te ontdekken van het gebrek in de prestatie. Bladdert de verf van de recent geschilderde deur, dan is dat moment duidelijk. Is het gebrek moeilijker te zien, of gaat het om een gebrek op juridisch vlak, dan dient de start van de klachttermijn terughoudend te worden vastgesteld. De bekendheid met het gebrek moet namelijk – net zoals bij de verjaring van een schadevergoedingsvordering – een daadwerkelijke, feitelijke bekendheid zijn. Afdoende is echter wel dat de benadeelde een 'voldoende mate van zekerheid' heeft dat de tekortkoming van de wederpartij zijn schade heeft veroorzaakt. Absolute zekerheid daarover of over de omvang van de schade is dus niet vereist.

De klachttermijn kent twee facetten: enerzijds een onderzoeksplicht ten aanzien van de aanwezigheid van een gebrek en anderzijds een mededelingsplicht na ontdekking van het gebrek. Zodoende heeft art. 6:89 BW een tweeledig karakter. Beide facetten tezamen vormen de klachtplicht. Wat een bekwaame onderzoeks- en mededelingstermijn is, kan evenwel niet in algemene zin worden beantwoord.

Soms is onderzoek door deskundigen naar de kwaliteit van de geleverde prestatie noodzakelijk; dit kan een langere onderzoekstermijn rechtvaardigen. De vereiste mate van voortvarendheid die mag worden verwacht hangt verder af van de vraag in hoeverre de schuldeiser op grond van de inhoud van de overeenkomst en de verdere omstandigheden van het geval erop mocht vertrouwen dat de prestatie niet gebrekkig is, en van de ingewikkeldheid van het onderzoek.

Of de daadwerkelijke klacht binnen bewaamde tijd wordt medegedeeld,

hangt ook weer af van de omstandigheden van het geval, waaronder: i) het nadeel voor de schuldenaar als gevolg van het verstrijken van de tijd totdat tegen de afwijking is geprotesteerd, ii) de waarneembaarheid van de afwijking, iii) de deskundigheid van partijen, iv) de onderlinge verhouding van partijen, v) de aanwezige juridische kennis en de behoefte aan voorafgaand deskundig advies en vi) de aard van de overeenkomst. Tot slot geldt ook voor de meldingstermijn dat het tijdsverloop tussen het ontdekken of redelijkerwijs behoren te ontdekken van het gebrek en de klacht een belangrijke, maar geen

Per casus verschilt de lengte van de toegestane termijn

doorslaggevende rol speelt.

De Hoge Raad herformuleert op 8 februari 2013 de gezichtspunten uit het arrest-Pouw/Visser en oordeelt dat bij de beantwoording van de vraag of voldaan is aan de in art. 6:89 BW besloten liggende onderzoeks- en klachtplicht, acht moet worden geslagen op alle relevante omstandigheden van het geval. Daarbij moet ook gekeken worden naar aard en inhoud van de rechtsverhouding, aard en inhoud van de prestatie en aard van het gestelde gebrek in de prestatie. Bijvoorbeeld bij een beleggingsadviesrelatie maakt de bijzondere zorgplicht van de bank en de bij de bank bestaande – en bij de cliënt ontbrekende – deskundigheid, dat de cliënt pas onderzoek moet gaan doen als hij 'gerede aanleiding' heeft te veronderstellen dat de bank in deze zorgplicht kan zijn tekortgeschoten, terwijl een tegenvallend rendement of verliezen niet zonder meer wijzen

op een tekortschieten van de bank en op zichzelf voor de cliënt dan ook in beginsel niet een reden voor onderzoek behoeft te zijn'. Kortom: per casus verschilt de lengte van de toegestane termijn, ten aanzien van beide facetten.

De tijd tussen het moment waarop de schuldeiser het gebrek ontdekte (of had moeten ontdekken) en het tijdstip waarop is geprotesteerd, vormt bij de beoordeling van een beroep op overschrijding van de klachttermijn weliswaar een belangrijke factor, maar is niet doorslaggevend. Ook van belang is of de schuldenaar nadeel lijdt door het tijdsverloop. Dit 'nadeelvereiste' aan de zijde van de schuldenaar heeft in de rechtspraak de afgelopen jaren de overhand gekregen boven het tijdsaspect. De ratio van art. 6:89 BW is daarmee opgeschoven: van het belang van de schuldenaar bij tijdig protest, naar een zorgvuldige afweging tussen de wederzijdse belangen van schuldeiser én schuldenaar.

De schuldeiser moet kunnen aantonen dat hij geklaagd heeft. Dit is van belang, omdat een schuldeiser, als de schuldenaar zich beroept op schending van de klachtplicht van art. 6:89 BW, moet stellen (en zo nodig bewijzen) dat hij (tijdig) geklaagd heeft. Let wel: de vraag of tijdig is geklaagd wordt niet ambtshalve getoetst door de rechter. Het is dus aan de schuldenaar om hierop een beroep te doen. Uit de februari-arresten blijkt – duidelijker dan voorheen – dat, na zo'n beroep van de schuldenaar, de stelplicht en bewijslast dat en wanneer is geklaagd bij de schuldeiser liggen. Het klagen zelf is overigens vormvrij. Onder omstandigheden mag een klacht ook indirect geschieden.

Verjaringstermijn

Gezien de ratio van de klachtplicht kan de schuldeiser niet volstaan met de enkele mededeling dat de verrichte prestatie gebrekkig is. Door informatie te geven over de gestelde aard of omvang van de tekortkoming, moet het de schuldenaar in het specifieke geval duidelijk >>

» zijn dat ter zake van een bepaald gebrek wordt gereclameerd. Zelfs in het geval dat het gebrek zich nog niet heeft geuit en de aard en/of omvang van het gebrek daardoor nog onbekend zijn, moet de mededeling voldoende concreet zijn, zodat de schuldenaar niet zonder enige onderbouwing met klachten wordt geconfronteerd.

Als gezegd: het gevolg van niet of te laat klagen is dat elke aanspraak van een schuldeiser, die feitelijk gebaseerd is op het niet-beantwoorden van de geleverde prestatie aan de overeenkomst, vervalt. Niet alleen het vorderingsrecht vervalt, maar óók het materiële recht. Door het ruime toepassingsgebied van de klachtplicht én door het verstrekken van gevolg van schending daarvan, heeft het con-

Van belang is of de schuldenaar nadeel lijdt door het tijdsverloop

tractenrechtelijke verjaringsrecht aan belang ingeboet. Rijst de vraag of dit wel de bedoeling van de wetgever is, aangezien de klachttermijn doorgaans veel korter is dan de meeste verjaringstermijnen. Bovendien komt deze ontwikkeling de rechtszekerheid niet ten goede, terwijl over de rechtvaardiging ervan valt te twisten. Per slot van rekening levert een beroep op schending van de klachtplicht

een uitvoeriger processueel debat op dan een beroep op verjaring, omdat er aanzienlijk meer aspecten meewegen bij de klachtplicht. Het grote toepassingsbereik bevordert bepaald niet de efficiënte rechtspleging.

In de februari-arresten heeft de Hoge Raad nadere kaders voor de toepassing van art. 6:89 BW geschetst. Door expliciet stelplicht en bewijslast van de klachtuiting bij de schuldeiser te leggen, is de praktijk een discussiepunt kwijt. Er blijven nog genoeg discussiepunten over: rechters moeten op vele gezichtspunten letten, waarbij onduidelijk is hoe die gezichtspunten zich onderling verhouden. Over art. 6:89 BW zal de Hoge Raad het laatste woord nog niet hebben gezegd. <<

advertenties

Klaar voor een nieuwe frisse start?

Berntsen Mulder Advocaten is op zoek naar een advocaat ondernemingsrecht. Ben jij bedreven in contractenrecht, bouwrecht en ondernemingsrecht? Kijk dan voor de volledige omschrijving van de vacature op onze website:

www.berntsenmulder.nl

CASSATIE

IN CIVIELE ZAKEN

AantjesZevenberg ADVOCATEN

Mr K. Aantjes tel. 070 - 390 62 60
aantjes@ aantjeszevenberg.nl

Procederen in Duitsland?

Duitse advocaten, vloeiend tweetalig,
gespecialiseerd in Nederlands-Duitse rechtszaken

Blankestijn Advocaten en Rechtsanwältinnen L.L.P.

Postbus 619, 7550 AP HENGELO

Telefoon 074 - 259 38 67

Fax 074 - 259 38 68

www.blankestijnadvocaten.nl

BLANKESTIJN
ADVOCATEN RECHTSANWÄLTE L.L.P.

Pleitbezorger van het gewone volk

Advocaat-politicus Pieter Jelles Troelstra (1860-1930) zette zich in voor sociale voortuitgang, in en buiten de rechtszaal.

Robert Sanders

Pieter Jelles Troelstra werd op 20 april 1860 in Leeuwarden geboren. Na zijn rechtenstudie in Groningen vestigde hij zich in 1888 als advocaat in zijn geboorteplaats. Hij verliet Friesland in 1893 en trachtte, zonder al te veel succes, een advocatenpraktijk op te zetten in Amsterdam. Een jaar later was Troelstra een van de twaalf oprichters van de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij. Hij zou meer dan dertig jaar de leidende figuur zijn van de SDAP. In 1897 werd hij in de Tweede Kamer gekozen en leidde de bescheiden tweemansfractie. Als Kamerlid wist Troelstra in het politieke debat al snel naam te maken door zijn spreekvaardigheid.

Als advocaat verwierf hij bekendheid door het bijstaan van de gebroeders Hogerhuis. Binnen socialistische kringen werd deze zaak bestempeld als de Nederlandse 'Dreyfus-affaire'. De drie Friese broers Hogerhuis, afkomstig uit een anarchistisch arbeidersgezin, werden beschuldigd van een (mislukte) roofoverval in het Friese Beetgum die op sinterklaasavond 1895 had plaatsgevonden op de vermogende boer Haitsma. De gebroeders Hogerhuis werden tot zware gevangenisstraffen veroordeeld terwijl de algemene verwachting was dat zij, gelet op het gebrekkige bewijs, zouden worden vrijgesproken. Ook in hoger beroep wer-

Pieter Jelles Troelstra
(1860-1930)

den de straffen gehandhaafd en werd cassatie afgewezen.

Toen tot tweemaal toe onder druk van buitenaf een nieuw justitieel onderzoek was begonnen, maar zonder resultaat bleef, werd Troelstra in 1897 als advocaat bij de zaak betrokken. Troelstra hield namens de gebroeders hun onschuld staande en sprak van 'eene gerechtelijke misdaad'. Hij was van mening dat het om een politiek proces, een geval van klassenjustitie, ging.

Troelstra trok ter plaatse op onderzoek uit en trachtte de zaak opnieuw voor te leggen aan de Hoge Raad. De enige mogelijkheid die Troelstra zag om tot rechtsherstel te komen was het indienen van een meenedklacht tegen boer Haitsma. Tegelijkertijd interpeleerde hij als Kamerlid de minister van Justitie, de liberaal Pieter Cort van der Linden, over de Hogerhuiszaak. Maar toen het tot een revisiezaak kwam, werd Troelstra door de familie Hogerhuis terzijde geschoven. Het vonnis werd niet herzien en ook Troelstra zelf belandde in 1899 korte tijd in de gevangenis omdat hij de officier van justitie had

beledigd. Dat had hij overigens opzettelijk gedaan in een poging de Hogerhuiszaak heropend te krijgen.

Troelstra had met de zaak naam gemaakt, hoewel hij ook het verwijt kreeg dat hij het proces voor politiek gewin had gevoerd. Het advocatuurlijke werk van Troelstra sloot vrij nauw aan bij zijn rol als politiek voorvechter voor de arbeidersklasse. Zodoende fungeerde hij in en buiten de rechtszaal als pleitbezorger van het gewone volk.

Onder zijn leiding koos de SDAP vooral de parlementaire weg om tot maatschappelijke emancipatie van de arbeidersklasse te komen. Bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog schaarde hij zich als socialistisch voorman achter de opstelling van de regering om de Nederlandse neutraliteit te handhaven. Historisch is ook zijn mislukte oproep tot revolutie in november 1918. In een internationaal revolutionair klimaat riep hij de Nederlandse arbeidersklasse op zich klaar te maken om de macht over te nemen. Maar binnen een week moest Troelstra erkennen dat hij zich in de werkelijke politieke verhoudingen had vergist.

In 1925 trok Troelstra, die een niet al te sterk zenuwgestel had, zich om gezondheidsredenen uit de politiek terug. Bij zijn achterban bleef hij onverminderd populair. Zijn begrafenis op 16 mei 1930 bracht in Den Haag bijna veertigduizend belangstellenden op de been.

De volgende stap in software voor de juridische praktijk

Naarmate de tijd voortschrijdt veranderen de wensen van gebruikers van software continu. Dat geldt ook voor advocaten en hun ondersteuners. Trivium Software – leverancier van software voor de juridische praktijk – ontwikkelt dag in dag uit nieuwe functies en uitbreidingen die aansluiten op moderne bedrijfsvoering in de advocatuur. Bijzonder daarbij is de intensieve samenwerking tussen Trivium en de gebruikers.

FORTUNA, het geïntegreerde praktijkmanagement en financieel pakket van Trivium Software, kent een enorme groep enthousiaste gebruikers. De softwareontwikkelaar stimuleert al deze gebruikers actief om met suggesties voor nieuwe functies en verbeteringen te komen, en faciliteert ook de dialoog. Een speciaal hiertoe ingesteld forum voor FORTUNA-gebruikers behandelt de nieuwe wensen op reguliere basis en geeft de prioriteiten aan.

“De gebruikersgroep is voor onze ontwikkeling zeer belangrijk” stelt Ben van Hengstum, directeur van Trivium Software. “Als ideeën voor nieuwe ontwikkelingen niet worden gedragen door een brede groep gebruikers, kan veel energie verloren gaan in functies die niemand zal gebruiken. Het forum van gebruikers is dan ook cruciaal in de ontwikkeling van FORTUNA.”

Vanaf het derde kwartaal van dit jaar krijgen de gebruikers gefaseerd de beschikking over een nieuwe versie van FORTUNA, met een fris nieuw uiterlijk, grotere schermen en efficiënter gepresenteerde informatie. Ben van Hengstum stelt dat het gebruik van complexe software

*“Het forum
van gebruikers
is cruciaal in
de ontwikkeling
van FORTUNA”*

als FORTUNA een stuk eenvoudiger wordt als de gebruiker de functies intuïtief kan vinden. Dit vraagt om het ontwerpen van gebruiksvriendelijke schermen,

een specialisme dat niet bij elke softwareontwikkelaar tot de standaardtalenten behoort. Trivium Software besteedt hier veel aandacht aan.

Tegelijkertijd met de ontwikkeling van FORTUNA werkt een tweede team ontwikkelaars bij Trivium Software hard aan het vervolmaken van NEXTmatters.

Dit geheel nieuwe product voor de juridische markt is vanaf de bodem af opgebouwd, opnieuw met de gebruiker in het achterhoofd. Het is niet in de eerste plaats een vervanger voor FORTUNA, maar gebouwd voor een nieuwe generatie gebruikers.

Uiteraard past Trivium de jarenlange ervaring met advocatenkantoren en de juridische werkprocessen extensief toe bij de ontwikkeling van NEXTmatters. Waarbij de kennis die is opgedaan bij de ontwikkeling en ondersteuning van FORTUNA een groot

voordeel is. “Zonder de ervaring van onze mensen bij Trivium is het onmogelijk om een product te ontwerpen dat zo goed op de praktijk aansluit.”

In de komende maand gaan de eerste kantoren werken met NEXTmatters. Van Hengstum: “De verwachtingen zijn hooggespannen, en we rekenen op constructieve terugkoppeling van deze eerste pioniers. Het zal voor de ontwikkelaars nog wel een drukke tijd worden. De voldoening is enorm als de eerste positieve reacties binnen komen.” Het ambitieniveau is hoog. Daarbij is het aantal wensen en nieuwe functionaliteiten dat we tijdens brainstormsessies noteren ook enorm. Met alle nieuwe mogelijkheden die de moderne tijd ons biedt zijn we nog lang niet uitontwikkeld!”

“Trivium Software is een dynamische club mensen met de ambitie om juristen en hun team optimaal te ondersteunen in hun werk. Samen met onze partners binnen de Lexxyn Groep, die zich concentreren op aanvullende diensten, vormen we een ijzersterk team. Wie meer wil weten over de ontwikkelingen bij Trivium Software kan contact met mij opnemen via www.trivium.nl of info@trivium.nl”

Bonje op kantoor

Hoe werkt mediation? Paula Boshouwers, mediationadvocaat bij ReulingSchutte in Amsterdam, licht maandelijks een praktijkvoorbeeld door.
Aflevering 9: 'Partner worden! Toch maar niet...'

Paula Boshouwers

Bernadette¹ was sinds een paar jaar verbonden aan Keps Advocaten; een klein kantoor met twee partners annex aandeelhouders: Tom en Marnix. Bernadette, komend van een 'groot' kantoor, was destijds aangetrokken door Tom en Marnix om de arbeidsrechttaak van Keps Advocaten op te zetten. De afspraak was dat Bernadette partner en medeaandeelhouder zou worden. Onlangs lieten Tom en Marnix echter aan Bernadette weten dat zij hadden besloten toch geen derde aandeelhouder toe te laten. Bernadette was woedend. Zij vond: afspraak is afspraak. Het conflict was inmiddels behoorlijk geëscaleerd. De partijen besloten een mediator in te schakelen.

De mediator startte de mediation met vertrouwelijke intakegesprekken. Daarin lichtte de mediator het proces van mediation en de mediationovereenkomst toe. Ook konden Bernadette, Tom en Marnix stoom aflazen en aangeven waar het hen om te doen was. Hiermee de-escalereerde het conflict. De eerste bijeenkomst verliep dan ook constructief en heel anders dan de laatste gesprekken waarin de gemoederen hoog waren opgelopen. Partijen werden het eens dat zij er belang bij hadden om er samen uit te komen en dat zij elkaar daarvoor nodig hadden. Juist in een kleine setting als het kantoor van Keps Advocaten.

Bernadette wilde haar ambitie waarmaken en daar was nu een streep door gezet; al haar investeringen leken niets waard. Tom en Marnix begrepen dat dit zuur was voor haar en toonden zich bereid om samen te kijken hoe zij Bernadette zouden kunnen helpen aan een nieuwe plek. Zo hadden zij beiden een groot netwerk dat zij actief zouden willen benaderen. Aan beide kanten was verder van belang dat dit zonder gezichtsverlies en reputatieschade zou gaan. Ze realiseerden zich dat je elkaar altijd weer tegenkomt. De bereidheid bestond om Bernadette een startkapitaal mee te geven. Over de voorwaarden van de regeling en de gezamenlijke communicatie naar buiten werden partijen het snel eens.

Bij het onderhandelen over de hoogte van het startkapitaal sloeg de vlam echter weer in de pan. Omdat Bernadette zich nog steeds enorm gepiepeld voelde, vond zij dat ze recht had op een veel hoger bedrag dan Tom en Marnix bereid waren te betalen. Er ontstond een impasse. Tom liep zelfs van tafel met de uitroep: 'Als het zo moet, dan zien we je wel in de rechtszaal.' Afsproken werd er een nacht over te slapen en toch een vervolgspraak te maken, onder het motto procederen kan altijd nog. In de vervolgbijeenkomst besloot de mediator kort met alle drie afzonderlijk te praten.

Marnix vertelde de mediator dat hij enorm met de zaak in zijn maag

zat en hij wel bereid was om wat meer te betalen als dat de zaak zou oplossen, maar dat hij Tom, die daar niet van wilde weten, niet wilde afvallen. In het gesprek met Tom bleek dat er nog een persoonlijk belang van Tom speelde dat niet eerder op tafel was gekomen. Tom was onlangs gescheiden. Het echtelijk huis was met een fors verlies verkocht. Het betalen van een groot bedrag aan Bernadette zou ten koste gaan van zijn winst, juist in het jaar waarin hij het geld hard nodig had. Tom wilde echter niet dat dit in de mediation besproken werd. In overleg met de mediator bekeek hij wat er voor hem wel mogelijk was. Zo kwam Tom zelf met het idee om voor te stellen het bedrag in twee termijnen te betalen; in dat geval was hij bereid tot een wat hoger bedrag. Ook Marnix bleek dit een goed idee te vinden.

De mediator overlegde apart met Bernadette en onderzocht in hoeverre Bernadette bereid zou zijn om ook nog een stap te maken om eruit te komen; zouden Marnix en Tom nog wat anders kunnen bieden? Na dit gesprek bracht Bernadette in dat zij bereid was een lager bedrag te accepteren als Tom en Marnix arbeidsrechtelijke vragen exclusief naar haar zouden doorverwijzen. De partijen waren er snel uit en de vaststellingsovereenkomst werd nog dezelfde dag ondertekend.

¹ De namen van partijen zijn gefingeerd, tot personen herleidbare feiten zijn veranderd.

ADVOCATENKANTOOR**BAZARSTRAAT**gevestigd te 's-Gravenhage, www.advobaza.nl

In verband met vertrek van een der advocaten zoeken wij op korte termijn een

ADVOCAAT (M/V)

die op basis van kostendeling, de praktijk wil uitoefenen.
De voorkeur gaat uit naar sollicitanten met één of meer jaar ervaring, doch ook anderen worden uitgenodigd te reageren.

Ons kantoor is gespecialiseerd in het:

- strafrecht, jeugdrecht (straf- en civiel);
- personen & familierecht;
- huurrecht, arbeidsrecht en verbintenissenrecht;
- sociaal zekerheidsrecht.

Uw profiel:

- aantoonbare interesse voor en bij voorkeur ervaring op een aantal van de bovengenoemde rechtsgebieden;
- analytisch denkvermogen;
- zelfstandige werkwijze;
- goede communicatieve vaardigheden.

Wij bieden:

- jarenlange ervaring en expertise op bovengenoemde rechtsgebieden;
- goede begeleidings- en ontwikkelingsmogelijkheden;
- positieve en stimulerende werksfeer in een collegiaal team.

Reacties met c.v. graag binnen 2 weken richten aan mr. T. Scholtus,

Advocatenkantoor Bazarstraat
Bazarstraat 35, 2518 AH 's-Gravenhage.
info@advocatenbazarstraat.nl

telefonische inlichtingen bij mr. Scholtus of mr. S. de Kluiver
070-3457300

GEERDINK ADVOCATEN**Wij zoeken****EEN ERVAREN ADVOCAAT**

(minimaal met afgeronde beroepsopleiding)

Voor de algemene praktijk, strafrecht, familierecht, arbeidsrecht, huurrecht, sociaal zekerheidsrecht, etc.

Gezocht wordt naar een commerciële en ondernemende advocaat die er ook in geïnteresseerd is op termijn het kantoor over te nemen alleen dan wel samen met de advocaat die thans in loondienst is.

Reacties aan: mr. D.G. Geerdink

Tel. 0541-521515

E-mail: info@geerdinkadvocaten.nl

Stationsplein 12

7573 AV Oldenzaal

Postbus 141

7570 AC Oldenzaal

**ADVOCATENKANTOOR
BOVEN C.S.**

Voor de algemene praktijk van ons kantoor zoeken wij op korte termijn een

Advocaat-medewerker
(met voltooide basisopleiding)

Uw schriftelijke reactie, voorzien van CV, kunt u binnen 14 dagen, na het verschijnen van dit blad, richten aan:

Mr G.J. Boven
Postbus 175
3830 AD Leusden
Tel: (033) 494 55 55
Of per email: info@bovencs.nl

**Hier had uw
advertentie
kunnen staan**

Meer informatie over adverteren in dit blad?
Kijk op www.sduadverteren.nl of neem contact
op met de afdeling Advertentie Juridisch
(sdu.adverteren@sdu.nl of 070 - 37 805 62)

JAHAE
advocaten

Een strafrechtkantoor met de focus op het
financieel-economisch en Europees strafrecht

zoekt:

advocaat-medewerker

- met minimaal 5 jaar werkervaring als strafrechtadvocaat;
- met aantoonbare affiniteit met en ervaring in voornoemde bijzondere aandachtsgebieden;
- die op hoog niveau kan functioneren in een ongedwongen omgeving.

Een eigen professioneel netwerk en affiniteit met de strafrechtwetenschap strekt tot aanbeveling.

Sollicitaties bij voorkeur per email richten aan:
Jahae Advocaten, t.a.v. Thom Dieben,
Jollemanhof 26, 1019 GW Amsterdam;
E-mail: dieben@jahae.nl

Hoe zit het ook alweer met factureren en btw?

De recente tuchtuitspraak over advocaatkosten van een werknemer die zijn werkgever vergoedde, deed veel stof opwaaien. Wat zijn de fiscale regels waar advocaten op dienen te letten bij het opstellen van hun declaraties?

Martin Lambregts¹

Wie advocaatdiensten verricht, is verplicht daarover btw in rekening te brengen.¹ Daarmee zijn advocaten onderworpen aan de btw-regelgeving. Een advocaat zal zich daarom in enige – en sinds kort wellicht toenemende – mate moeten interesseren in de btw die hij op zijn facturen vermeldt.

Die btw dient in rekening te worden gebracht aan de, in btw-technische termen, ‘afnemer’ van de dienst. Of een afnemer de betaalde btw vervolgens in aftrek kan brengen, zal afhangen van diens hoedanigheid en de manier waarop de diensten zijn gebruikt: is een afnemer ondernemer en zijn de diensten gebruikt in het kader van zijn onderneming, dan is de btw in beginsel aftrekbaar. De vraag wie afnemer is van een dienst is zodoende van belang voor het ontstaan van een btw-aftrekrecht.

Waar twee partijen zakendoen, is duidelijk wie afnemer is. Een rechtzoekende die een advocaat om juridische bijstand vraagt en de overeengekomen prijs betaalt, is uiteraard afnemer. Indien sprake is van een derde kan een en ander echter uit elkaar gaan lopen. Zo kan het zijn dat degene die opdracht geeft tot het verrichten van de dienst (opdrachtgever) of degene die voor de dienst betaalt (geldschietter), niet degene is die van de dienst profiteert (genieter). Uitgangspunt voor de vraag aan wie in een dergelijk

geval dient te worden gefactureerd is de rechtsverhouding: degene die contractspartij is van de dienstverrichter, oftewel de opdrachtgever.² Een factuur dient derhalve uitgereikt te worden aan de opdrachtgever, in in btw-terminologie immers ‘afnemer’.

Zware bewijslast voor inspecteur

Bewijsrechtelijk geldt het uitgangspunt dat degene aan wie de factuur is uitgereikt, geacht wordt ‘afnemer’ (opdrachtgever dus) te zijn, behoudens tegenbewijs.³ Het tegenbewijs dat een belastinginspecteur zou kunnen leveren, is dat de factuur niet de werkelijk tussen betrokkenen gemaakte afspraken weergeeft. Oftewel: dat er feitelijk en daadwerkelijk iets anders heeft plaatsgevonden dan de factuur doet vermoeden, namelijk dat degene die op de factuur als afnemer staat vermeld niet de daadwerkelijke opdrachtgever is.

Weliswaar worden belastingplichtigen zodoende bewijstechnisch gezien een eind op weg geholpen en rust bij betwisting van het afnemerschap door de inspecteur op hem een zware bewijslast, de betamelijkheidsnorm waar advocaten zich aan moeten houden valt hier niet noodzakelijkerwijs mee samen. Toch is het, zeker na de recente tuchtuitspraak, zinvol voor advocaten om deze fiscale regels helder op het netvlies te hebben op het moment dat zij een factuur opstellen.

Van belang is immers dat die factuur ten naam wordt gesteld van de opdrachtgever. Geeft een werkgever opdracht aan een advocaat om in een arbeidsgeschil met een werknemer deze laatstgenoemde bij te staan, dan zal de factuur ten naam dienen te worden gesteld van de werkgever en komt de btw voor aftrek in aanmerking.⁴ Is het daarentegen de werknemer die een advocaat inschakelt maar wil (of moet) de werkgever de kosten daarvan dragen dan zal hij de factuur kunnen betalen, die in dat geval ten naam van de werknemer als opdrachtgever dient te worden gesteld, maar niet de btw kunnen aftrekken.⁵

Alertheid gevraagd

Het is zeker in de gevallen waarbij meerdere partijen zijn betrokken van belang om voor ogen te houden wie opdrachtgever is aangezien alleen aan hem een factuur met btw kan worden uitgereikt. De betamelijkheid vergt van advocaten dat zij betrokkenheid bij constructies voorkomen, in de zin dat zij door het opstellen van een factuur suggereren in opdracht van de op die factuur als afnemer vermelde (rechts)persoon een dienst te hebben verricht terwijl feitelijk in opdracht van iemand anders is gewerkt.

¹ Uitgezonderd advocaten die diensten verrichten voor buitenlandse ondernemers of particulieren buiten de EU.

² HR 8 oktober 2004, LJN: A03176.

³ HR 2 december 2011, LJN: BU6535.

⁴ Voor aftrek is dan wel vereist dat de werkgever de dienst in het kader van zijn onderneming heeft gebruikt, kortom dat hij een zakelijk belang had bij de dienst.

⁵ Degene die btw in aftrek wil brengen, heeft daarvoor een aan hem gerichte factuur nodig.

Juridische activisten

De zaak die Bureau Brandeis voert tegen de staat bracht de positie van minister Plasterk aan het wankelen. Een schoolvoorbeeld van hoe het recht kan dienen om het maatschappelijke debat aan te jagen, vinden de eisers.

Tatiana Scheltema

Stomverbaasd waren ze, de eisers in de zaak ‘Burgers tegen Plasterk’. Dit alleen al door de commotie die dankzij hun dagvaarding was ontstaan. In deze zaak roept een gezelschap van belangengroeperingen en burgers de staat ter verantwoording voor het ‘witwassen’ van informatie door Nederlandse geheime diensten. Het gaat om informatie die door buitenlandse diensten op in Nederland illegale wijze werd verzameld. De conclusie van antwoord in deze zaak stond op 5 februari gepland en dat noopte minister van Binnenlandse Zaken Ronald Plasterk (PvdA) en minister van Defensie Jeanine Hennis (VVD) om de Kamer op 4 februari te informeren over de wijze waarop de 1,8 miljoen records metadata waren verzameld die

in de dagvaarding werden genoemd als voorbeeld van het witwassen van informatie.

Ze bleken niet zoals de minister had beweerd door de Amerikaanse veiligheidsdienst NSA, maar door de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) en de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst zelf te zijn verzameld. De minister had gejoekt of niet geweten wat zijn eigen diensten uitvraatten en over beide opties was de Kamer slecht te spreken. Hij moest diep door het stof en overleefde een motie van wantrouwen ternauwernood.

Niemand in het gezelschap van ‘Burgers tegen Plasterk’ had verwacht dat de zaak zó snel een politieke wending zou krijgen. Blij waren ze wel, vertelt Daph-

ne van der Kroft van Bureau Brandeis, dat de zaak tegen de staat voert: ‘Eén van de redenen voor onze cliënten om deze zaak te voeren was dat er meer duidelijkheid moet komen over dit soort zaken, zodat we in het maatschappelijke debat beter geïnformeerd zijn en dus ook betere politieke keuzes kunnen maken. Het blijft natuurlijk vreemd dat die informatie zonder deze rechtszaak niet naar buiten was gekomen.’

Dat een dagvaarding alleen al leidde tot enorme politieke oproer betekende een kleine overwinning voor de eisers. Maar daarmee is de missie nog niet geslaagd. Het doel van de zaak, het agenderen van de omgang van de overheid met privégegevens, is nog niet bereikt. Daarom is het volgens Christi-

aan Alberdingk Thijm, medeoprichter van Bureau Brandeis jammer dat het Kamerdebat vooral ging over de positie van Plasterk en de 1,8 miljoen en veel minder over het onderliggende probleem: het uitwisselingsregime tussen geheime diensten waardoor nationale wetgeving rond datavergaring wordt omzeild.

Alberdingk Thijm: ‘We wisten natuurlijk niet dat Plasterk had gejokt over die 1,8 miljoen. Nu die gegevens niet door de NSA blijken te zijn verzameld, kunnen we dat voorbeeld dus niet meer gebruiken. Maar er blijft wel overeind staan dat de Britse geheime dienst het hele internet aftapt en dat die gegevens met bevriende mogendheden worden gedeeld. Dat er dus allerlei middelen worden gebruikt die volgens de Nederlandse wet niet zijn toegestaan. Wij vinden het raar dat je die gegevens ontvangt zonder je om de herkomst ervan te bekommeren.’

Juridische strijd

De eisers in de zaak Burgers tegen Plasterk willen dat Nederland stopt met het uitwisselen van gegevens die zijn verkregen op een manier die in Nederland ontoelaatbaar is en waarbij mogelijk ook de mensenrechten zijn geschonden. Het afluisteren van burgers is in Nederland en ook in andere landen aan regels gebonden en daar hebben geheime diensten zich aan te houden, stellen de eisers. Door het op deze wijze ‘witwassen’ van informatie die illegaal is verkregen, schendt de staat de persoonlijke levenssfeer en communicatievrijheid van zijn burgers, vinden ze.

Het verweer van de staat is dat op deze manier van een bevriende mogendheid verkregen gegevens wél gebruikt kunnen worden omdat de Nederlandse wet niet is overtreden en omdat de buitenlandse geheime diensten zich aan de voor hen geldende wetgeving hebben gehouden. Bovendien zijn die diensten niet verplicht hun bronnen en werk-

wijzen met de Nederlandse geheime diensten te delen. De samenwerking tussen de geheime diensten is gebaseerd op vertrouwen en de gegevensuitwisseling mag op grond van artikel 59 van de Wet op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (WIV), zegt de staat. In dat artikel staat dat de hoofden van de geheime diensten contacten onderhouden met andere inlichtingendiensten en dat in dit kader ook gegevens kunnen worden verstrekt.

De juridische strijd kan nog wel even duren en het is dus zaak om de discussie levendig te houden, zegt Alberdingk Thijm. Maar dat het recht een manier is om die discussie te voeren, dat staat wat hem betreft buiten kijf. ‘We zijn Brandeis begonnen omdat we het belangrijk vinden om niet alleen voor onze eigen portemonnee te werken, maar ook iets te doen voor de maatschappij. We hebben een fondsje en willen vijftien procent van onze tijd aan maatschappelijk relevante zaken besteden.’

Geschikte zaken gaan bij voorkeur over een actueel juridisch thema, zegt hij, zoals privacyschendingen door de staat. ‘Het strekt tot aanbeveling als er feitelijk sprake is van actualiteit op het moment dat je publieke aandacht wil voor de zaak. Dat is in dit geval wel gelukt. Het moet ook een zaak zijn die je makkelijk in twee zinnen kunt uitlegen. Lukt dat niet, dan is de aandacht zo weg. Je moet ook geen onzin-zaak voeren die je niet kunt winnen. We hadden ook een zaak tegen de NSA kunnen beginnen, maar dat heeft weinig kans van slagen. Dan zegt iemand: “Wow! Hij voert een zaak tegen de NSA.” En daarna slaat het alsnog dood.’

Sociale advocatuur

Op zich is het niets nieuws dat advocaten het recht gebruiken om maatschappelijke veranderingen of debat aan te jagen, zegt Eric Daalder van landsadvocaat Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn advocaten en notarissen, en in deze zaak

Brandeis

Het kantoor Brandeis is vernoemd naar de Amerikaanse advocaat en later Supreme Court Judge (opperrechter) Louis Brandeis (1856–1941), die in 1890 een veel geciteerd artikel schreef in het *Harvard Law Review*, getiteld ‘The Right To Privacy,’ waarnaar vaak wordt verwezen als de eerste aanzet tot het vastleggen van het recht op privacy in de wet. Brandeis was daarnaast juridisch actief op allerlei rechtsgebieden; zo maakte hij zich sterk voor fatsoenlijke arbeidsvoorwaarden en verzette hij zich tegen de groeiende macht van grote bedrijven.

de tegenstander van Alberdingk Thijm. ‘Denk aan de opkomst van de sociale advocatuur in de jaren zeventig. Of dat goed is of niet, moet iedere advocaat voor zichzelf uitmaken.’ Zelf hoedt hij zich voor uitspraken over zaken die onder de rechter liggen: ‘Het is goed gebruik dat advocaten tijdens procedures zich onthouden van commentaar. Alleen al om de discussie bij de rechter over wat er al in het publieke debat gezegd zou zijn te vermijden.’

Buiten de rechtszaal zal Daalder zich dan ook niet zo snel uitspreken over zijn persoonlijke opvattingen over het recht. ‘Of andere advocaten dat wel doen moeten zij zelf weten, daarover meet ik mij geen oordeel aan. Onze taak is om cliënten binnen de grenzen van het recht bij te staan. Daartoe leggen we de eed of de belofte af.’

Alberdingk Thijm vindt het juist wel belangrijk dat advocaten een opvatting over het recht hebben, en die ook uitspreken. ‘Een advocaat is bij uitstek geschikt om een mening te hebben over of iets goed of slecht is, en juist nu is er veel behoefte aan duiding van dingen die gebeuren. Wij advocaten dienen ook de rechtsstaat, ontlenen onze privileges eraan. Dan moet je ook iets voor die rechtsstaat doen, behalve alleen je klassieke rol als partijverdediger behartigen.’

Rechter van de toekomst

Juristen met minimaal twee jaar werkervaring worden tijdens een nieuwe opleiding opgeleid tot rechter. Wat voor rechters komen er straks uit deze vernieuwde opleiding?

Peter Louwerse

Foto: Ronald Brokke

Peter Burgers (46) heeft juist een intensieve trainingssessie achter de rug in het gebouw van de Utrechtse hoofdlocatie van SSR, het opleidingsinstituut van de Rechtspraak en het Openbaar Ministerie. 'Een snelkookpan,' noemt hij de nieuwe opleiding Rechter in Opleiding (Rio). 'Je leert in korte tijd veel over jezelf: hoe je overkomt, hoe je communiceert.'

Die 'zachte' kanten van het rechtersvak blijken een cruciaal onderdeel van de opleiding. Competenties als samenwerken, communicatie, intervisie, magistratelijkheid en professionalisering worden uitgebreid ontwikkeld bij de rechters in spe. Ze vormen de basis van wat een rechter in essentie moet kunnen: zittingen voorbereiden, zittingen leiden en vonnissen schrijven.

Burgers is op 1 januari 2014 benoemd tot rechter-plaatsvervanger

in de Rechtbank Den Haag. Daarvoor was hij vijftien jaar advocaat, met als specialisme octrooirecht. 'Ik heb vaak gepleit bij de octrooikamer van de Rechtbank Den Haag,' zegt hij. Wanneer hij de rechters bezig zag, dacht hij soms: 'Dat wil ik ook.' Met meer ervaring op zak veranderde die gedachte in: 'Dat kan ik ook. Ik weet inmiddels zoveel van het vakgebied.'

Toen de octrooikamer vorig jaar een rechter zocht, was de keuze snel gemaakt. Burgers meldde zich aan als rechter in opleiding en kwam door de selectieprocedure. 'Ik hoop dat ik mijn specialisme binnen de rechtbank verder kan ontwikkelen,' motiveert hij zijn overstap. 'Ik heb altijd in een commerciële praktijk gewerkt, en ik wilde iets in het algemeen belang doen. Dit was een mooie kans.'

Over het octrooirecht hoeft Burgers niet veel meer te leren, over de rechterlijke vaardigheden des te meer. 'Natuurlijk heeft het vak van rechter

veel overeenkomsten met dat van advocaat,' stelt hij. 'Je stelt op basis van feiten en argumenten een tekst op.' Maar de verschillen tussen de twee functies binnen het rechtssysteem zijn enorm, meent hij. 'Als advocaat kom je voor de belangen van één partij op. Je wilt gelijk zien te krijgen. Als rechter moet je de stroom van argumenten van beide partijen wegen en bespreken. Je moet evenwicht vinden. En je hebt de regie over de zitting.'

Uiteraard wil Burgers een goede rechter zijn: integer, onafhankelijk en onpartijdig. Waar blijkt dat uit? 'Een goede rechter hoort beide partijen en behandelt ze met respect. Hij legt zijn beslissing duidelijk uit, zodat ook de verliezer vrede kan hebben met het vonnis.'

Eerste lichting

Peter Burgers is één van elf rechters in opleiding van de eerste lichting, die verder bestaat uit mensen uit de advo-

< Aanstaaende rechters in de klas waar de 'zachte' kant van het rechtersvak veel aandacht krijgt.

catuur (twee), de rechterlijke organisatie (vijf) de universiteit (één), de fiscale adviespraktijk (één) en het ministerie van Financiën (één). De Rio-opleiding nieuwe stijl komt in de plaats van de zesjarige RAIO-opleiding en de (minder bekende) oude Rio-opleiding die was bestemd voor 'zij-instromers' in de rechterlijke macht. De nieuwe opleiding moet maatwerk leveren. Afhankelijk van hun ervaring en vaardigheden volgen de rio's een opleiding van minimaal een jaar en drie maanden en maximaal vier jaar. De rechter in opleiding zit net als vroeger in een leerwerk omgeving.

Opleidingsinstituut SSR is ook betrokken bij de nieuwe opleiding voor officieren van justitie in opleiding oio's (officieren van justitie in opleiding). Het Openbaar Ministerie en de SSR starten ermee op 1 april.

Naar wat voor soort mensen is de rechterlijke macht op zoek? 'Mensen met een universitaire juridische opleiding die breder in de samenleving gekeken hebben,' zegt Rosa Jansen, voorzitter van het college van bestuur van SSR. 'Mensen dus die maatschappelijk betrokken en geïnteresseerd zijn.' Dat kan blijken uit vrijwilligerswerk, sportbeoefening of bestuursfuncties: 'Sommigen zeggen: "Ik lees de krant." Hartstikke gefeliciteerd, maar wat doe je ermee? Laat zien dat je met je poten in de klei hebt gestaan.' Diversiteit is daarbij van groot belang, meent Jansen. 'Mensen hoeven niet honderd procent de kleur van de organisatie aan te nemen, en mogen best eigenheid bewaren.'

Een rechter is volgens Rosa Jansen een sterke persoonlijkheid die weet wat er speelt in de samenleving. 'Een goede rechter is een vakman die in individuele gevallen goede beslissingen neemt die juridisch zuiver zijn

getoetst. Maar hij gebruikt ook gezond verstand en professionele intuïtie. De rechter moet binding houden met de samenleving. Dat is juist voor rechters belangrijk, omdat ze altijd het laatste woord hebben. Je loopt het risico eigenwijs te worden.'

Ruggengraat

Een goede rechter is dus een onafhankelijke geest die ruggengraat toont als hij onder druk komt te staan. Maar hij moet ook openstaan voor kritiek en met goede motiveringen draagvlak creëren voor zijn beslissingen. 'Tijdens de trainingen hier houden we de mensen een spiegel voor,' zegt Jansen. 'Hoe stevig sta je als persoon in je schoenen? Hoe organiseer je je eigen kritiek? Reflecteren op het eigen werk is heel belangrijk in dit vak.'

Er is ook veel aandacht voor de magistratelijkheid. Een rechter heeft een fundamenteel andere positie dan een advocaat of bedrijfsjurist. 'Tijdens rollenspellen gaan we diep in op de vier lagen van magistratelijkheid,' licht Jansen toe. 'Ten eerste op het niveau van de individuele rechter: wat kan wel, wat kan niet? Als de hele straat een schilder zwart laat werken, doe jij dan mee? Daarboven zit het niveau van de collegialiteit: wat houdt het besluitvormingsproces in de meervoudige kamer in? Verder is de rechter onderdeel van een organisatie. Wat betekent dat? Ten slotte is er de rechtspraak als instituut binnen de rechtsstaat en als onderdeel van de trias politica.'

De trainingen in de 'zachte' competenties hebben plaats in het gebouw van de SSR in Utrecht. De trainers zijn rechters, maar ook psychologen, neurowetenschappers, accountants en andere deskundigen. SSR ondersteunt bij het bijbrengen van de meer vaktechnische vaardigheden, zoals uit-

Stage bij advocatuur

Voor de advocatuur heeft de nieuwe opleiding voor rechters een aantal consequenties. Voorheen konden rechters in opleiding (raio's) maximaal twee jaar stage lopen bij een advocatenkantoor. De advocatenfirma betaalde daarvoor. Binnen de Rio-opleiding loopt de rechter in opleiding maximaal een halfjaar stage als advocaat. De Raad voor de rechtspraak en de Nederlandse Orde van Advocaten overleggen nog over de vraag of er een stagevergoeding wordt gevraagd. Een stage in de advocatuur is van belang voor cursisten die zelf geen ervaring hebben in de balie. 'Het is goed om te ervaren hoe het is aan de andere kant van de tafel en hoe het is om met cliënten te maken te hebben,' zegt opleider Marcel Sniijders van de SSR. 'Dat voegt iets toe aan hun ontwikkeling tot rechter. Andersom kan het voor advocatenkantoren interessant zijn om een ervaren jurist met kennis van de rechtspraak binnen het kantoor te hebben werken.' Hiermee investeren zij tevens in een goede rechtspleging, meent Sniijders.

De Rio is zelf verantwoordelijk voor het vinden van een stage. HRM-afdelingen van advocatenfirma's moeten dus niet gek opkijken als ze een telefoontje krijgen van een Rio die stage wil lopen.

spraken schrijven. Binnen het gerecht brengen de rio's het geleerde in de praktijk.

Inmiddels heeft Peter Burgers zijn eerste zitting voorgezeten: een com-paritie over een energierekening. 'Als rechter heb je de touwtjes in handen. Je bepaalt de volgorde, en waarover wordt gesproken. Je moet dus overwicht hebben, maar ook duidelijk communiceren en zorgen dat alle partijen aan bod komen.' Beviel het? 'Prima. Het verliep soepel, de bejegening was goed. Ik ben erin geslaagd een aantal zaken te verhelderen. Helaas lukte het niet om partijen in gesprek te krijgen over een schikking, wat ik wel had verwacht.'

Door het lint

Hoe gaan advocaten om met agressie? 'Iedereen schrikt als je met een bebloed overhemd door kantoor loopt, maar ik heb er zelf niet slecht van geslapen.'

Peter Steeman

Boosheid, irritatie, beledigingen. Hoeveel advocaten te maken krijgen met agressie is onduidelijk. Het laatste onderzoek naar bedreigingen van advocaten dateert van tien jaar geleden. Toen werd vastgesteld dat 35 procent weleens bedreigd werd. Eén procent van de advocaten bleek in een jaar tijd fysiek te zijn aangevallen. En nu? 'Het wordt steeds erger', is de inschatting van Freek van Amstel, advocaat bij Van Ewijk advocaten. 'Toen ik begon als advocaat dertig jaar geleden speelde dit helemaal niet. Meestal blijft het bij een bedreiging, maar een collega heeft ook al eens politiebescherming nodig gehad.' Hij is wel wat gewend. Van Amstel doet ook BOPZ-zaken. 'Dan worden mensen gedwongen opgenomen met een inbewaringstelling. Als er sprake is van een psychose hebben ze meestal een kort lontje.'

Valt een uitbarsting van een psychotische patiënt nog te zien als een heftige, maar te verwachten ervaring, agressieve reacties komen ook voor in keurige directiekamers. Van Amstel: 'Pas geleden had ik een bijeenkomst met een cliënt die uit een bv wilde stappen. Bij

de bespreking trad de tegenpartij heel beledigend op; luidkeels gapen als ik iets zei. Ze wilden mij uit het pand zetten. Op zo'n moment moet je rustig blijven, aangeven dat het gedrag niet acceptabel is. Tegelijkertijd moet je op de inhoud blijven richten. Ontvankelijk zijn voor de waarheid. Dat betekent ook erkennen als je cliënt bepaalde zaken niet handig heeft gedaan. Als je die rol als advocaat op je neemt, de-escaleert de situatie.'

Opsluiten

Heeft Van Amstel meer tips? Een advocaat die zich minder juridisch opstelt, stuit op veel minder kwaadheid, stelt hij. 'In tachtig procent van de gevallen willen de klant en de tegenpartij gewoon een oplossing voor een conflict. Ik heb tien jaar geleden een mediation-opleiding gevolgd. Daar heb ik zoveel van geleerd. Bij zaken waar bestuurders in een bv met elkaar overhoop liggen, kies ik er meestal niet eens meer voor om een brief te schrijven, maar pak ik de telefoon. Zo'n formele brief werkt zo averechts. Je lokt alleen maar agressie uit.'

Jan Maarten Pol van Actio Advocaten en Juristen houdt in zijn praktijk rekening met uitbarstingen. In zijn geval vooral bij faillissementen. 'Zo'n dga staat onder druk. Als curator ben je de gebeten hond. Jij bent degene die alles van waarde verkoopt en hem berooid achterlaat. Vaak weet je van tevoren niet wat je aantreft. Het kan een keurige zaak zijn, maar ook een gestresste onderneming. Ik neem daarom altijd een aantal voorzorgsmaatregelen. Zo gaan we met twee man naar een bedrijf. Bij een bespreking wil ik altijd dicht bij de deur zitten zodat ze je niet kunnen opsluiten. Ook parkeer ik mijn auto op zo'n manier dat ik makkelijk weg kan rijden.'

Met de juiste houding kun je volgens Pol veel voorkomen. 'Je zit als curator in een machtspositie, maar ik probeer dat zo min mogelijk uit te stralen. Als iemand geïrriteerd is, zie je dat aan zijn houding of mimiek. Op zo'n moment hou ik op met informeren naar de activa, maar vraag ik naar zijn producten. Dan begint iemand gepassioneerd te vertellen. Daarmee verandert de kleur van het gesprek.'

Vier jaar geleden liep een ondernemer het kantoor van Pol binnen om de administratie op te halen van zijn failliete bedrijf. Het faillissement was een halfjaar daarvoor afgewikkeld. 'Je hebt mij kapotgemaakt,' riep hij. Daarna sloeg hij Pol hard in het gezicht. Die kijkt er vrij laconiek op terug. 'Gelukkig was hij niet groot en konden we hem snel overmeesteren. Iedereen schrikt als je daarna met een bebloed overhemd door het kantoor loopt, maar ik heb er zelf niet slecht van geslapen. Met bedreigingen via internet heb ik meer moeite. Dan ga je nadenken of je nu wel of niet je kamer aan de achterkant van het gebouw moet hebben. Je moet er niet voor buigen, vind ik. Ik ga niet de ontvangstbalie dichttimmeren. Ook een training heb ik niet overwogen. Je moet kunnen omgaan met boze mensen, maar die geweldsuitbarstingen horen niet bij je vak.'

Pas op met Roodkapje

Annette van Riemsdijk, advocaat, mediator en plaatsvervangend rechter, geeft cursussen conflictantering aan advocaten. Haar advies: maak duidelijke afspraken. 'Voordat iemand boos wordt op de advocaat is er meestal een fase waarin deze als redder wordt gezien. In de mediation spreken we van een redders- of dramadriehoek. De cliënt ziet zichzelf als Roodkapje, de tegenpartij is de wolf en de advocaat is de jager. In die rol moet je je niet laten schuiven. Wanneer de zaak niet wordt gewonnen, is de advocaat ineens de slechterik. Dat kun je voorkomen door goed te luisteren. Je hebt een bovenstroom, dat is de hulpvraag van de cliënt. Daarnaast heb je een onderstroom, de gevoelens en motieven. Dat is de vraag achter de vraag. Iemand wil scheiden. Waarom wil je dat? Wat gebeurt er als dat is opgelost? Zonder dat inzicht kun je de grenzen niet bewaken.'

COLUMN

Dolph Stuyling de Lange

Hoeksteen van kwaliteit

Beoordelingen zijn voor professionele groei onmisbaar. Natuurlijk: de beroepsopleiding wordt steeds beter, en een goede professional is in staat om zelf te leren van zijn/haar ervaringen. Maar het oog van een 'derde' is zeer belangrijk. Topsporters in Sochi onderkenden dat, zelfs Sven Kramer kreeg feedback. Ook de absolute vorsten uit de middeleeuwen wisten dat al en stelden een nar aan om zich van kritische geluiden te verzekeren. En sommige bedrijven nemen bewust tegendraadse medewerkers aan als luis in de pels, om 'wakker' te blijven.

Je zou denken dat juist in de advocatuur geen gebrek is aan opbouwende, kritische feedback. Maar niets is minder waar. Vaak overheerst een cultuur van 'als jij mij met rust laat, bemoei ik me niet met jou'. Wat dan soms wordt gepresenteerd als een vorm van professionele autonomie.

Als er al een systeem van beoordelingen is, dan laat de uitwerking daarvan regelmatig te wensen over. Om eens een paar veelvoorkomende missers te noemen: 1) de beoordeling wordt ergens in de marge georganiseerd – vlak voordat iedereen weg wil, 2) de beoordeling wordt enkele keren verplaatst omdat er andere, dringender zaken zijn, 3) de beoordeling is niet goed voorbereid (er is geen adequaat evenwicht tussen positieve en kritische elementen, er zijn geen goede voor-

beelden, er wordt alleen geput uit de meest recente periode), 4) de financiële elementen nemen een buitenproportioneel deel van de beoordeling in, 5) diegene die beoordeeld wordt, krijgt zelf te weinig gelegenheid voor input, 6) de beoordelaar is niet of slecht getraind.

Hoe moet het dan wel? 1) Zorg dat beoordelingen minstens één keer per jaar worden gehouden. Plan ze ruim van tevoren en zorg dat iedereen zich eraan houdt. Neem er de tijd voor. 2) Zorg voor goede informatie over uren, gedeclareerde uren, omzet, afgeboekte uren en verwerf kennis over niet-declarabele activiteiten (marketing, begeleiding jongeren, knowhow, kantooractiviteiten). Hoe? Laat iemand een paar dossiers doorkijken. Vraag aan de te beoordelen advocaat zelf een evaluatie te schrijven. De zogeheten '360-graden feedback' (van leidinggevenden, collega's en jongeren/ ondergeschikten – eventueel ook van cliënten) is ideaal. Nog meer: 3) train de advocaten die het gesprek gaan voeren, 4) zorg voor een vervolgesprek: niet pas een jaar later vaststellen dat de afgesproken acties er niet van zijn gekomen, maar na twee maanden even de voortgang bespreken. En tot slot 5) vergeet partners niet te beoordelen. Ook die kunnen verder groeien en hebben daarvoor behoefte aan feedback.

Wie kwaliteit serieus neemt, zorgt voor adequate beoordelingen.

ORDEBERICHTEN

Thom de Graaf is voorzitter

THOM DE GRAAF (1957) is benoemd tot voorzitter van de Raad van Advies van de Nederlandse Orde van Advocaten. De Graaf, op dit moment onder andere Eerste Kamerlid voor D66 en voorzitter van de Vereniging Hogescholen, volgt hiermee Alexander Rinnooy Kan op. De Raad van Advies is in het leven geroepen om 'van buiten naar binnen te kijken' en voorziet de Algemene Raad 'met een open en kritische blik van onafhankelijke raadgevingen'. De overige leden zijn Mireille Hildebrandt, onder meer hoogleraar ICT en rechtsstaat aan de Radboud Universiteit Nijmegen, Peter Mensing, directielid Booz & Company, Saskia Stuiveling, president van de Algemene Rekenkamer, Els Swaab, onder meer adviseur bij ReulingSchutte, Margo Trap-

Foto: Evert Jan Daniels / HH

penburg, onder andere bijzonder hoogleraar verzorgingsstaat aan de UvA en Anton Westerkamp, lid van de Raad van Bestuur van het Erasmus MC in Rotterdam.

De Graaf was sinds 1994 Tweede Kamerlid voor D66 en in die hoedanigheid onder meer lid van de enquêtecommissie IRT; in 1997 werd hij fractievoorzitter van D66 en tijdens het kabinet-Balkenende II was hij tot zijn aftreden in 2005 vicepremier en minister voor bestuurlijke vernieuwing.

Rekening-courant

PER 1 MAART van dit jaar treedt de Regeling rekening-courant griffierechten 2014 in werking. Dit is een tijdelijke regeling waardoor het mogelijk wordt om één rekening-courant voor meerdere gerechten (arrondissementen) overeen te komen. Als gevolg daarvan

vervallen de huidige lokale rekening-courantovereenkomsten automatisch. Deze gaan over in één nieuwe rekening-courant voor de betrokken gerechten. Deze regeling wordt ingevoerd in afwachting van de Landelijke regeling rekening-courant griffierechten. Naar verwachting zal deze in het najaar van 2014 in werking treden.

COLOFON

NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

Nederlandse Orde van Advocaten

Het *Advocatenblad* is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten. De Orde verzorgt de rubrieken Van de Orde, Geschillencommissie, Tuchtrecht, Transfers en de column Het laatste woord van de landelijk deken.

Samenstelling Algemene Raad Nederlandse Orde van Advocaten

- Walter Hendriksen (algemeen deken)
- Bart van Tongeren (plaatsvervangend deken)
- Hans Vogels
- Marjan van der List
- Wanda van Kerckvoorden
- Bert Fibbe
- Bernard de Leest

Bureau van de Orde

Raffi van den Berg
(algemeen secretaris)

Bezoekadres

Neuhuyskade 94
2596 XM Den Haag
Tel. 070 – 335 35 35
Fax 070 – 335 35 31
E-mail info@advocatenorde.nl
KvK-nummer: 27339260
BTW-nummer: NL002872833B01

Postadres

Postbus 30851
2500 GW Den Haag

Helpdesk

helpdesk@advocatenorde.nl
Tel. 070-335 35 54

Twitter

@Advocatenorde

LinkedIn

Nederlandse Orde van Advocaten

Facebook

Nederlandse Orde van Advocaten

@ADVOCATENORDE

Meest gelezen Twitterberichten van de Orde

CORSTENS (HOGE RAAD) 'De drempel tot de rechtspraak is te hoog. Teruglopen aantal rechtszaken is alarmerend.' **#rechtsstaat'** (bron: twitterverslag van expertmeeting 'Staat van de rechtsstaat' in Eerste Kamer) <https://twitter.com/Advocatenorde/status/430619126143660032>

ORDE verhoging griffierechten en bezuiniging **#rechtsbijstand** gevaarlijke mix, uitholling preventieve werking recht: <http://rechtsbijstandjuistnu.nl/brief-betreffende-aot-toegang-tot-het-recht-20-februari-2014/> ... (bron: inbreng Orde bij Algemeen Overleg rechtsbijstand in Tweede Kamer) <https://twitter.com/Advocatenorde/status/432856259411189760>

BRIEF TEEVEN met nieuw voorstel bezuiniging **#rechtsbijstand** zojuist verzonden aan Kamer: <http://goo.gl/R7ibj0> (bron: bekendmaking alternatieve voorstellen rechtsbijstand door V&I) <https://twitter.com/Advocatenorde/status/435811289806303233>

TJEENK WILLINK 'Denken over het recht is door de politiek gemarginaliseerd, de waan van de dag heeft te veel invloed.' **#rechtsstaat** (bron: twitterverslag van expertmeeting 'Staat van de rechtsstaat' in Eerste Kamer) <https://twitter.com/Advocatenorde/status/430620549627146240>

WETSVORSTEL Recht op bijstand van raadsman tijdens politieverhoor: <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/venj/nieuws/2014/02/13/recht-op-bijstand-van-raadsman-tijdens-politieverhoor.html> ... (bron: bekendmaking nieuw wetsvoorstel door V&I) <https://twitter.com/Advocatenorde/status/434015111393853441>

Maart
2014

TRANSFERS

Wie, wat, waar?

Wie vertrok, wie stopte en wie begon voor zichzelf? Bent u zelf onlangs van kantoor gewisseld of eigen baas geworden? Mail uw verhaal of meld u aan via redactie@advocatenorde.nl.

KLEIN, MAAR FIJN

De overgang van een middelgroot kantoor naar het kleinschalige Eindhovense Portier Advocaten bevalt **Catya Skanderova** (31) goed. 'Op een groot kantoor zie je sommige collega's veel en andere maar zelden; hier heb ik intensief contact met de twee advocaten met wie ik de kostenmaatschap deel. Ons kantoor bedient op verschillende rechtsgebieden en ik houd me hoofdzakelijk bezig met strafzaken en met vluchtelingen- en vreemdelingenrecht. Tijdens mijn master strafrecht heb ik veel geleerd over uitlevering en overlevering; een dergelijke zaak hoop ik nog in de praktijk uit te voeren.'

SAMEN STERK

Onlangs begonnen vijf ervaren advocaten een niche-kantoor op het gebied van het verzekerings- en aansprakelijkheidsrecht: V&A Advocaten in Rotterdam. 'De verzekeringsmarkt is in beweging en toe aan een kantoor met jonge, enthousiaste advocaten met een frisse blik', aldus partner **Lisette de Haan** (36). 'We kennen elkaar onder meer van de specialisatieopleiding Onderneming & Aansprakelijkheid. Iedere advocaat behandelt zijn eigen zaken, maar waar nodig sparren en overleggen wij, om het beste resultaat voor onze cliënten te bereiken. Ons centraal gelegen en toegankelijke pand nodigt daartoe ook uit. Ik hoop mijn vaste cliëntenkring hier nog meer uit te bouwen.'

NAAR ANDER KANTOOR

Ait Youss, mw. mr. L.: Boekel De Nerée N.V. te Londen

Andel, mw. mr. H.G. van: Bergh Stoop & Sanders te Amsterdam

Apeldoorn Jr, mr. L.J. van: De CLERCQ Advocaten Notarissen te Haarlem

Batur-Kibaroglu, mw. mr. O.: West5 Advocaatuur te Amsterdam

Beckers, mr. R.L.: Dudink & Starink Advocaten te Enkhuizen

Berk, mr. J.W.C.: Loyens & Loeff N.V. te Amsterdam

Bie, mw. mr. E.M. de: Scheersanders Advocaten te Den Haag

Biezenaar, mw. mr. M.E.: SWDV Advocaten te Haarlem

Bijl de Vroe, mw. mr. S.W.:

NautaDutilh N.V. te Amsterdam

Bijnen, mr. R.H.J. van: Van Giffen Advocaten te Amsterdam

Bikkers, mw. mr. C.A.H.: De Bont Advocaten te Amsterdam

Bosch, mw. mr. E.: Arslan & Ter Wee Advocaten te Zwolle

Bosman, mr. M.A.: Langelaar Klinkhamer Advocaten B.V. te Rotterdam

Brunschot-van der Sanden, mw. mr. M.A.A.M.: Turnaround Advocaten te Best

Burg, mw. mr. J. van den: Van Benthem & Keulen N.V. te Utrecht

Daurer, mw. mr. M.S.: Siemens Nederland N.V. te Den Haag

Derks-Halman, mw. mr. M.T.: Arslan & Ter Wee Advocaten te Zwolle

Dijk, mr. D.M.H.M. van: Vangoud Advocaten te Arnhem

Dijk, mr. H.H.M. van: Raad van Toezicht orde van advocaten 's-Hertogenbosch

Dijkman, mr. J.J.: SWDV Advocaten te Hoofddorp

Eersel, mr. M. van: Holland Van Gijzen Advocaten te Amsterdam

Egberink, mw. mr. J.A.M.: KienhuisHoving advocaten en notarissen te Enschede

Enklaar-Volk, mw. mr. S.: Enklaar Advocaatuur te Enschede

Enthoven, mw. mr. L.L.: Stibbe N.V. te Amsterdam

Eschweiler, mr. B.O.: Van der Steenhoven advocaten N.V. te Amsterdam

Ettema, mr. A.A.: SNS REAAL N.V. te Utrecht

Feld, mr. L.S.F. ten: MulderVanGeel advocaten & bedrijfsadviseurs

Figel, mw. mr. K.J.: Conway & Partners te Rotterdam

GorsseLink, mr. E.: Advocatenkantoor Oudijk te Venlo

Graaff, mw. mr. S.M.Y. van de: Jones Day te Amsterdam

Groot, mr. H.J. de: Dommerholt Advocaten te Groningen

Hegge, mr. W. Th.G.: Kijken Letselschade & Advocaatuur te Eindhoven

Henneman, mr. R.F.N.: Stibbe te London

Heur, mr. G.G.J.G.: Aben & Slag Advocaten te Weert

Hijnen, mr. J.W.J.: Dudink & Starink Advocaten te Enkhuizen

Hoek, mr. K.T. op de: EBH Elshof Advocaten te Naaldwijk

Horsthuis, mr. D.C.: Houthoff Buruma te Amsterdam

Hulsbergen Henning – Awater, mw. mr. P.S.T.: Stibbe N.V. te Amsterdam

Ipenburg, mr. J.: CNV Vakmensen Advocaten te Utrecht

Ip Vai Ching, mw. mr. C.C.J.L.: De Brouwer Advocaten te Rotterdam

Janssens, mr. G.B.J.M.: Geeraedts Van den Dungen Advocaten te Den Bosch

Jelsma, mw. mr. K.A.: Hogan Lovells International LLP te Amsterdam

Joosten, mw. mr. D.P.: Wieringa Advocaten te Amsterdam

Kamphuis, mr. R.P.F.: Raad van Toezicht Amsterdam te Amsterdam

Kampijon, mw. mr. S.A.: Norton Rose Fulbright LLP te Amsterdam

Kanning, mw. mr. M.A.: Wolf Advocaten te Haarlem

Keilholtz, mw. mr. C.: Rijssenbeek Advocaten te Arnhem

Kempen, mr. B. van: NautaDutilh te New York

Kendall, mr. Q.F.B.W.: VANDIJK Advocaten te Rotterdam

Kouwenberg, mw. mr.: Griph law & tax te Amsterdam

Kwaak, mw. mr. C.M.A. van der: SWDV Advocaten te Haarlem

Langereis, mr. Ch.J.: Wintertaling Advocaten & Notarissen te Amsterdam

Lier, mr. H.: SWDV Advocaten te Haarlem

Linde, mr. M.C. van: Eckert Van Linde Van der Zee Advocaten te Groningen

Linsen, mw. mr.: Van Benthem & Keulen N.V. te Utrecht

Loo, mw. mr. D.J.B.: Triples Advocaten te Maastricht

Lucassen, mw. mr. C.G.J.M.: Oorsprong Advocaten te Utrecht

Maessen, mr. D.J.J.: De Brauw Blackstone Westbroek N.V. te Amsterdam

Meulemans, mw. mr. Y.J.K.: Reinartz Advocaten te Eindhoven

Mosele, mr. A.A.S.: EBH Elshof Advocaten te Delft

Moszkowicz, mr. C.: Moszkowicz Advocaten te Maastricht

Mourik, mw. mr. S. van: Clifford Chance te Amsterdam

Mulder, mr. F.A.: Van Benthem & Keulen N.V. te Utrecht

Munk, mr. P.J.: West Advocaten te Bussum

Munsters, mw. S.A.R.C.W.: HabetsKremers Advocaten B.V. te Breda

Nieuwenhuizen-Spijk, mw. mr. L. van: Struycken Advocaten te Amsterdam

Nijkamp, mw. mr. D.D.: Stibbe te London

Nijnens, mr. P.J.A.M.: De Brauw Blackstone Westbroek N.V. te New York

Oijen, mw. mr. M.A.C.: Holland Van Gijzen Advocaten en Notarissen LLP te Eindhoven

Oostenrijk-van Baal, mw. mr. M.P.: Houthoff Buruma te Amsterdam

Önder, mw. mr. S.: ADL Advocaten te Arnhem

Peski, mw. mr. F.M.: FIZ advocaten B.V. te Rotterdam

Raijmakers, mr. T.G.G.: Keizers Advocaten te Eindhoven
Ramboer, mw. mr. E.M.P.: Hampe Meyjes Advocaten te Amsterdam
Rek, mr. H.L.M.: BarentsKrans N.V. te Den Haag
Rompaey, mr. R.M. van: Van Benthem & Keulen N.V. te Utrecht
Roodenburg, mw. mr. A.A.: Bots van Ravenhorst advocaten te Utrecht
Schijff, mr. A.C.M.: Kennedy Van der Laan te Amsterdam
Schmeetz, mw. mr. S.: Clifford Chance LLP te Amsterdam
Sgroot, mw. mr. J.L.W.M.: VMBS Advocaten te Eindhoven
Skanderova, mw. mr. C.Z.A.M.: Portier Advocaten te Eindhoven
Smeets, mw. mr. L.L.M.M.: Jonkers & Smeets Advocaten te Amsterdam
Sneper, mw. mr. C.C.: Advocatenkantoor Scheele te Capelle aan den IJssel
Sneathlaga, mr. R.A.I.: De CLERCQ Advocaten Notarissen te Leiden
Spijker, mr. M.G.: GH Advocaten te Gennep
Spoor, mw. mr. A.P.H.: Spoor & Hoekman c.s. Advocaten te Almelo
Steenhouwer-Mollema, mw. mr. L.H.: Jongeneel c.s. te Sliedrecht
Stoffer, mr. drs. A.C.E.: AES Netherlands Holding B.V. te Amsterdam
Stolk, mw. mr. N.: Rietbergen & Partners te Rotterdam
Straten, mw. mr. D.P. van: Ploum Lodder Princen te Rotterdam
't Sas, mr. M.: Knoops Advocaten te Amsterdam
Ummels, mw. mr. M.: GH Advocaten te Boxmeer
Velthuis-Muller, mw. mr. A.: 't Hooft Advocaten te Groningen
Verschuier, mr. M.C. van: Baker & McKenzie te Amsterdam N.V.
Vledder, mw. mr. I.: Neijenhof Luyt Advocaten te Amsterdam
Vlierhuis, mw. mr. G.H.A.: Huisvestingsadvocaten B.V. te Rotterdam
Vloten, mw. mr. S.A.C.A. van: Nexus Advocaten te Amsterdam
Volgenant, mr. O.M.B.J.: Boekx Advocaten te Amsterdam
Vos, mr. R.: Hertoghs advocaten-belastingkundigen B.V. te Rotterdam
Vranken, mw. mr. R.W.C.: Van Ek Advocaten te Heerlen
Weerd, mw. mr. R.A.: Scherp Advocaten te Alkmaar
Wemmers, mr. P.G.: Rensen advocaten te Alkmaar

Werf, mw. mr. B.: Van den Born advocaten te Capelle aan den IJssel
Wijk, mr. M.G. van: Kuijpers & Nillesen Advocaten te Amsterdam
Wilt, mr. H. van der: Van Gastel en Bal Advocaten te Hellevoetsluis
Willemsen, mr. C.H.J.: Advocatenkantoor Bosman te Arnhem
Wols, mr. J.: Steinz & Dijkstra Advocaten te Den Haag
Wulp, mr. D.M.S. van der: Janssens den Boef Advocaten te Houten
Yspeert, mr. P.H.F.: Yspeert VWL Advocaten te Drachten
Yip, mw. mr. C.L.: Heussen te Amsterdam

NAAR NIEUW(E) KANTOOR OF AS- SOCIATIE

Advocoeur Morsink (mr. A.J. Morsink te Enschede)
Advocatenkantoor Bissumbar (mw. mr. R.M. Bissumbar te Barneveld)
Advocatenkantoor Broerse (mw. mr. E. Broerse te Hoofddorp)
Advocatenpraktijk Dazfouli (mr. M.M. Dazfouli te Den Haag)
Advocatenkantoor Mariska Harbers (mw. mr. M.T. Harbers te Emmen)
Advocatenkantoor Peeters B.V. (mr. W.P.R. Peeters te Rijnsbergen)
Advocatenkantoor Sarrari (mr. F. Sarrari te Bergen Op Zoom)
Advocatenpraktijk SOS (mw. mr. S.M. Andriess te Huizen)
Advocatenkantoor de Varne (mw. mr. A. Spel, mw. mr. L.J.P. Mentink, Mr. M.J.A. Leijen, mw. R.S. Nandoe te Alkmaar)
All Capital N.V. (mw. mr. Mr. W.E. Killestijn te Amsterdam)
AV & I Advocatuur en Mediation (mw. mr. M.C.J. Peters te Arnhem)
Baerle Advocaten (mw. mr. P.M. de Vries te Amsterdam)
BAEN Advocatuur (mw. mr. M.G.F. de Graaff-Bosch te Utrecht)
Berghout & N. Nandoe Advocaten (mr. J.M. Eerkes, mw. C.J. Berghout, mw. mr. A. Neermawatie Nandoe te Den Haag)
Biesheuvel Jansen Advocaten (mr. J.J. Kuster te Amsterdam)
Buro 7 Advocatuur (mr. J.J. Zijlmans te Breda)
Cinar Advocaten (mr. A. Cinar te Maastricht)

Cook Legal (mw. mr. C.M.W. de Waele te Amsterdam)
De Bont Advocaten (mr. S.F. van Immerseel te Eindhoven)
De heer mr. M.F. Riepma (mr. M.F. Riepma te Deventer)
Farber Zwaanswijk Advocaten BV (mr. T. Farber te Hoofddorp)
Fenwick & West LLP (mr. A. Keizer te San Francisco)
Gemeente Spijkenisse (mw. mr. R.A.M. Galligan te Spijkenisse)
Halsten Law Firm (mw. mr. I.I.J. Slangen te Hilversum)
Hemrica Legal | advocatuur en mediation (mw. mr. Mr. T.L. Hemrica te Wijchen)
IBM United Kingdom Ltd (mw. mr. A.S. Dogan te Londen)
InhouseLegal Advocatuur (mw. mr. R. Patandin te Rotterdam)
Israels Van Kessel Advocaten & Mediators (mr. A.G.W. van Kessel te Woudrichem)
Jonkers & Smeets Advocaten (mr. P.S. Jonkers te Amsterdam)
Justum Advocaten & Mediators (mr. J.B. Peters te Zoetermeer)
Kalkman Advocatuur (mw. mr. J. Kalkman te Den Haag)
Knopper an Van Stiphout Advocaten (mr. J.J.T. van Stiphout, mr. R.A. Knopper te Helmond)
Koot advocatuur & mediation (mw. mr. G.M.S. Koot te Den Haag)
Kressin Advocaten (mr. T. Kressin, mw. mr. R. Leuyerink te Arnhem)
Mevrouw mr. M.J. Sjoerts (mw. mr. M.J. Sjoerts te Coevorden)
Mevrouw mr. T.G. Brown-Peter (mw. mr. T.G. Brown-Knip te Zoetermeer)
Morrema Mediation en Advocatuur (mw. mr. I. Morrema te Naarden)
Mungroop Advocatuur (mr. M.E. Mungroop te Amsterdam)
Ocak Advocatuur (mw. mr. G. Ocak te Utrecht)
Omega advocaten & mediators (mw. mr. Bonsen-Lemmers te Nieuw Vennep)
Op 't Ende Van Luyn Broekhoven (mr. L.B. van Luijn, mr. M.J. op 't Ende, mr. A.N. Broekhoven te Rotterdam)
Puts Fiscale Advocatuur (mr. J.P.P.M. Puts te Eindhoven)
Quantum Law B.V. (mr. A. Ramanna te Amsterdam)
Reggefiber tth B.V. (mw. mr. M. van Herwaarden te Rijssen)
Rogius Advocatuur (mr. R.M.H.G. Ritzen te Antwerpen)

BOUWEN OP ERVARING

Met zo'n twintig jaar ervaring in de advocatuur, waarvan de laatste vijf jaar als partner bij VDB Advocaten Notarissen, begon **Eric Matser** (50) onlangs zijn eigen onderneming: EMLaw in Oosterbeek. Hij adviseert en vertegenwoordigt ondernemingen op het gebied van innovatie, distributie en concurrentie. 'Ik bedien cliënten op basis van kennis, kwaliteit en zelfstandigheid, en waar nodig huur ik expertise op andere rechtsgebieden in. Doordat ik jarenlang rondom Arnhem heb gewerkt, heb ik een waardevol netwerk in de omgeving. Zo werk ik bovendien niet zonder andere specialismen.'

ARBEIDSRECHTKANTOOR

Na haar advocaatstage bij Simmons & Simmons begon **Nynke Schipper** (28) per 1 januari als arbeidsrechtadvocaat bij L&A Advocaten in Lijnden. 'Een bredere werkgeverspraktijk, waar ik me zowel op inhoudelijk als commercieel vlak kan ontwikkelen – zo ga ik dit jaar een Grotiusopleiding volgen – en veel kan procederen. We zitten in Lijnden, tussen Schiphol en Amsterdam, in een oude pastorie en werken met zes advocaten. Een heel andere setting dan de Zuidas: tijdens de gezamenlijke lunch in de keuken praten we elkaar bij over onze zaken, zodat iedereen weet wat er speelt.'

Maart
2014

RVDV Advocaten & Mediators (mr. M.M. Mok te Assen)
Sagire Legal (mw. mr. M.A. Molster, mw. mr. R. el Johari te Amsterdam)
Schenkeveld Advocaten N.V. (mr. B.J.H. Kesnich te Amsterdam)
SCHMIDT (mr. J.M. Schmidt te Leiden)
Schonenburg Advocatuur (mw. mr. T. Schonenburg te Eindhoven)
Smit & Smit Advocaten (mr. C.M. Smit en mr. J.J.M. Smit te Volendam)
Starbucks Coffee EMEA B.V. (mr. C.W. Doorten te Amsterdam)
Steinz & Dijkstra Advocaten (mr. S.J. Dijkstra te Den Haag)
Strong De Boer Advocaten B.V. (mr. H.J.D. de Boer te Breda)
Stolting Advocatuur (mr. I. Stolting te Hoogerheide)
Taminiau Advocatuur & Mediation (mr. H.W.P.B. Taminiau te Breda)
Tjong-A-Hung Advocaat (mr. P.A.H. Tjong-A-Hung te Amsterdam)
Van Bekkum Advocatuur (mr. K.J.C. van Bekkum te Heerlen)
Van Leur | Weermeijer Advocaten Mediators (mw.

mr. B.C.V.J. van Leur, mr. J.H. Weermeijer te Delft)
V&A Advocaten (mr. A. van Hoey Smith, mr. O.B. Zwijnenberg, mr. M.B. Esseling, mw. mr. L.K. de Haan, mr. C.Banis te Rotterdam)
Winkel Advocatuur (mr. R.P. Winkel te Zwolle)
Woestenenk Legal (mw. mr. M. Woestenenk te Nieuwerkerk a/d IJssel)

UIT DE PRAKTIJK

Adonai-Ohachu, mr. B. Den Haag 01-08-2013
Backx, mw. mr. L.M.J. Amsterdam 28-01-2014
Bernard, mw. mr. J.J. Rotterdam 24-01-2014
Berg, mw. mr. N. van de Breda 01-02-2014
Berg-van Well, mw. mr. C. van den Buren 30-01-2014
Boer, mr. A.J. de Sneek 31-12-2013
Bottema-Sanders, mw. mr. P.H. Amsterdam 01-02-2014
Bree, mw. mr. E.M. de Amsterdam 01-02-2014
Breda, mw. mr. M. van Den Helder 07-01-2014
Bruinsma, mw. mr. E.S.M. Amsterdam 01-02-2014
Bruis, mw. mr. M.J. Den Haag 01-10-2013
Buijs-Bergmeijer, mw. mr. M. Den Bosch 31-01-2014
Castelein, mr. J.A. Den Haag 03-02-2014
Coch, mr. mr. C.J.M. Maastricht 03-02-2014
Dijkman-Thoen, mr. G.J.J.M.A. Enschede 31-12-2013
Ecevit, mw. mr. T. Rotterdam 01-02-2014
Essakkati, mr. E.M. Amsterdam 18-12-2013
Everts, mr. R.G.B. 's-Gravenzande 03-02-2014
Feijter, mr. A. de Arnhem 31-12-2013
Felix, mw. mr. I.M.L. Amsterdam 23-01-2014
Gielisse, mr. R.M.A. Amsterdam 31-12-2013
Giesen, mw. mr. C.L.P. Heerlen 01-02-2014
Gutter, mr. D.J. Utrecht 31-12-2013
Hammer, mw. mr. B. Alphen aan den Rijn 07-02-2014
Hart, mw. mr. K. ter Rotterdam 10-01-2014
Hertogs, mw. mr. A. Leeuwarden 29-01-2014
Jansen, mw. mr. J. Oss 14-01-2014
Joeloemsingh, mr. D. Groningen 31-12-2013
Koelwijn, mr. W.I. Den Haag 06-02-2014
Koops, mr. drs. A.R. Rotterdam 31-12-2013
Kraak, mw. mr. D.S. Amsterdam 23-01-2014
Kuijten, mw. mr. T.W.L. Amsterdam 01-02-2014
Kuppeveld, mw. mr. S.J.M. van Den Bosch 27-01-2014
Lenaerts, mw. mr. A.R.A. Bladel 01-02-2014
Lokven, mw. mr. A.G.J. Den Bosch 29-01-2014
Nat, mr. P. van der Nat Amsterdam 31-12-2013
Ngo, mw. mr. T.M.P. Den Bosch 01-02-2014
Peters, mr. P.P.W.B. Amsterdam 01-02-2014
Petersen, mr. L.M. Amsterdam 01-02-2014
Raaij, mw. mr. C.C.M. de Amsterdam 01-02-2014
Raven, mw. mr. J.J.G. Maastricht 23-01-2014
Reijrink, mw. mr. L.M.W. Best 29-01-2014
Sasse van Ysselt, Ch. R.E.M. van Brussel 31-12-2013
Schweers, mr. H.E. Rotterdam 04-02-2014
Slot, mw. mr. F.L.C. Amsterdam 08-01-2014
Steinz, mr. A. Laren 31-12-2013
Timmermans, mw. mr. I. Haarlem 03-02-2014
Tuinman, mr. P. Leeuwarden 17-01-2014
Vermeulen, mr. T.C.F.M. Waalwijk 31-01-2014
Vilé, mr. E.J.A. Utrecht 01-02-2014
Vlaminckx, mr. J.A.C.M. Venlo 01-02-2014
Vries, mr. P. de Rotterdam 08-01-2014
Wegerif, mr. M. Apeldoorn 04-02-2014
Weggeman, mw. mr. N. Eindhoven 31-12-2013
Wisch, mr. J. A. ten Amsterdam 21-01-2014
Zanders, mr. J.P. Venlo 31-12-2013
Zwart, mr. J.L. Amsterdam 01-02-2014

UITSPRAKEN

Van de geschillencommissie

Onderstaande uitspraken van de Geschillencommissie Advocatuur zijn bewerkt door Luuk Hamer, advocaat en lid van de raad van discipline in Amsterdam.

ORIËNTEREND GESPREK; HONORARIUM VERSCHULDIGD?

- Bindend advies d.d. 7 juni 2012/64801 (Mrs. Koster-Vaags, Nauta-Sluys en Jonker).
- Advocaat moet duidelijkheid verschaffen.

De cliënt wendde zich tot de advocaat in verband met een arbeidsgeschil, omdat hij niet tevreden was met dienstverlening door DAS Rechtsbijstand. De volgende dag werd hij ontvangen door een kantoorgenote. Daarbij kwam onder meer ter sprake het uurtarief van € 300. Vervolgens ontving de cliënt per e-mail een schatting van de benodigde tijd en kosten. De cliënt liet daarop weten geen gebruik te zullen maken van de diensten van de advocaat. Een maand later ontving de cliënt onverwacht een factuur van € 1.909,95.

De advocaat voert aan dat de cliënt per e-mail een zeer omvangrijk dossier had toegezonden. De kantoorgenote heeft zich aan de hand daarvan voorbereid op het eerste gesprek, om tijdverlies te voorkomen. Daarmee was circa drie uur gemoeid, en met de bespreking eveneens circa drie uur.

De commissie oordeelt dat de bespreking ging over de mogelijkheid om een advocaat naar vrije keuze in te schakelen, de positie van de DAS in dezen en de merites van de zaak. Tevens is gesproken over de eventuele mogelijkheden om de

advocaatkosten vergoed te krijgen, met een schatting van de kosten en een algemene aanduiding van het uurtarief.

Niet is gebleken dat is gesproken over verschuldigd honorarium. Het had op de weg van de advocaat gelegen om daarover duidelijkheid te verschaffen, toen het gesprek langer ging duren dan voorzien. Ook in de e-mail is niet gewezen op kosten die op dat moment reeds zouden zijn verschuldigd. De cliënt heeft het tarief voor één uur betaald. De commissie is niet gebleken dat tussen partijen een overeenkomst tot

OVERLEDEN

Leijden, mr. W.A. Schalkhaar 14-01-2014

dienstverlening tot stand is gekomen; er is daarom geen grondslag voor toewijzing van het meer gevorderde bedrag van de declaratie. Met betaling van € 318,32 heeft de cliënt voldaan aan zijn betalingsverplichting.

KUNSTFOUT

- Bindend advies d.d. 25 juli 2012/66421 (Mrs. Van der Groen, Hoogeveen-de Klerk en Jonker).
- Verkeerde partij gedagvaard.

De cliënt had de advocaat ingeschakeld in een geschil met zijn voormalige advocaat. De advocaat heeft echter niet de voormalige advocaat gedagvaard, maar diens maatschap. De cliënt verzoekt een vergoeding ter hoogte van de proceskosten waarin hij is veroordeeld (€ 3.532) en een schadevergoeding van € 2.500, voor gemaakte kosten, eigen bijdrage, griffierecht en kosten voor een nieuwe procedure. De advocaat stelt dat het vonnis van de rechtbank voor de cliënt geen

financiële gevolgen heeft, omdat het niet geëxecuteerd kan worden nu de partij die de vordering toegewezen heeft gekregen niet bestaat en derhalve niet zelf in rechte kan worden betrokken, maar ook geen rechthoudende op een vordering kan zijn. De commissie oordeelt dat in de opdrachtbevestiging staat vermeld: *'dat u mij heeft verzocht u bij te staan in opgemelde zaak, waarin u middels een civiele procedure uw voormalig advocaat mr. K in rechte gaat betrekken'*.

De rechtbank heeft geoordeeld dat de verkeerde partij is gedagvaard nu de contractuele wederpartij mr. K was en niet advocatenkantoor B. De commissie verwerpt het verweer van de advocaat, gelet op dit vonnis, en oordeelt dat de cliënt schade lijdt. De commissie veroordeelt de advocaat tot betaling van de proceskosten ad € 3.532 en enkele onderdelen van de gestelde schade. Het overige wordt afgewezen, als zijnde niet onderbouwd.

UITSPRAKEN

Van de tuchtrechter

Deze uitspraken zijn geselecteerd en bewerkt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit Hester Uhlenbroek, Ed van Liere, Peter Drion, Harro Knijff, Carel Gaaf, Robert Sanders. De uitspraken met LJN-nummer zijn integraal te raadplegen op www.tuchtrecht.nl.

FOUTEN MELDEN

- Raad van discipline Den Haag, 17 juni 2013, zaak nr. R.4108/13.15, ECLI:NL:TADRSGR:2013:76.
- Zorg voor de cliënt.
- Gedragsregel 1.
- Een advocaat moet zijn cliënt tijdig informeren over een door hem gemaakte fout.

Mr. X verzuimt de beschikking waarbij de echtscheiding tussen haar cliënt en diens echtgenote wordt uitgesproken, in te schrijven in de registers van de burgerlijke stand. Hoewel die inschrijving op dat moment nog wel mogelijk is, dient mr. X een tweede echtscheidingsverzoek in. Dat wordt niet-ontvankelijk verklaard, omdat mr. X nalaat tijdig een betekeningsexploot over te leggen.

Uit niets blijkt dat mr. X haar cliënt over deze ontwikkelingen heeft geïnformeerd. Integendeel, op herhaalde verzoeken van de cliënt om geïnformeerd te worden over de stand van zaken, wordt door haar niet gereageerd. Omdat mr. X bovendien in strijd met haar belofte aan de deken

de kwestie niet bij haar beroepsaansprakelijkheidsverzekeraar heeft gemeld en haar kantoororganisatie niet de overtuiging biedt dat herhaling wordt voorkomen, legt de raad haar een voorwaardelijke schorsing van één maand op.

HANDELEN NA BEROEPSFOUT

- Raad van discipline Arnhem-Leeuwarden, 10 juni 2013, zaak nr. 12/253/
- Kwaliteit van de dienstverlening
- Artikel 46 Advocatenwet/
- Een advocaat moet zijn cliënt na een beroepsfout schriftelijk wijzen op de mogelijkheid om een onafhankelijk advocaat in te schakelen om de aansprakelijkheidskwestie te behandelen.

De klacht houdt in dat mr. X tuchtrechtelijk verwijtbaar heeft gehandeld doordat hij a) verzuimd heeft om op tijd een vordering tegen de tegenpartij in te trekken, terwijl dit uitvoerig was besproken met klager en b), na het ontstaan van de

schade geen verantwoordelijkheid heeft genomen en niet naar behoren heeft gehandeld jegens klager bij de afwikkeling daarvan.

De raad van discipline overweegt dat een advocaat een grote mate van zorgvuldigheid moet betrachten bij de behandeling van de zaak van zijn cliënt. Het bewaken van termijnen is daar een onderdeel van. Het is echter onvermijdelijk dat fouten worden gemaakt. Volgens vaste jurisprudentie van het Hof van Discipline is niet elke fout tuchtrechtelijk verwijtbaar. De beoordeling van de verwijtbaarheid wordt onder andere beïnvloed door de wijze waarop de advocaat in kwestie met de fout is omgegaan. Het ligt op de weg van de advocaat die een fout maakt om de cliënt schriftelijk te adviseren over de mogelijkheid de schade bij de beroepsaansprakelijkheidsverzekeraar te melden. Daarnaast moet de advocaat zijn cliënt na een beroepsfout schriftelijk wijzen op de mogelijkheid om een onafhankelijk advocaat in te schakelen om de aansprakelijkheidskwestie te behandelen. Mr. X is met dit laatste in gebreke gebleven. De raad legt hem daarvoor een waarschuwing op.

MANAGING PARTNER

- Hof van Discipline, 5 april 2013, zaak nr. 6473, ECLI:NL:TAHVD:2013:55.
- Grenzen van het tuchtrecht; wat een behoorlijk advocaat betaamt ten aanzien van de cliënt.
- Een managing partner heeft een eigen zorgplicht tegenover de cliënt van een kantoorgenoot.

Mr. X laat na tijdig een zaak aan te brengen. Als de cliënten vervolgens op advies van mr. X een procedure voeren, blijkt dat zij geen mogelijkheid meer hebben om schadevergoeding van de wederpartij te vorderen. Klagers nemen hierover contact op met het kantoor van mr. X. De managing partner van het kantoor, mr. Y, staat hen te woord. Vanaf dat moment hebben klagers geen contact meer met mr. X. Zij sturen de managing partner de relevante stukken en een aansprakelijkstelling. Mr. Y bericht klagers onder meer dat zijn kantoor een cassatieadvocaat zal benaderen en dat hij de aansprake-

Maart
2014

lijkstelling zal doorgeleiden naar de beroepsaansprakelijkheidsverzekeraar van het kantoor.

Het vervolgens ingestelde cassatieberoep wordt verworpen. Mr. Y schrijft klagers het aan hen over te laten of zij in het arrest van de Hoge Raad aanleiding zien onafhankelijk advies aan een derde te vragen. De beroepsaansprakelijkheidsverzekeraar van het kantoor erkent dat de schade die is ontstaan moet worden vergoed. Klagers dienen een klacht in tegen mrs. X en Y.

Mr. Y voert aan dat hij niet als advocaat maar in zijn hoedanigheid van managing partner heeft gehandeld. Dit brengt volgens hem mee dat alleen sprake kan zijn van gegronddverklaring van de klacht als hij zich zodanig heeft gedragen dat het vertrouwen in de advocatuur is geschaad.

Het Hof van Discipline verwerpt dat verweer. Vanaf het moment waarop klagers zich tot mr. Y hadden gewend, hadden zij geen contact meer met mr. Y. Daardoor ontstond een zelfstandige zorgplicht van mr. Y met betrekking tot de adviezen aan klagers over hun positie. Die zorgplicht rust op mr. Y in diens hoedanigheid van advocaat. Mr. Y had klagers eerder en met meer nadruk moeten voorhouden dat zij er verstandig aan deden advies in te winnen over hun positie ten opzichte van zijn kantoor. In die informatieplicht jegens klagers is mr. Y tekortgeschoten. Het hof bekrachtigt de beslissing van de raad waarbij de klacht tegen mr. Y gegrond werd bevonden, zonder oplegging van een maatregel.

Noot

De managing partner van een kantoor die een dossier van een kantoorgenoot overneemt waarin een fout is gemaakt, is met deze uitspraak gewaarschuwd. Hij krijgt daarmee – voor het vervolg – een

zelfstandige zorgplicht jegens de cliënt en is daarop – als advocaat – tuchtrechtelijk aan te spreken.

OPTREDEN TEGEN CLIËNT

- Hof van Discipline, 21 januari 2013, zaak nr. 6383, ECLI:NL:TAHVD:2013:88.
- Wat een behoorlijk advocaat betaamt.
- Gedragsregel 7.
- Optreden tegen voormalig kantoortcliënte in dit geval toegestaan.

Kantoorgenoten van mr. X hebben een onderneming onder meer geadviseerd over de relatie met contractspartijen. Naderhand treedt mr. X op in een procedure voor een (andere) contractspartij van die onderneming. De voormalige cliënte van het kantoor van mr. X beklagt zich erover dat hij thans tegen haar optreedt.

Het Hof van Discipline oordeelt dat aan de voorwaarden van Gedragsregel 7 lid 5 is voldaan en dat het mr. X dus is toegestaan tegen klaagster op te treden. De eerder aan klaagster verstrekte adviezen hadden betrekking op mogelijke problemen met een bij name genoemde leverancier en behelsden geen feiten of omstandigheden van vertrouwelijke aard betreffende de onderneming van klaagster. Weliswaar gingen de adviezen ook over de wijze waarop klaagster zich kon opstellen jegens een aantal met name genoemde derden, maar ook die adviezen waren niet terug te voeren op informatie van vertrouwelijke aard.

Het bewijsrisico dat voldaan is aan de tweede voorwaarde van Gedragsregel 7 lid 5 ligt bij mr. X, maar het is aan

klaagster concreet te stellen en te beargmenteren welk handelen zij voor onbetamelijk houdt. Dat heeft zij in in dit geval onvoldoende gedaan. Dat klaagster het vervelend vindt om het kantoor dat zij beschouwde als haar 'huisadvocaat' tegenover zich te vinden, is daartoe niet toereikend. Voorwaarde twee van Gedragsregel 7 lid 5 vereist concrete vertrouwelijke informatie die bovendien van belang moet zijn voor de zaak tegen de (voormalige) cliënt. Dat geldt ook voor de derde voorwaarde van Gedragsregel 7 lid 5. Het (algemene) emotionele bezwaar dat de cliënt zijn (vroegere) advocaat tegenover zich vindt, is geen redelijke bezwaar tegen het optreden van die advocaat in een zaak tegen de (voormalige) cliënt.

Noot

Deze uitspraak verdient lezing voor eenieder die overweegt om tegen een (voormalige) cliënt op te treden of tegen zodanig optreden bezwaar te maken. Anders dan de raad van discipline, kwam het hof tot het oordeel dat de advocaat geen tuchtrechtelijk verwijt te maken viel voor de door hem gemaakte keuze. De uitspraak maakt inzichtelijk wie wat moet stellen en onderbouwen en dat het daarbij om concrete feiten en omstandigheden moet gaan.

HERZIENING

- Hof van Discipline, 18 januari 2013, zaak nr. 6483, ECLI:NL:TAHVD:2013:54.
- Tuchtprocesrecht.
- Revisie van tuchtrechtelijk oordeel alleen mogelijk bij strijd met EVRM.

Mr. X verzoekt herziening van de beslissing van het Hof van Discipline waarbij hem wegens excessief declareren een berisping werd opgelegd. Die beslissing was

gebaseerd op een advies van de deken. Deze had geconcludeerd dat door mr. X 'volstrekt ondoelmatig, omslachtig en onprofessioneel' was gewerkt en 'daardoor veel te hoge declaraties' waren verzonden. De deken verweet mr. X dat hij geen afspraken met zijn cliënte had gemaakt om te komen tot een doelmatiger aanpak. Dat verwijt was niet opgenomen in het conceptadvies dat ter becommentariëring aan mr. X was gezonden. Het advies was op dit punt dus met schending van het beginsel van hoor en wederhoor tot stand gekomen. Anderhalf jaar na de behandeling van de zaak bij het hof raakte mr. X ervan op de hoogte dat de deken, toen hij in zijn advies schreef, zelf al overtuigd was geraakt van de onmogelijkheid om met de bewuste cliënte dergelijke afspraken te maken.

Het hof oordeelt dat mr. X niet in zijn verzoek tot herziening kan worden ontvangen. In de kern berust het verzoek op het standpunt dat nieuwe feiten en omstandigheden aan het licht zijn gekomen die, als het hof daarmee bekend was geweest, tot een andere beslissing zouden hebben geleid. Een zodanig rechtsmiddel van revisie kent de Advocatenwet niet en het gaat de rechtsvormende bevoegdheid van de tuchtrechter te buiten een dergelijk rechtsmiddel open te stellen. Een uitzondering daarop is alleen dan geoorloofd als blijkt dat de uitspraak waarvan herziening wordt gevraagd in strijd is met het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Van strijd met artikel 6 EVRM is evenwel geen sprake als een onherroepelijke beslissing in stand blijft, ook al zouden later bekend geworden feiten en omstandigheden tot een andere beslissing hebben geleid of hebben kunnen leiden indien deze bekend zouden zijn geweest ten tijde van de behandeling van de desbetreffende zaak.

HET LAATSTE WOORD

Algemeen deken
Walter Hendriksen

Uit met die oordoppen

Zo krijg je de top van juridisch Nederland dus boven op de kast,' schreef Folkert Jensma in *NRC Handelsblad* van 8 februari. Hij verwees naar een hoorzitting in de Eerste Kamer over de crisis in de rechtsstaat. Achter de microfoon in de Eerste Kamer zaten de voormalig vicepresident van de Raad van State, de president van de Hoge Raad en de voormalig Nationaal ombudsman. Zelden zal zo eendrachtig zijn gewaarschuwd tegen de afbraak van de rechtsstaat. Ik kan iedereen aanraden het nog eens terug te kijken via YouTube. Binnen de muren van de Eerste Kamer viel deze verontrustende boodschap in vruchtbare aarde, zo mocht ik als mede-inspreker ervaren, maar of de klankkast van de Eerste Kamer ook voldoende volume had om door te vibreren tot die andere top van juridisch Nederland, het ministerie van Veiligheid en Justitie, is de vraag.

Vooralsnog lijkt het kabinet zich met oordoppen in door de rechtsstaat te begeven. Toegegeven, de staatssecretaris heeft een van zijn doppen uitgedaan en notie genomen van alternatieven zoals die door de advocatuur zijn voorgesteld. Niettemin blijft het een doffe dreun: een verdere verhoging van de griffierechten, stijgende eigen bijdragen voor rechtzoekenden in de gefinancierde rechtsbijstand, geschillen in het huurrecht en verbintenissenrecht die worden uitgesloten van rechtsbijstand en dusdanig verlaagde vergoedingen voor advocaten dat zij hun dienstverlening aan cliënten noodgedwongen moeten stoppen. Het aantal civiele procedures is al met twintig procent teruggelopen. In onder meer de asiel- en vreemdelingenpraktijk en in het strafrecht zijn kantoren omgevallen. Voor het stelsel van gefinancierde rechtsbijstand als geheel geldt dat met

de nu definitief geworden bezuiniging van 85 miljoen euro de pijngrens wordt overschreden.

Waarom vermindert de aandacht voor rechtsstatelijkheid? Omdat kennelijk in de politieke afweging die rechtsstatelijkheid minder telt. Het besef dat democratie en rechtsstaat niet los van elkaar verkrijgbaar zijn (Hirsch Ballin) is vervaagd. In de woorden van Tjeenk Willink (*NJB* 10 januari): 'Rechtspraak wordt beschouwd als kostenpost en één van de diensten die door de overheid wordt aangeboden. Wanneer de vraag het aanbod dreigt te overtreffen, worden de drempels verhoogd.' Die rechtspraak en de toegang daartoe zijn juist in de periode van toenemende schaarste (inkomen, uitkeringen, overheidssubsidies) broodnodig; meer nog dan in economische hoogtijdagen.

Het is mede aan de advocatuur om te blijven waarschuwen tegen de gevolgen van de beperking van de toegang tot de rechter. Een rechtsstaat die decennialang opgebouwd en gekoesterd is, maar nu betrekkelijk snel afgebroken wordt.

Professor Barkhuysen en het College voor de Rechten van de Mens gaven de afgelopen week op zeer gefundeerde wijze verder invulling aan de boodschap zoals die is gedeeld in de Eerste Kamer. Het college zegt het zo: 'Ook alle andere voorgestelde maatregelen geven aanleiding, zeker in combinatie met elkaar en gezien eerder genomen bezuinigingsmaatregelen, om aan te nemen dat (...) het recht op toegang tot de rechter zodanig onder druk komt te staan dat schendingen van dit recht niet zijn uit te sluiten of zelfs waarschijnlijk worden.'

Met andere/mijn woorden: doe die oordoppen uit en trek als overheid een grens voor het stelsel in elkaar dondert!

ARBEIDSRECHT

Flexibele arbeidskrachten**

22 april | NOvA 4 PO

Procederen in de arbeidsrechtpraktijk**/***

20 en 27 mei | NOvA 10 **VSO/PO**

Actualiteiten arbeidsrecht**

22 mei | NOvA 4 PO

Actualiteiten arbeidsrecht in het onderwijs**

10 juni | NOvA 4 PO, NMI 4

De zieke werknemer** **NIEUW**

12 juni | NOvA 4 PO

Ontwikkelingen in het ontslagrecht**

24 juni | NOvA 6 PO, NMI 6

BESTUURS(PROCES)RECHT

Actualiteiten bestuursrecht**

17 juni | NOvA 4 PO

Actualiteiten Wet gemeenschappelijke regelingen**

26 juni | NOvA 4 PO

BURGERLIJK(PROCES)RECHT

NIEUW

Studiemiddagen aanbestedingsrecht

De meervoudig onderhandse procedure gereguleerd: wat nu?*

13 maart 2014 | NOvA 2 PO

Wezenlijk wijzigen: alle standaardcontracten van de overheid op de schop?*

19 juni 2014 | NOvA 2 PO

Herstellen en aanpassen van inschrijvingen: (wanneer) kan (en moet!) dat?*

25 september 2014 | NOvA 2 PO

De klachtplicht van inschrijvers: weg met het 'Grossmann'-verweer!*

4 december 2014 | NOvA 2 PO

1 jaar nieuwe aanbestedingswet: stand van zaken** **NIEUW**

3 april | NOvA 4 PO

Actualiteiten burgerlijk procesrecht en rechtspleging**

13 mei | NOvA 4 PO KBvG 4

Actualiteiten aansprakelijkheidsrecht***

28 mei | NOvA 4 PO, KNB 4, NMI 4

Beslag en executierecht**

12 juni | NOvA 4 PO

KORTING 10% korting op alle PO en VSO/PO cursussen

- bij inschrijving van 2 personen of meer van hetzelfde bedrijf
- bij inschrijving van 2 of meer cursussen in 1 keer

INTELLECTUELE EIGENDOM

Inleiding intellectuele eigendom**/***

17 en 24 juni | NOvA 10 **VSO/PO**

MIGRATIERECHT

Detentie en terugkeer**/*** **NIEUW**

3 juni | NOvA 4 PO

ONDERNEMINGSRECHT

Bestuurdersaansprakelijkheid in het nieuwe ondernemingsrecht**/***

20 mei | NOvA 4 PO, KNB 4

Financiering en herstructurering van ondernemingen**/***

3 en 10 juni | NOvA 10 **VSO/PO**

Actualiteiten ondernemingsrecht**

5 juni | NOvA 4 PO, KNB 4

Grondslagen en praktijk van het nieuwe ondernemingsrecht**/***

18 en 25 juni | NOvA 10 **VSO/PO**

PENSIOENRECHT

Lezingen actualiteiten pensioenrecht**

19 maart: Financieel-economische invloed op het pensioenrecht

25 juni: Doorsneepremie. Collectieve of individuele pensioenregeling

8 oktober: Het Pensioencontract 2015

26 november: Waardeoverdracht

NOvA 2 PO per lezing

LEERGANGEN

Leergang Aanbestedingsrecht voor inkopers 19 maart

Leergang Aanbestedingsrecht voor juristen 10 maart

Leergang Samenwerkingsverbanden tussen decentrale overheden 12 mei

Leergang Strafrechtelijk bewijsrecht vanuit verdedigingsperspectief 4 maart

Collegecyclus Pensioenrecht start 3 april

PERSONEN- EN FAMILIERECHT

Erfrecht voor de advocatuur**

24 april en 8 mei | NOvA 10 **VSO/PO**

Vermogensrechtelijke gevolgen van echtscheiding**

11 en 18 juni | NOvA 10 **VSO/PO**, KNB 10, NMI 10

Erkend door de Raad voor Rechtsbijstand

PROFESSIONELE VAARDIGHEDEN

Persoonlijke effectiviteit voor juristen: deel 1**/***

17 april | NOvA 6 PO, KNB 6

Strategisch schrijven in een juridisch context*

15 en 22 mei | NOvA 10 **VSO/PO**

English and Law*

16 en 23 mei, 6, 13, 20 en 27 juni

NOvA 30 **VSO/PO**

Overtuigend pleiten*

27 mei en 3 juni | NOvA 10 **VSO/PO**

Nonverbale communicatie voor juristen*

11 juni | NOvA 4 PO, KBvG 2, KNB 4, NMI 4

Succesvol coachen en aansturen in de juridische praktijk* **PATROONCORSUS**

19 juni | NOvA 6 PO

Framing en storytelling voor ervaren pleiters**/***

24 juni | NOvA 6 PO

STRAF(PROCES)RECHT

Actuele ontwikkelingen straf(proces) recht**

24 april | NOvA 4 PO

Actualiteiten jeugd(straf)recht, gesloten jeugdzorg en jeugd ggz**

22 mei | NOvA 4 PO

De praktijk georiënteerde basiscursus penitentiairrecht*

28 mei | NOvA 3 PO

Financieel-economisch strafrecht**/***

5, 12 en 19 juni | NOvA 10 of 15 **VSO/PO**

Hoger beroep in strafzaken**/***

26 juni | NOvA 4 PO

U mag een wens doen

Software zoals u het zelf zou bedenken

Trivium Software werkt al zo'n 20 jaar samen met advocaten aan ontwikkeling van software voor de praktijk. Écht op maat, want de gebruikers sturen mede de ontwikkeling.

Natuurlijk bedenken wij als software-specialisten belangrijke innovaties, maar daarnaast komen ook nieuwe functies tot stand op instigatie van gebruikersgroepen of door concrete vragen vanuit de markt.

Een advocaat mailt ons bijvoorbeeld: "Ik zou graag in één oogopslag zien wat de leeftijd van mijn cliënt is."

Wij onderkennen dat dit voor alle gebruikers handig kan zijn en voegen deze functie toe bij de volgende update.

Wilt u ook werken met software die continu mee-evolueert met uw praktijk? Wij komen u graag eens demonstreren hoe lekker het werkt met NEXTmatters, software zoals u het zelf zou bedenken.

